

ΈΚΘΕΣΗ 2023

ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΣΚΟΠΙΩΝ

**ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ
ΕΛΛΑΔΑΣ - ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ**

Γραφείο ΟΕΥ Σκοπίων:

*Αναστασία Ζωγράφου, Σύμβουλος ΟΕΥ Α΄
Βασίλης Γκατζάρας, Γραμματέας ΟΕΥ Β΄*

Σκόπια, Ιούνιος 2024

Πίνακας περιεχομένων

1	Οικονομία Βόρειας Μακεδονίας.....	1
1.1	Επισκόπηση της οικονομίας της Βόρειας Μακεδονίας.....	1
1.1.1	Η δομή της οικονομίας.....	4
1.1.2	Βασικά οικονομικά μεγέθη.....	6
1.1.2.1	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ).....	7
1.1.2.2	Πληθωρισμός.....	8
1.1.2.3	Αγορά Εργασίας - Ανεργία.....	9
1.1.2.4	Προϋπολογισμός.....	10
1.1.2.5	Χρέος γενικής κυβέρνησης και δημόσιο χρέος.....	11
1.1.2.6	Συναλλαγματικά διαθέσιμα.....	11
1.1.3	Εξωτερικό εμπόριο.....	12
1.1.3.1	Εμπόριο αγαθών.....	13
1.1.3.2	Εμπόριο υπηρεσιών.....	18
1.1.4	Επενδύσεις.....	19
1.2	Οικονομικές προβλέψεις 2023.....	28
1.3	Οικονομικές σχέσεις Βόρειας Μακεδονίας.....	29
1.3.1	Βόρεια Μακεδονία – ΠΟΕ.....	29
1.3.2	Βόρεια Μακεδονία – Ευρωπαϊκή Ένωση.....	29
1.3.3	Συμμετοχή σε περιφερειακές οικονομικές / τελωνειακές Ενώσεις.....	30
1.3.4	Συμμετοχή σε διεθνείς οργανισμούς/ φόρα και ομάδες χωρών.....	31
2	Τομείς της οικονομίας της Βόρειας Μακεδονίας.....	32
2.1	Γεωργία/Αγροτική Παραγωγή.....	32
2.2	Βιομηχανία.....	35
2.2.1	Μεταλλουργία.....	37
2.2.2	Κλωστοϋφαντουργία.....	37
2.3	Κατασκευαστικός τομέας.....	38
2.4	Υπηρεσίες.....	39
2.4.1	Τουρισμός.....	39
2.4.2	Κτηματομεσιτικός τομέας.....	40
2.4.3	Τραπεζικός Τομέας.....	41
2.5	Ενέργεια.....	42
2.6	Υποδομές – Μεταφορές.....	43
2.7	Καινοτομία και Τεχνολογική Ανάπτυξη – νεοφυής επιχειρηματικότητα.....	45
3	Οικονομικές σχέσεις Ελλάδας – Βόρειας Μακεδονίας.....	46

3.1	Διμερές εμπόριο.....	46
3.1.1	Εμπόριο αγαθών.....	46
3.2	Τουρισμός	52
3.3	Άμεσες επενδύσεις.....	53
3.3.1	Επενδύσεις της Ελλάδας στη Βόρεια Μακεδονία.....	53
3.3.2	Επενδύσεις της Βόρειας Μακεδονίας στην Ελλάδα.....	55
3.4	Θεσμικό πλαίσιο οικονομικής συνεργασίας Ελλάδας – Βόρειας Μακεδονίας	56
3.5	Απολογισμός δράσεων οικονομικής διπλωματίας 2023.....	56
4	Συμπεράσματα – επισημάνεις – προτάσεις	59
4.1	Προοπτική ανάπτυξης διμερούς εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών.....	62
4.2	Προοπτική προσέλκυσης επενδύσεων	65
4.3	Προτάσεις δράσεων ενίσχυσης εξωστρέφειας.....	65
4.4	Προτάσεις ενίσχυσης διμερούς θεσμικού πλαισίου.....	67
5	Παράρτημα	67
5.1	Χρήσιμες διευθύνσεις.....	67
5.2	Χρήσιμες πληροφορίες.....	80

1 Οικονομία Βόρειας Μακεδονίας

1.1 Επισκόπηση της οικονομίας της Βόρειας Μακεδονίας

Η Βόρεια Μακεδονία κήρυξε την ανεξαρτησία της στις 8 Σεπτεμβρίου 1991. Μέχρι τότε ήταν η λιγότερο αναπτυγμένη οικονομικά ομόσπονδη δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας, γεγονός που επηρέασε την πορεία της οικονομίας της. Ως νέα χώρα, εκτός από την αρχική σμίκρυνση της οικονομικής δραστηριότητας και τον υπερπληθωρισμό που κληρονόμησε, αντιμετώπισε, επιπροσθέτως, την εθνική κρίση του 2001, με δυσμενείς επιπτώσεις στην οικονομική ανάπτυξή της.

Κατά τα πρώτα πέντε χρόνια από την ανεξαρτησία της Βόρειας Μακεδονίας, το ΑΕΠ της χώρας βρισκόταν σε πτωτική πορεία, ενώ για πρώτη φορά σημείωσε αύξηση (1,2%) το 1996. Η τάση αυτή διατηρήθηκε μέχρι το 2000, όταν ο ρυθμός ανάπτυξης ανήλθε στο 4,5%. Η εθνική σύγκρουση του 2001 είχε, ωστόσο, ιδιαίτερα αρνητικές συνέπειες για την οικονομία της χώρας. Το 2002 η οικονομία άρχισε να σημειώνει ανάκαμψη και αυτή η θετική τάση συνεχίστηκε έως το 2008 (αν και με μείωση του ρυθμού ανάπτυξης σε σχέση με το 2007), οπότε ξέσπασε η παγκόσμια οικονομική κρίση. Το 2010 η οικονομία επανήλθε σε θετική πορεία, ενώ εν τω μεταξύ είχε επιτευχθεί σταθεροποίηση του εμπορίου, με αύξηση τόσο των εξαγωγών όσο και των εισαγωγών. Το 2011 σημειώθηκε, επίσης, θετικός ρυθμός ανάπτυξης (αν και μικρότερος από το 2010), αλλά το 2012 έκλεισε με αρνητικό ρυθμό (-0,5%). Το 2013 κατεγράφη εκ νέου θετικός ρυθμός ανάπτυξης 2,9%, ο οποίος συνεχίστηκε το 2014 και 2015 κατά 3,6% και 3,9% αντίστοιχα. Το 2016 το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 2,8%, αλλά το 2017 οι συνέπειες της παρατεταμένης πολιτικής αστάθειας έγιναν αισθητές στην οικονομία της χώρας, η οποία κατέγραψε την χαμηλότερη των τελευταίων 10 ετών ανάπτυξη, μόλις 1,1%. Το 2018, η οικονομία της Βόρειας Μακεδονίας επανήλθε σε αναπτυξιακούς ρυθμούς της τάξης του 2,7%, ως αποτέλεσμα της επιτευχθείσας πολιτικής σταθερότητας, ενώ το 2019 το ΑΕΠ σημείωσε ρυθμό ανάπτυξης της τάξης του 3,6%. Η πανδημία έπληξε σημαντικά την οικονομία της χώρας το 2020 με αποτέλεσμα να καταγραφεί ύφεση της τάξης του 4,5% του ΑΕΠ.

Η σταδιακή αποκλιμάκωση των επιπτώσεων της πανδημίας έδωσε ώθηση στην ανάπτυξη, ωστόσο, η εμφάνιση προβλημάτων στην εφοδιαστική αλυσίδα δεν επέτρεψαν την πλήρη ανάκαμψη στα προ του 2020 επίπεδα. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας της Βόρειας Μακεδονίας, το ΑΕΠ της χώρας παρουσίασε το 2021 αύξηση 4%, ανερχόμενο σε τρέχουσες τιμές στα 11,6 δισ. ευρώ. Ο πόλεμος στην Ουκρανία και η ραγδαία αύξηση των τιμών ενέργειας περιόρισαν τους ρυθμούς ανάπτυξης το 2022 στο 2,1% του ΑΕΠ, ποσοστό χαμηλό, το οποίο συρρικνώθηκε περαιτέρω το 2023 στο 1% εξαιτίας κυρίως των γεωπολιτικών εξελίξεων και της επιβράδυνσης της γερμανικής οικονομίας στην οποία είναι ιδιαίτερα εκτεθειμένη η οικονομία της Βόρειας Μακεδονίας. Σύμφωνα με τις προβλέψεις της Κεντρικής Τράπεζας της χώρας το ΑΕΠ αναμένεται να αυξηθεί κατά 2,6% το 2024 και 3,6% το 2025. Το διεθνές περιβάλλον συνεχίζει να θέτει εμπόδια σε μια πιο εύρωστη ανάπτυξη, ωστόσο, οι πληθωριστικές πιέσεις αποκλιμακώνονται με αργούς ρυθμούς (9,4% το 2023 και αναμενόμενος πληθωρισμός 3,6% το 2024). Στο πλαίσιο σύσφιξης της νομισματικής πολιτικής, η Κεντρική Τράπεζα της Βόρειας Μακεδονίας έχει προχωρήσει σε αλληπάλληλες αυξήσεις βασικού επιτοκίου δανεισμού το οποίο διαμορφώνεται σήμερα στο 5,75% (από 1,25% στις αρχές του 2022) με στόχο τη διατήρηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας και τη σταθεροποίηση του πληθωρισμού μακροπρόθεσμα.

Η Κυβέρνηση της Βόρειας Μακεδονίας προσπαθεί επίσης να συγκρατήσει την ζήτηση μέσω αυξήσεων στους κατώτατους μισθούς και τις συντάξεις, καθώς και μέσω εφαρμογής ενός

εκτεταμένου σχεδίου δημόσιων επενδύσεων (οδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο, ενεργειακό τομέα).

Οι μεσοπρόθεσμες προοπτικές παραμένουν θετικές, αλλά οι κίνδυνοι εξακολουθούν. Στην έκθεση της Παγκόσμιας Τράπεζας (Ανοιξη 2024) αναφέρεται, μεταξύ άλλων, ότι η αύξηση του ΑΕΠ, στην ΔΒΜ πέρυσι, ήταν η χαμηλότερη κυρίως ως αποτέλεσμα των μειωμένων εξαγωγών σε τομείς αιχμής της οικονομίας. Ως προς αυτό επισημαίνεται ότι κρίσιμο μέρος των εξαγωγών της χώρας αποτελούν τα εξαρτήματα αυτοκινήτων της γερμανικής αυτοκινητοβιομηχανίας, η υποχώρηση της οποίας την τελευταία διετία προκαλεί αναταράξεις στο εξωτερικό εμπόριο της ΔΒΜ. Η Παγκόσμια Τράπεζα ακόμα σημειώνει, ότι οι προοπτικές διεύρυνσης των εξαγωγών για την ΔΒΜ δεν είναι καλές ούτε για το 2024, δεδομένου ότι τα κινεζικά ηλεκτρικά οχήματα κατακλύζουν την ευρωπαϊκή αγορά. Σημαντικός, όμως, αντισταθμιστικός παράγοντας του ΑΕΠ θα αποτελέσει η πρόοδος εργασιών σε αυτοκινητοδρόμους και σιδηροδρομικές γραμμές. Εφόσον τούτο επιβεβαιωθεί, τοποθετεί την ανάπτυξη στο 2,5% το 2024 και στο 2,9% του ΑΕΠ, για το προσεχές έτος. Στην έκθεση αναφέρεται επίσης ότι οι μακροπρόθεσμες προοπτικές ανάπτυξης της χώρας απαιτούν συνέπεια και συνέχεια μεταρρυθμίσεων. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι οι πολιτικές πρωτοβουλίες πρέπει να επικεντρώνονται στην οικοδόμηση μιας ανθεκτικής οικονομίας σε μελλοντικούς εξωτερικούς κραδασμούς. Παράλληλα, απαιτείται ορθολογικότερο φορολογικό σύστημα με διεύρυνση της φορολογικής βάσης, ενίσχυση των κοινωνικών δαπανών και ενεργειακή θωράκιση της χώρας. Ωστόσο, κατά την έκθεση, οι μεσοπρόθεσμες οικονομικές προοπτικές της Βόρειας Μακεδονίας είναι θετικές ενώ οι πιστωτικοί κίνδυνοι περιορισμένοι, καθώς η χώρα εξασφάλισε χρηματοδότηση και για το 2023 (συνολικού ύψους περίπου 600 εκ. ευρώ) ενώ έχει ενταχθεί και στην προληπτική πιστοληπτική γραμμή του ΔΝΤ.

Τέλος, αναφέρεται ότι, οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις της χώρας με την Ε.Ε. δύναται να παράσχουν κρίσιμη ώθηση για μεταρρυθμίσεις οδηγώντας σε υψηλότερες προσδοκίες ανάπτυξης της οικονομίας. Μεσοπρόθεσμα, η χώρα θα πρέπει να ενισχύσει τη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών και να στρέψει το ενδιαφέρον της στην επίλυση διαρθρωτικών προκλήσεων, όπως το χαμηλό και μειούμενο ανθρώπινο κεφάλαιο, το αδύναμο ρυθμιστικό πλαίσιο, η κακή πολιτική ανταγωνισμού, το δικαστικό σύστημα, η μείωση της παραγωγικότητας, η αυξανόμενη μετανάστευση, και η πράσινη ατζέντα. Η Κυβέρνηση θα πρέπει επίσης να επανεξετάσει και να εξορθολογίσει την κρατική βοήθεια για να αντιμετωπίσει τις ανησυχίες για τη δημοσιονομική βιωσιμότητα, την αντιμετώπιση του χρέους (που ανήλθε συνολικά στο 83,9% του ΑΕΠ το 2023 ή 11,46 δισ. ευρώ) και να παράσχει πιο στοχευμένη στήριξη στην εγχώρια οικονομία.

Προκειμένου να μετριάσει εν μέρει τις ως άνω πιέσεις, η Κυβέρνηση προέβλεψε στον προϋπολογισμό του 2023, επιπρόσθετα μέτρα 250 εκ. ευρώ για την αντιμετώπιση των προκλήσεων της παγκόσμιας ενεργειακής και οικονομικής κρίσης, καθώς και κονδύλια για τακτική πληρωμή μισθών – συντάξεων και μέτρων στήριξης επιχειρήσεων και αγροτών. Τα συνολικά έσοδα του κράτους για το 2024 έχουν προγραμματιστεί στα 5,05 δισ. ευρώ (από 4,5 δισ. ευρώ το 2023) ενώ οι δαπάνες προβλέπονται στα 5,6 δισ. ευρώ (από 5,3 δισ. ευρώ το 2023). Επομένως, το έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού προβλέπεται σε 550 εκ. ευρώ ή 3,4% εκφρασμένο σε όρους ΑΕΠ. Οι κεφαλαιουχικές δαπάνες ορίζονται στα 730 εκ. ευρώ (αύξηση κατά 3,1% σε σχέση με το 2023).

Ως προς την πιστοληπτική ικανότητα, ο διεθνής οίκος αξιολόγησης Fitch Ratings επιβεβαίωσε τη βαθμολογία της Βόρειας Μακεδονίας στο «BB+» με αρνητικές προοπτικές. Οι αρνητικές προοπτικές οφείλονται στην υψηλή έκθεση της χώρας στον συναλλαγματικό κίνδυνο, στο υψηλό δημόσιο χρέος και στην δομική ανεργία. Ο οίκος αξιολόγησης Fitch Ratings, κατά

την τελευταία έκθεσή του διατήρησε την πιστοληπτική ικανότητα της Βόρειας Μακεδονίας σε BB+ με σταθερή προοπτική. Σύμφωνα με σχετική έκθεση, η ανάπτυξη αναμένεται να ενισχυθεί το 2024 στο 2,9%, με την ιδιωτική κατανάλωση να αποτελεί τον κύριο συντελεστή της ανάπτυξης λόγω κυρίως της βελτίωσης των πραγματικών μισθών. Ο εν λόγω οίκος αναμένει μείωση του ελλείμματος γενικής κυβέρνησης στο 3,8% εντός του τρέχοντος έτους, λόγω προσαρμογών στον προϋπολογισμό των δαπανών, αύξησης εσόδων καθώς και ανάκαμψης της οικονομικής δραστηριότητας. Σημειώνεται ότι η Βόρεια Μακεδονία έχει διατηρήσει BB+ αξιολόγηση με σταθερή προοπτική από το 2019.

Επιπλέον, διαχρονικό πρόβλημα της οικονομίας της Βόρειας Μακεδονίας είναι η ανεργία η οποία, ωστόσο, απποκλιμακώνεται σταθερά την τελευταία δεκαετία. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, τα πρώτα έτη μετά την ανεξαρτησία της χώρας, το ποσοστό ανεργίας γνώρισε μεγάλη αύξηση. Το 1997 ανήλθε στο 36%, ενώ σταδιακά μειώθηκε, στο 31% έως το 2012. Το 2013, για πρώτη φορά από την ανεξαρτησία της χώρας, το ποσοστό ανεργίας έπεσε κάτω του 30% (29%), ποσοστό που μειώθηκε περαιτέρω τα επόμενα χρόνια για να περιοριστεί στο 17,3% το 2019. Το 2020, παρά τις επιπτώσεις της πανδημίας στον εργασιακό χώρο, το ποσοστό ανεργίας περιορίστηκε εκ νέου και τελικά το 2021 η ανεργία συρρικνώθηκε περαιτέρω και ανήλθε στο 15,7%. Η εικόνα συνέχισε να βελτιώνεται και το 2022 (14,4%) και το 2023 και πλέον η ανεργία ανέρχεται επίσημα στο 13,1%. Πρόλαυτα, η Βόρεια Μακεδονία καταγράφει σημαντικές ελλείψεις εργατικού δυναμικού σε οικονομικούς κλάδους παρά την υψηλή ανεργία λόγω αναντιστοιχίας δεξιοτήτων και πραγματικών αναγκών της αγοράς.

Ιδιαίτερη αναφορά, τέλος, θα πρέπει να γίνει στην αυξητική πορεία των μισθών, καθώς από 3.783 δηνάρια το 1991, ο μέσος καθαρός μισθός δεκαπλασιάστηκε (σε ονομαστικές τιμές) μέσα σε 30 χρόνια, ανερχόμενος τον Μάιο του 2024 στα 39.276 δηνάρια (ήτοι περίπου σε 640 ευρώ με ισοτιμία 1 ευρώ = 61,4 δηνάρια) - παραμένει, ωστόσο, χαμηλότερος του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Ο μέσος καθαρός μισθός σε βάθος τριετίας έχει σημειώσει αύξηση περίπου 200 ευρώ (45% αύξηση) λόγω των επεκτατικών δημοσιονομικών πολιτικών της απελθούσας Κυβέρνησης στον τομέα των μισθών. Όσον αφορά στον κατώτατο μισθό, κατόπιν σχετικής συμφωνίας Κυβέρνησης και Ομοσπονδίας Συνδικάτων και εργοδοτών στις αρχές του 2022, αποφασίστηκε αύξηση του κατώτατου καθαρού μισθού, από 15.200 δηνάρια σε 18.000 δηνάρια (300 ευρώ περίπου), αρχής γενομένης από τον Απρίλιο του 2022. Το ποσό αυτό υποδηλώνει αύξηση του καθαρού μισθού των εργαζομένων κατά περίπου 50 ευρώ τον μήνα. Η αύξηση του μισθού υπαγορεύθηκε από τις νέες συνθήκες αύξησης του κόστους διαβίωσης, εν τω μέσω της υγειονομικής (πανδημίας), οικονομικής και ενεργειακής κρίσης. Το ζήτημα της βιωσιμότητας της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας σε ένα περιβάλλον χαμηλής ανάπτυξης και αυξανόμενων μισθών απασχολεί την εγχώρια συζήτηση και την μακροπρόθεσμη επίπτωσή τους τονίζοντας ότι εκπορεύεται σήμερα από την έλλειψη εργατικού δυναμικού και την πίεση των συνδικάτων, ωστόσο, η νέα Κυβέρνηση θα πρέπει να επανεξετάσει την πολιτική συνεχών μισθολογικών προσαρμογών.

Ως προς τον μεσοπρόθεσμο μακροοικονομικό και δημοσιονομικό σχεδιασμό, σύμφωνα με το Πρόγραμμα Οικονομικής Μεταρρύθμισης 2023-2025 περιλαμβάνονται μέτρα ενίσχυσης της δημοσιονομικής πειθαρχίας, εισάγοντας ανώτατα όρια δαπανών του προϋπολογισμού. Οι κύριες προτεραιότητες του σχεδίου αφορούν στον ανασχεδιασμό του φορολογικού συστήματος, στην αύξηση της δικαιοσύνης στη φορολογία, στην αύξηση της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας είσπραξης εσόδων, στην ενίσχυση της φορολογικής διαφάνειας, στην απλοποίηση και επιτάχυνση των διαδικασιών και στη μείωση του διοικητικού φόρτου μέσω ψηφιακών υπηρεσιών, καθώς και στη καθιέρωση περιβαλλοντικής (πράσινης) φορολογίας, προκειμένου να παρακινηθούν οι φορολογούμενοι να συμβάλλουν, μέσω δασμών και τελών, στη μείωση των ρύπων. Κύριος στόχος της φορολογικής πολιτικής είναι η

διασφάλιση βιώσιμης οικονομικής μεγέθυνσης και ανάπτυξης, προβλέποντας έτσι νομική ασφάλεια των φορολογουμένων και είσπραξη φορολογικών εσόδων σε τακτική βάση.

Προγραμματίζονται ακόμα δράσεις για την εισαγωγή ευφυούς συστήματος μεταφορών κατά μήκος του Διαδρόμου Χ, εξορθολογισμός των πληρωμών υπέρ τρίτων (parafiscal payments), δημιουργία συστήματος πληροφοριών για τη διαχείριση των κρατικών ενισχύσεων, καθώς και δημιουργία επιστημονικού/τεχνολογικού πάρκου. Παράλληλα, προβλέπεται η δημιουργία ενός υβριδικού πράσινου ταμείου για καινοτόμες νεοφυείς επιχειρήσεις πράσινου ή ψηφιακού προσανατολισμού, με πρόβλεψη να προσελκύσει περίπου 17 εκατ. ευρώ για επενδύσεις μέχρι το τέλος του 2023.

Περαιτέρω, με στόχο τη βελτίωση του ανθρώπινου κεφαλαίου και της απασχόλησης, προβλέπονται μέτρα για τη βελτίωση της λειτουργίας της αγοράς εργασίας, την ίδρυση περιφερειακών κέντρων επαγγελματικής εκπαίδευσης, στη βάση ευρωπαϊκών προτύπων όσον αφορά στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς και τη βελτίωση της πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας.

Σημαντική καινοτομία στο Πρόγραμμα είναι ο ψηφιακός μετασχηματισμός του Γραφείου Δημοσίων Εσόδων μέσω της δημιουργίας Ολοκληρωμένου Φορολογικού Πληροφοριακού Συστήματος, το οποίο μέχρι τέλος του τρέχοντος έτους προβλέπει την πλήρη ψηφιοποίηση των στοιχείων των φορολογουμένων.

1.1.1 Η δομή της οικονομίας

Το 2023, το ΑΕΠ της χώρας ανήλθε, σε τρέχουσες τιμές, σε περίπου 13,6 δισ. ευρώ (από περίπου 12,9 δισ. ευρώ το 2022) σύμφωνα με στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας της Βόρειας Μακεδονίας. Σε βάθος δεκαετίας, το ποσοστό ανάπτυξης της χώρας είναι θετικό, με εξαίρεση το 2012 και το 2020 όπου παρουσίασε αρνητικούς ρυθμούς. Σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα δημοσιευμένα στοιχεία (*προκαταρκτικά στοιχεία Στατιστικής Υπηρεσίας Βόρειας Μακεδονίας για το Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν κατά προσέγγιση παραγωγής, τρέχουσες τιμές*), η συμμετοχή των τομέων της οικονομίας στη σύνθεση του ΑΕΠ διαμορφώνεται ως ακολούθως:

- Γεωργία, δασοκομία και αλιεία: 7% (από 7,4% το 2022).
- Ορυχεία και λατομεία - Μεταποιητική βιομηχανία - Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού – Ύδρευση - Δραστηριότητες αποχέτευσης, διαχείρισης αποβλήτων και αποκατάστασης: 15,9% (16,5% το 2022).
- Μεταποίηση: 12,4% (από 12,6% το 2022).
- Κατασκευές: 5,5% (από 5,7% το 2022).
- Χονδρικό και λιανικό εμπόριο - Επισκευές μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών - Μεταφορές και αποθήκευση - Δραστηριότητες στέγασης και παροχής υπηρεσιών τροφίμων: 19,5% (από 19,2% το 2022).
- Πληροφορική και επικοινωνίες: 4,8% (από 4,6% το 2022) .
- Χρηματοπιστωτικές και χρηματοοικονομικές δραστηριότητες: 2,9% (σταθερό με το 2022).
- Κτηματομεσιτικές υπηρεσίες: 11,3% (στο 11,4% το 2022).
- Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες - Δραστηριότητες διοικητικών και υποστηρικτικών υπηρεσιών: 4,1% (4,1% και το 2022).
- Δημόσια διοίκηση και άμυνα - υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση – Εκπαίδευση - Δραστηριότητες στον τομέα της ανθρώπινης υγείας και της κοινωνικής εργασίας: 12,7% (από 11,8% το 2022).

- Τέχνες, ψυχαγωγία και αναψυχή - Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών - Δραστηριότητες των νοικοκυριών ως εργοδοτών - αδιαφοροποίητες δραστηριότητες παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών των νοικοκυριών για ίδια χρήση: 2,9% (2,9% και το 2022).

Σημειώνεται ότι το 2023 οι φόροι επί των προϊόντων εκτιμώνται στο 13,7% του ΑΕΠ (από 13,8% το 2022), ενώ οι καθαροί φόροι επί των προϊόντων στο 13,5% (από 13,4% το 2022).

Τη ραχοκοκαλιά της εθνικής οικονομίας αποτελούν οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις. Τα στοιχεία για τη δομή των ενεργών επιχειρηματικών οντοτήτων ανάλογα με τον αριθμό των απασχολούμενων δείχνουν ότι, από τις συνολικά 72.922 επιχειρήσεις (31.12.2021), το υψηλότερο ποσοστό της τάξης του 81,9% ανήκει σε επιχειρηματικές οντότητες (59.796) με 1-9 απασχολούμενους. Ακολουθούν επιχειρήσεις χωρίς απασχολούμενους ή με ανεξακρίβωτο αριθμό απασχολούμενων (χωρίς στοιχεία για απασχολούμενους) σε ποσοστό 8,2% (5.980), και επιχειρήσεις με 10-49 άτομα σε ποσοστό 7,5% (5.488). Το ποσοστό των επιχειρήσεων με 50-249 απασχολούμενους ήταν 1,95% (1.424) ενώ οι επιχειρήσεις με 250 ή περισσότερους απασχολούμενους ήταν μόλις 0,3% (234).

Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία της Κρατικής Στατιστικής Υπηρεσίας, ο αριθμός των ενεργών επιχειρηματικών οντοτήτων στη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας το 2021 μειώθηκε κατά 0,2% σύγκριση με το 2020. Ο αριθμός των ενεργών επιχειρηματικών οντοτήτων μειώθηκε περισσότερο στις κατηγορίες «Μεταφορές και αποθήκευση» (2% ή 94 οντότητες) και «Γεωργία, δασοκομία και αλιεία» (2% ή 51 οντότητες). Το 2021, σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, η κατηγορία «Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού» κατέγραψε αύξηση 12% στον αριθμό των επιχειρηματικών οντοτήτων (7 επιπλέον σε σύγκριση με το 2020), ενώ η κατηγορία «Πληροφορική και επικοινωνίες» κατέγραψε αύξηση 6% (130 επιπλέον οντότητες σε σύγκριση με το 2020).

Πίνακας 1. Αριθμός ενεργών επιχειρηματικών οντοτήτων ανά κατηγορίες δραστηριότητας σύμφωνα με την Εθνική Ταξινόμηση Δραστηριοτήτων και κατά αριθμό απασχολούμενων, 2021

Τομείς δραστηριότητας	ΣΥΝΟΛΟ	%	Αριθμός επιχειρήσεων ανά αριθμό απασχολούμενων					
			0 ¹⁾	1-9	10-19	20-49	50-249	250 +
ΣΥΝΟΛΟ	72.922	100,0	5.980	59.796	3.291	2.197	1.424	234
Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	2.363	3,2	150	2 100	44	45	20	4
Ορυχεία και λατομεία	198	0,3	20	129	27	13	5	4
Μεταποίηση	7.943	10,9	292	6.203	599	473	318	58
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	225	0,3	52	152	6	5	7	3
Δραστηριότητες ύδρευσης, αποχέτευσης, διαχείρισης αποβλήτων & αποκατάσταση	252	0,3	8	148	26	30	30	10
Κατασκευές	5.386	7,4	249	4.550	318	205	55	9

Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευές μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	21.908	30	923	19.540	849	401	166	29
Μεταφορές και αποθήκευση	5.531	7,6	129	4.862	319	157	54	10
Δραστηριότητες στέγασης και παροχής υπηρεσιών τροφίμων	4.679	6,4	117	4.053	316	154	39	-
Πληροφορική και επικοινωνίες	2.199	3	290	1.591	153	106	52	7
Χρηματοπιστωτικές και χρηματοοικονομικές δραστηριότητες	482	0,7	65	340	21	23	25	8
Κτηματομεσιτικές υπηρεσίες	602	0,8	158	405	18	15	5	1
Επαγγελματικές/ επιστημονικές/ τεχνικές δραστηριότητες	7.801	10,7	522	6.976	183	91	27	2
Δραστηριότητες διοικητικών και υποστηρικτικών υπηρεσιών	1.901	2,6	570	1.128	83	66	38	16
Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	262	0,4	1	23	40	85	84	29
Εκπαίδευση	1.272	1,7	81	641	55	171	320	4
Δραστηριότητες στον τομέα της ανθρώπινης υγείας και της κοινωνικής εργασίας	3.307	4,5	27	2.888	142	91	131	28
Τέχνες, ψυχαγωγία και αναψυχή	1.612	2,2	684	785	45	42	45	11
Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	4.999	6,9	1.642	3.282	47	24	3	1

¹⁾ Συμπεριλαμβανομένων των επιχειρηματικών οντοτήτων με άγνωστο αριθμό απασχολούμενων

Πηγή: Κρατική Στατιστική Υπηρεσία Βόρειας Μακεδονίας

Σημειώνεται ότι το 1992, δηλαδή την περίοδο αμέσως μετά τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, στον βιομηχανικό τομέα αντιστοιχούσε άνω του ενός τρίτου του συνολικού ΑΕΠ. Έκτοτε, ωστόσο, όπως διαπιστώνει κανείς και από τα ως άνω ποσοστά, η συμμετοχή του βιομηχανικού τομέα στη διαμόρφωση του ΑΕΠ περιορίστηκε σημαντικά. Ο εν λόγω τομέας κυριαρχείται από τη μεταλλοβιομηχανία (σιδήρου και χάλυβα), την κλωστοϋφαντουργία και την εξόρυξη ορυκτών και μετάλλων.

1.1.2 Βασικά οικονομικά μεγέθη

Πίνακας 2: Βασικά οικονομικά μεγέθη Βόρειας Μακεδονίας

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
ΑΕΠ (εκατ. ευρώ)	10.744	11.209	10.766	11.721	12.944	13.690
Μεταβολή ΑΕΠ (%)	2,9	3,2	-4,5	4,0	2,1	1,0
Κατά κεφαλήν ΑΕΠ	5.175	5.398	5.187	5.129	5.058	5.132
Ανεργία (%)	20,7	17,3	16,4	15,7	14,4	13,1
Πληθωρισμός (%)	1,5	0,8	1,2	4,9	18,7	9,4
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-1,8	-2,0	-8,1	-3,4	-4,1	-4,8
Χρέος Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	40,4	40,7	51,2	48,7	57,1	59,3
Ισοζύγιο τρεχ. συναλλαγών (% ΑΕΠ)	-0,1	-3,3	-3,5	-3,4	-6,0	0,7
Συναλλαγματική ισοτιμία (δηνάριο /	61,5	61,5	61,6	61,7	61,6	61,5

€)						
Συναλ/τικά διαθέσιμα (εκατ. ευρώ)	2.867	3.263	3.360	3.240	4.123	4.329

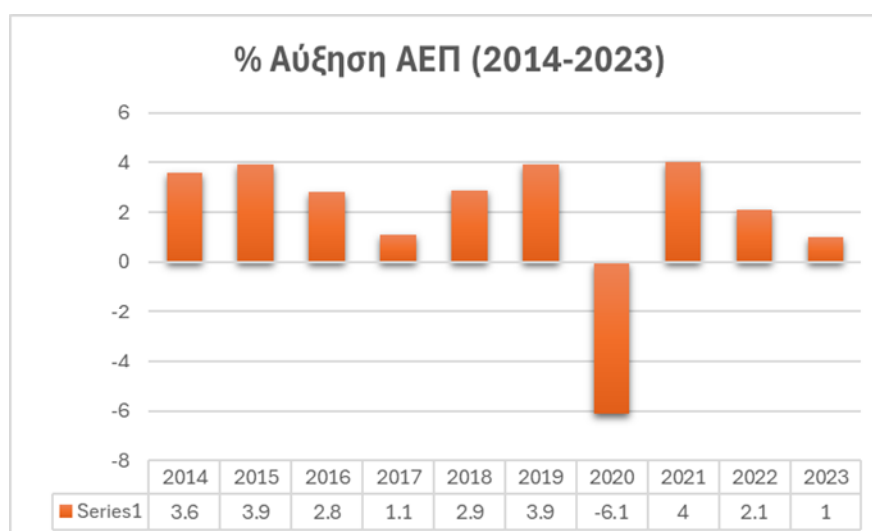
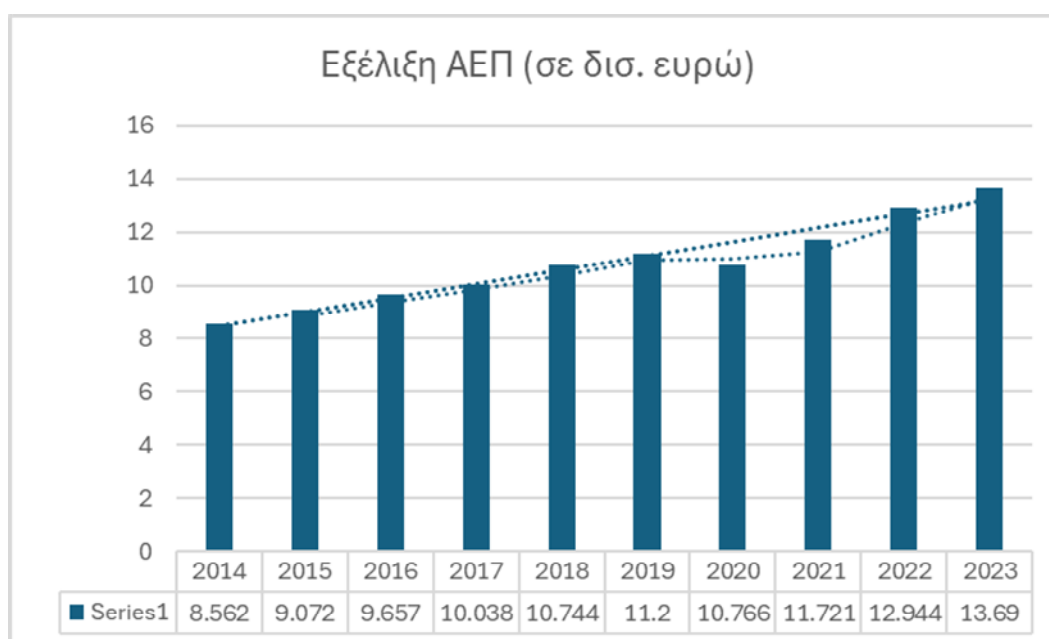
Πηγές: Στατιστική Υπηρεσία Βόρειας Μακεδονίας/ Υπουργείο Οικονομικών Βόρειας Μακεδονίας/ Κεντρική Τράπεζα Βόρειας Μακεδονίας

1.1.2.1 Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ)

Η συνολική αξία του ΑΕΠ της Βόρειας Μακεδονίας, το 2023, ανήλθε, σε τρέχουσες τιμές, σε 13,69 δισ. ευρώ, καταγράφοντας αύξηση 1% περίπου έναντι του 2022 (12,94 δισ. ευρώ). Η οικονομία της Βόρειας Μακεδονίας αντιπροσωπεύει το 0,01% του παγκόσμιου ΑΕΠ.

Παρατίθενται, κάτωθι, διαγράμματα, στα οποία αποτυπώνεται η πορεία του ΑΕΠ της χώρας, την τελευταία δεκαετία:

Γράφημα 1: Εξέλιξη ΑΕΠ Βόρειας Μακεδονίας την τελευταία δεκαετία, 2014-2023

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών Βόρειας Μακεδονίας – επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Σκοπίων

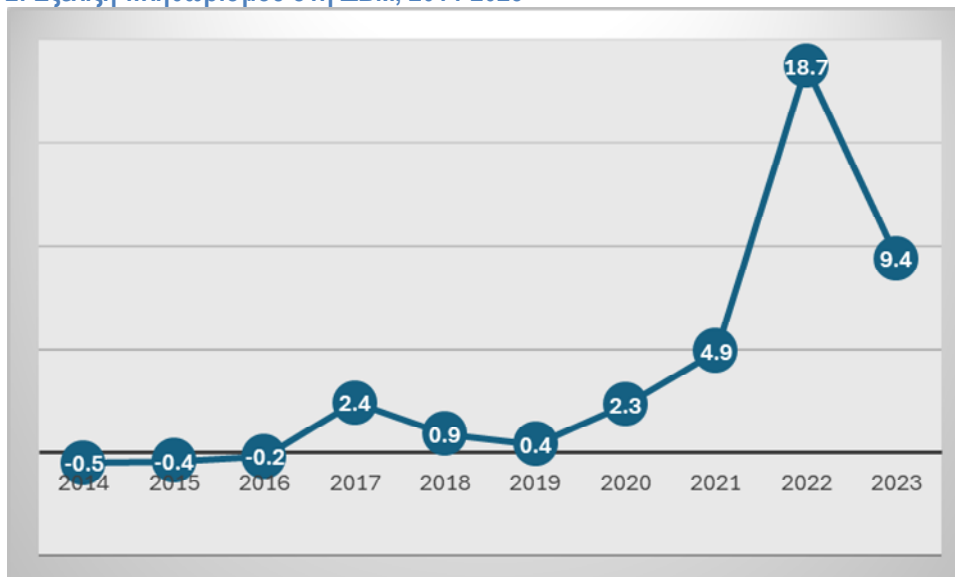
Το 2023 η οικονομία της Βόρειας Μακεδονίας και ενώ είχε ήδη έντονα επηρεαστεί από τις γεωπολιτικές επιπτώσεις του πολέμου στην Ουκρανία πείστηκε περαιτέρω εξαιτίας της νέας πολεμικής εστίας στην Μέση Ανατολή αλλά και την οικονομική στασιμότητα στην Ευρώπη, ενώ ο «εισαγόμενος» πληθωρισμός έδειχνε στοιχεία επιμονής. Το εγχώριο προϊόν της χώρας σημείωσε μεν αύξηση αλλά ασθενική και σημαντικά μικρότερη από την προσδοκώμενη. Η μεγαλύτερη ώθηση στο ΑΕΠ δόθηκε από την κατηγορία «χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευές μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών» και δευτερευόντως από τον πρωτογενή τομέα, ενώ οι υπόλοιπες κατηγορίες εμφάνισαν μικρότερες ή και οριακές βελτιώσεις. Οι καθαρές εισπράξεις φόρων σημείωσαν αξιοσημείωτη αύξηση. Αυτό προκύπτει εξαιτίας της άρσης των έκτακτων κυβερνητικών μέτρων για μειώσεις ή και μηδενισμό ΦΠΑ βασικών προϊόντων των οποίων η τιμή είχε αυξηθεί εξαιτίας των πληθωριστικών πιέσεων κατά το προηγούμενο έτος.

Οι αυξήσεις μισθών στήριξαν την συνολική εγχώρια ζήτηση και την κατανάλωση. Παράλληλα, παρά τις συνθήκες υψηλού πληθωρισμού και με συνδεδεμένη ισοτιμία μεταξύ ευρώ – δηναρίου, η χώρα διατηρεί ή και αυξάνει τα συναλλαγματικά της αποθέματα καθ' όλο το 2023.

1.1.2.2 Πληθωρισμός

Το 2023 ο πληθωρισμός έκλεισε με αύξηση της τάξης του 9,4% (από 18,7% το 2022), ποσοστό που αποτελεί τη δεύτερη μεγαλύτερη ετήσια μεταβολή της τελευταίας δεκαετίας. Με εξαίρεση την τριετία 2014-2016, οπότε και σημειώθηκε αρνητικός πληθωρισμός, τα υπόλοιπα έτη ο δείκτης κινήθηκε σε θετικά πρόσημα. Οι προβλέψεις της Κεντρικής Τράπεζας της Βόρειας Μακεδονίας για τον πληθωρισμό του 2024, εκτιμούν αποκλιμάκωση στην περιοχή του 3,5-4%.

Γράφημα 2: Εξέλιξη πληθωρισμού στη ΔΒΜ, 2014-2023

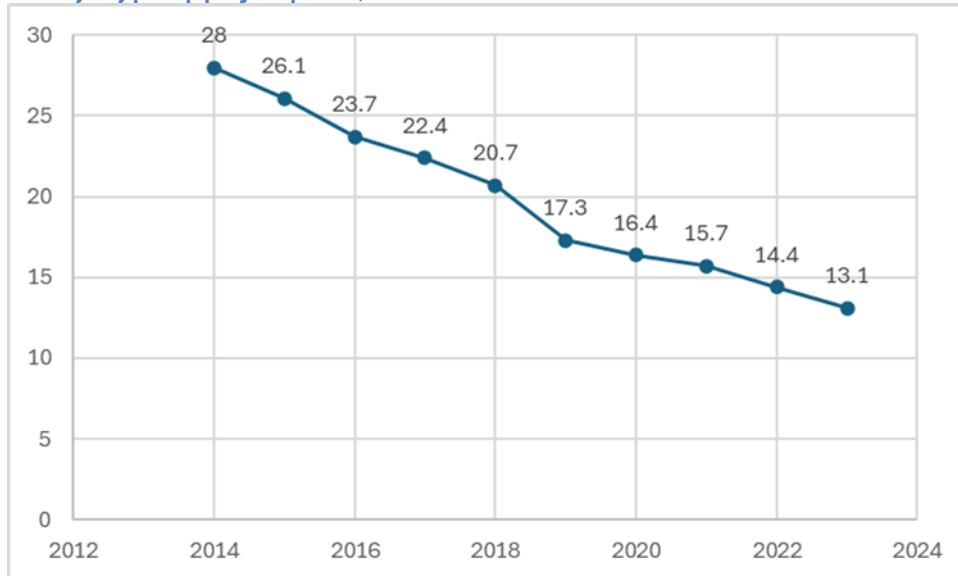
Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Βόρειας Μακεδονίας / Επεξεργασία: Γραφείο ΟΕΥ Σκοπίων

Ειδικότερα, το 2023 η Κεντρική Τράπεζα της Βόρειας Μακεδονίας προβλέπει συρρίκνωση του πληθωρισμού στο 3,5% κυρίως λόγω της πτώσης των διεθνών τιμών ενέργειας και της συσταλτικής νομισματικής πολιτικής (αύξηση επιτοκίων στο 5,75%). Για 2025 και το 2026, η Κεντρική Τράπεζα προβλέπει περαιτέρω αποκλιμάκωση του πληθωρισμού στο 2%.

1.1.2.3 Αγορά Εργασίας - Ανεργία

Η ανεργία αποκλιμακώνεται σταθερά την τελευταία δεκαετία. Το 2023 διαμορφώθηκε στο 13,1% του ενεργού πληθυσμού από 14,4% το 2022.

Γράφημα 3: Εξέλιξη ανεργίας στη ΔΒΜ, 2014-2023

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Βόρειας Μακεδονίας / Επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Σκοπίων

Ο συνολικός αριθμός των ανέργων περιορίσθηκε, το 2022, σε 116.045 (από 147.917 το 2021), σε σύνολο 808.078 ατόμων που αποτελούν το ενεργό εργατικό δυναμικό της χώρας (από 943.004 το 2021). Η μεγάλη μείωση του εργατικού δυναμικού μεταξύ 2022 και 2021 αποτελεί σημαντική ένδειξη της μεγάλης μετανάστευσης στο εξωτερικό που λαμβάνει χώρα τα τελευταία ετη ιδίως στις νεότερες ηλικίες. Προβληματίζει, επίσης, το γεγονός ότι το 17% (20.028 άτομα) είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ο συνολικός αριθμός απασχολούμενων ανήλθε στο 2022 σε 692.034 (από 795.087 το 2021). Το ποσοστό δραστηριότητας κατά την περίοδο αυτή ήταν 55,2, ενώ το ποσοστό απασχόλησης ήταν 47,3.

Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία της Κρατικής Στατιστικής Υπηρεσίας, το 2022, εκ των εργαζόμενων το 58,5% ήταν άνδρες και το 41,5% γυναίκες, ενώ στους άνεργους το ποσοστό των ανδρών ήταν 64,8% και των γυναικών 35,2%. Στην ηλικιακή ομάδα 15-24 αναλογεί το 16,6% των εγγεγραμμένων ανέργων, στην ηλικιακή ομάδα 25-49 αναλογεί το 61,9% και στην ηλικιακή ομάδα 50-64 το 21,4%.

Από τους συνολικά 692.034 εργαζομένους στη χώρα, το 2022, το 19,6% απασχολείται στον τομέα της μεταποίησης, το 15,5% στους τομείς του λιανικού και χονδρικού εμπορίου, το 10% στους τομείς της γεωργίας, υλοτομίας και αλιείας, το 6,8% στον κλάδο των κατασκευών, το 6,7% στον τομέα της υγείας, το 6,9% στον τομέα της εκπαίδευσης και περί το 35% σε άλλους κλάδους της οικονομίας. Στον ευρύτερο δημόσιο τομέα της χώρας εργάζονται 50.650 άτομα που αποτελούν το 7,3% του συνόλου των εργαζομένων.

Συμπερασματικά, η Βόρεια Μακεδονία έχει σημειώσει πρόοδο όσον αφορά στην οικονομική ανάπτυξη και την ενσωμάτωση στις παγκόσμιες οικονομικές αγορές. Το ποσοστό ανεργίας έχει μειωθεί σημαντικά την τελευταία δεκαετία, αλλά εξακολουθεί να είναι ένα από τα υψηλότερα στην Ευρώπη, ιδίως των νέων. Η χαμηλή συμμετοχή στην αγορά εργασίας, ιδίως μεταξύ των γυναικών, και η περιορισμένη δημιουργία θέσεων εργασίας αποτελούν τις κύριες προκλήσεις στην αγορά εργασίας της Βόρειας Μακεδονίας. Οι ανεπαρκείς αποδοχές και η μη

παραγωγική εργασία, η έλλειψη σταθερότητας και ασφάλειας στην εργασία, οι άνισες ευκαιρίες και οι εργασιακές σχέσεις, το επισφαλές εργασιακό περιβάλλον και η έλλειψη εκπροσώπησης των εργαζομένων αποτελούν επίσης μέλημα της Κυβέρνησης. Σημαντικός τέλος, είναι και ο δείκτης των νέων ηλικίας 15-19 ετών που δεν ανήκουν σε κάποια κατηγορία (π.χ. εργασίας, εκπαίδευσης, ή κατάρτισης / δείκτης NEETs). Ο αριθμός αυτός στην Βόρεια Μακεδονία ανέρχεται σε 9.624 άτομα και αποτελούν το 9,3% της συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας (8% το 2021).

1.1.2.4 Προϋπολογισμός

Τα αποτελέσματα της εκτέλεσης του κρατικού προϋπολογισμού το 2023 διαμορφώθηκαν, σύμφωνα με το Υπουργείο Οικονομικών, ως εξής:

- Το έλλειμμα ανήλθε σε 578 εκατ. ευρώ, ήτοι 4,67% του ΑΕΠ (από 4,5% το 2022).
- Τα συνολικά έσοδα ανήλθαν σε 4,59 δισ. ευρώ.
- Οι συνολικές δαπάνες διαμορφώθηκαν σε 5,29 δισ. ευρώ.

Σημειώνεται ότι ο κρατικός προϋπολογισμός της χώρας είναι συνεχώς ελλειμματικός από το 2008. Συγκεκριμένα, μετά το 2007, οπότε ήταν πλεονασματικός (0,6% του ΑΕΠ), το 2008 παρουσίασε έλλειμμα της τάξης του 0,9% του ΑΕΠ, το οποίο το 2009 αυξήθηκε στο 2,7% του ΑΕΠ και έπειτα κινείται περί του 2,5%-3,5%. Το 2018 ανήθε στο 1,8% του ΑΕΠ και το 2019 αυξήθηκε ελαφρά στο 2,0% του ΑΕΠ, για να εκτοξευθεί στο 8% περίπου το 2020 λόγω των μέτρων χρηματοδοτικής στήριξης της οικονομίας, εξ αιτίας των επιπτώσεων της πανδημίας, και να υποχωρήσει στο 4,67% το 2023 κυρίως λόγω της ανάγκης στήριξης νοικοκυριών και επιχειρήσεων εξαιτίας της ενεργειακής κρίσης αλλά και του αυξανόμενου μισθολογικού κόστους στον δημόσιο τομέα.

Αναφορικά με το τρέχον έτος (2024), σημειώνεται ότι, σύμφωνα με παρουσίαση του Υπουργείου Οικονομικών και τη ψήφισή του από το Κοινοβούλιο της Βόρειας Μακεδονίας, ο Προϋπολογισμός του 2024 ανέρχεται συνολικά σε 5,5 δισ. ευρώ. Τα έσοδα προβλέπονται στα 5,05 δισ. ευρώ, ενώ οι δαπάνες προβλέπονται στα 5,6 δισ. ευρώ. Επομένως, το έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού προβλέπεται στα 550 εκ. ευρώ ή 3,4% εκφρασμένο σε όρους ΑΕΠ. Οι κεφαλαιουχικές δαπάνες ορίζονται στα 730 εκ. ευρώ (αύξηση κατά 3,1% σε σχέση με το 2023). Σε επιμέρους στοιχεία του προϋπολογισμού, σημειώνεται ότι για το 2024 προβλέπεται ποσό ύψους 670 εκ. ευρώ για την καταβολή μισθών, 410 εκ. ευρώ για αγαθά και υπηρεσίες και 3,5 δισ. ευρώ για τρέχουσες μεταβιβάσεις και επιδοτήσεις. Ειδικά για τις κοινωνικές μεταβιβάσεις προβλέπονται 2,6 δισ. ευρώ, εκ των οποίων 1,36 δισ. ευρώ αφορούν στην καταβολή συντάξεων και περίπου 210 εκ. ευρώ επιδόματα κοινωνικής προστασίας για τα πιο ευάλωτα κοινωνικά στρώματα. Το προβλεπόμενο έλλειμμα ύψους 550 εκ. ευρώ αναμένεται να κατευθυνθεί στην αποπληρωμή μέρους του χρέους συνολικού ύψους 730 εκ. ευρώ, με έτος ωρίμανσης το 2024. Συγκεκριμένα 420 εκ. ευρώ θα αφορούν εξωτερικό χρέος και 130 εκ. ευρώ θα αφορούν αποπληρωμή εσωτερικού χρέους.

Το έλλειμμα αναμένεται να χρηματοδοτηθεί μέσω διεθνούς δανεισμού. Η μεγαλύτερη συμβολή στην ανάπτυξη το 2024, αναμένεται να προέλθει από τις ακαθάριστες επενδύσεις που προβλέπεται να σημειώσουν αύξηση 8,4%, κυρίως ως αποτέλεσμα της εντατικοποίησης της υλοποίησης των μεγάλων έργων υποδομής που χρηματοδοτεί το κράτος στους οδικούς και σιδηροδρομικούς Διαδρόμους 8 και 10. Η ανάπτυξη για το επόμενο έτος τοποθετείται στο 3,4% του ΑΕΠ κάτι που δεν αναμένεται να επιβεβαιωθεί (εκτιμήσεις για ανάπτυξη 2,6%).

Τέλος, υπογραμμίζεται ότι οι επενδύσεις κεφαλαίου το 2024 έχουν στόχο την εντατικοποίηση της υλοποίησης έργων υποδομής, δηλαδή επενδύσεις σε οδικές και σιδηροδρομικές υποδομές, ενεργειακές και κοινοτικές υποδομές καθώς και επενδύσεις

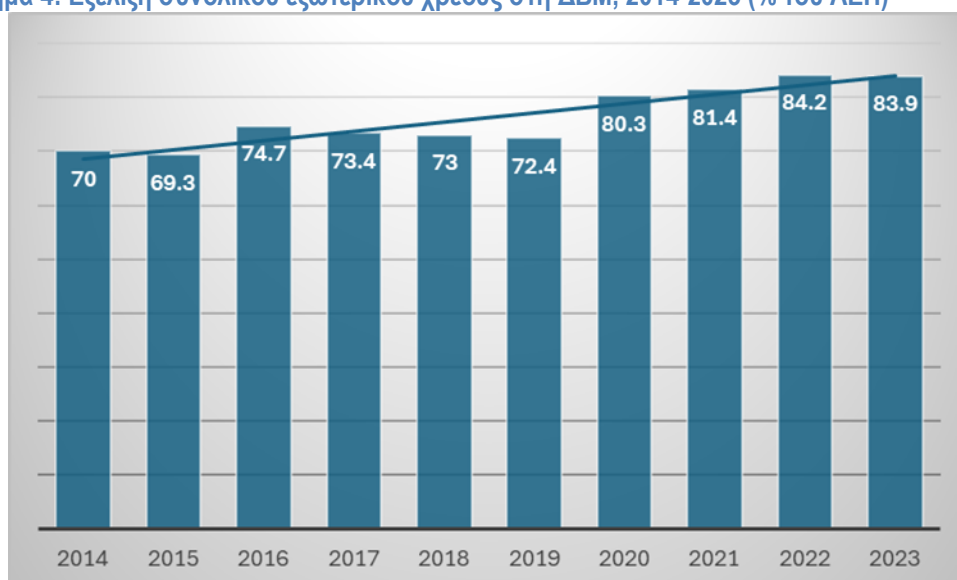
κεφαλαίου για τη βελτίωση των συνθηκών στα συστήματα υγείας, εκπαίδευσης, γεωργίας, πολιτισμού, αθλητισμού, προστασίας του περιβάλλοντος και δικαιοσύνης.

1.1.2.5 Χρέος γενικής κυβέρνησης και δημόσιο χρέος

Το χρέος γενικής κυβέρνησης της Βόρειας Μακεδονίας βαίνει σταθερά αυξανόμενο σε απόλυτους αριθμούς, παρά τις όποιες διακυμάνσεις σε βάθος δεκαετίας, ενώ τα τελευταία χρόνια παρουσιάζεται και «δίδυμο έλλειμμα» (ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και δημοσιονομικό).

Το 2023, το συνολικό χρέος της χώρας ανήλθε στο 83,9% του ΑΕΠ (11,46 δισ. ευρώ) από 84,2% το προηγούμενο έτος. Ιδιαίτερη σημασία στη διαμόρφωση του προφίλ του χρέους της Βόρειας Μακεδονίας έχει το εμπορικό έλλειμμα της χώρας το οποίο από περίπου 1,7 δισ. ευρώ το 2015 ανήλθε σε 2,8 δισ. ευρώ το 2023. Το δημόσιο χρέος ανήλθε στο 59,3% του ΑΕΠ το 2023 (από 57,1% του ΑΕΠ το 2022). Σημειώνεται επίσης ότι το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών το 2022 ανήλθε στο 0,7% του ΑΕΠ (από -6% το 2022).

Γράφημα 4: Εξέλιξη συνολικού εξωτερικού χρέους στη ΔΒΜ, 2014-2023 (% του ΑΕΠ)

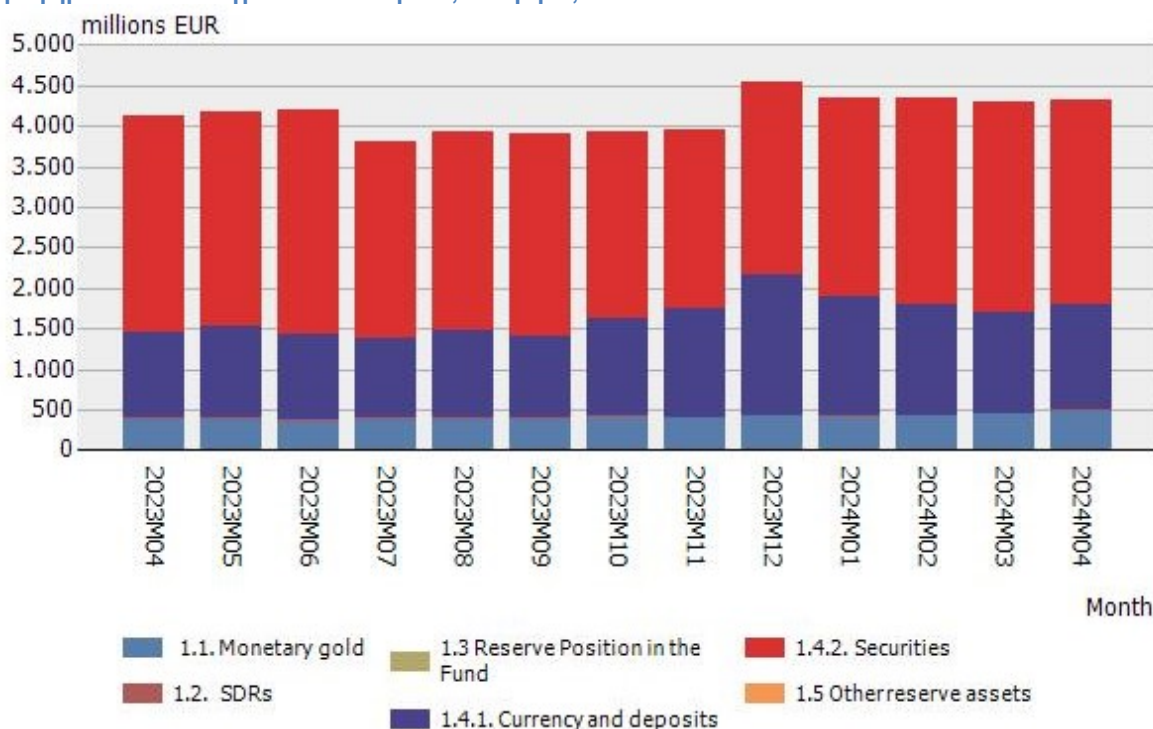
Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Βόρειας Μακεδονίας / Επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Σκοπίων

1.1.2.6 Συναλλαγματικά διαθέσιμα

Σύμφωνα με στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας της Βόρειας Μακεδονίας, το 2023 τα συναλλαγματικά διαθέσιμα της Βόρειας Μακεδονίας ανήλθαν σε περίπου 4,55 δισ. ευρώ, σημειώνοντας αύξηση 400 εκατ. ευρώ σε σχέση με το 2022 (4,1 δισ. ευρώ). Σημειώνεται ότι η μεγάλη απώλεια συναλλαγματικών αποθεμάτων της χώρας που έλαβε χώρα στις αρχές του 2022, εξαιτίας των αναταράξεων στο χρηματοπιστωτικό σύστημα λόγω της ενέργειας, ανακτήθηκε στο σύνολό της.

Στο τέλος Απριλίου 2024, τα συναλλαγματικά διαθέσιμα διαμορφώθηκαν σε 4.329 εκατ. ευρώ, σημειώνοντας αύξηση κατά 41,9 εκατ. ευρώ σε σύγκριση με τον προηγούμενο μήνα. Το μεγαλύτερο μέρος των συναλλαγματικών διαθεσίμων τοποθετείται σε Χρεόγραφα (58,7%), ακολουθούμενα από Συνάλλαγμα και Καταθέσεις (30,1%) και Νομισματικό Χρυσό (11,1%).

Γράφημα 5: Συναλλαγματικά αποθέματα, ανά μήνα, 2023-2024

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Βόρειας Μακεδονίας

Το ύψος των συναλλαγματικών αποθεματικών της Βόρειας Μακεδονίας ξεπέρασε για πρώτη φορά τα 4 δισ. ευρώ την άνοιξη του 2023, ως αποτέλεσμα της πάγιας τακτικής, εδώ και χρόνια, της Κεντρικής Τράπεζας για τη διατήρηση ενός υψηλού επιπέδου συναλλαγματικών διαθεσίμων, το οποίο με τη σειρά του εγγυάται τη διατήρηση σταθερής συναλλαγματικής ισοτιμίας, μεταξύ δηναρίου και ευρώ. Είναι δε σύνηθες, σε εξωγενείς οικονομικές αναταράξεις η Κεντρική Τράπεζα να απαντά με αύξηση των συναλλαγματικών αποθεμάτων της προκειμένου να μην επηρεαστεί η πρόσδεση του δηναρίου στο ευρώ.

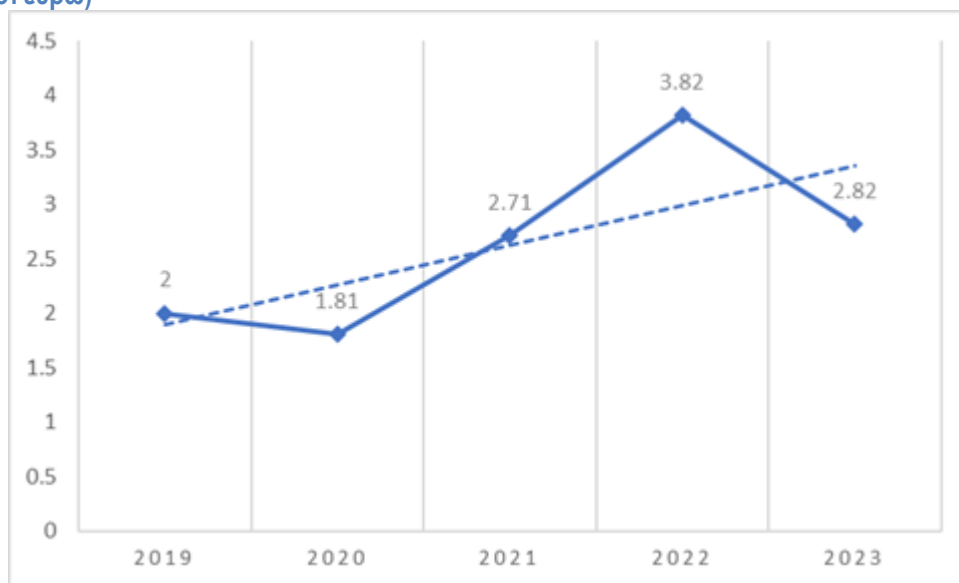
1.1.3 Εξωτερικό εμπόριο

Σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία που δημοσίευσε η Κρατική Στατιστική Υπηρεσία της Βόρειας Μακεδονίας, η συνολική αξία των εξαγόμενων αγαθών από τη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας το 2023 ανήλθε σε 8,32 δισ. ευρώ, σημειώνοντας αύξηση 0,3% σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο, ενώ η αξία των εισαγόμενων αγαθών κατά την ίδια περίοδο ήταν 11,1 δισ. ευρώ ήτοι μειωμένη κατά 8,1% σε σχέση με το 2022. Το εμπορικό έλλειμμα την περίοδο Ιανουαρίου – Δεκεμβρίου 2023, μειώθηκε σε σχέση με το 2022 και ανήλθε σε 2,82 δισ. ευρώ.

Σύμφωνα με τα υπάρχοντα στοιχεία, το εξωτερικό εμπόριο ανά κατηγορία προϊόντων αποδεικνύει ότι τα σημαντικότερα προϊόντα που εξάγει η χώρα είναι: υποστηριζόμενοι καταλύτες με δραστική ουσία, πολύτιμα μέταλλα ή ενώσεις πολύτιμων μετάλλων, συστήματα καλωδίων ανάφλεξης και άλλα συστήματα καλωδίωσης του είδους που χρησιμοποιούνται σε οχήματα, αεροσκάφη ή πλοία, μέρη θέσεις της υπο-ομάδας 821.1 και σιδηρονικέλιο.

Στις εισαγωγές, τα σημαντικότερα προϊόντα είναι: άλλα μέταλλα της ομάδας της πλατίνας και κράματά τους, ακατέργαστα ή σε μορφή σκόνης, λάδια από πετρέλαιο και λάδια που λαμβάνονται από ασφαλούχα ορυκτά (εκτός από ακατέργαστα), πλατίνα και κράματα πλατίνας, ακατέργαστα ή σε μορφή σκόνης και κεραμικά είδη για εργαστηριακές, χημικές ή άλλες τεχνικές χρήσεις.

Γράφημα 6: Διαχρονική εξέλιξη εμπορικού ελλείμματος Βόρειας Μακεδονίας, 2019-2023
(σε δισ. ευρώ)

Πηγή: Κρατική Στατιστική Υπηρεσία Βόρειας Μακεδονίας / Επεξεργασία: Γραφείο ΟΕΥ Σκοπίων

Η κάλυψη των εισαγωγών από εξαγωγές την περίοδο Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου 2023 ανήλθε σε 74,7 %.

Όσον αφορά στο εμπόριο υπηρεσιών, βάσει των στοιχείων της Κεντρικής Τράπεζας, οι εξαγωγές της Βόρειας Μακεδονίας κατέγραψαν το 2023 αύξηση και ανήλθαν σε 2,65 δισ. ευρώ (από 2,31 δισ. ευρώ το 2022), ενώ ανοδικά κινήθηκαν και οι εισαγωγές και ανήλθαν σε 1,91 δισ. ευρώ (από 1,57 δισ. ευρώ το 2022). Το ισοζύγιο υπηρεσιών είναι διαχρονικά πλεονασματικό (733,7 εκ. ευρώ το 2023).

Πίνακας 3: Εξωτερικό εμπόριο Βόρειας Μακεδονίας (2019-2023)

	2019	2020	2021	2022	2023
Εξαγωγές αγαθών (αξία σε εκατ. €)	6.421,6	5.777,9	6.922,6	8.299,5	8.322,8
Εισαγωγές αγαθών (αξία σε εκατ. €)	8.436,3	7.594,5	9.638,2	12.125,2	11.148,5
Εμπορικό ισοζύγιο (αξία σε εκατ. €)	-2.014,8	-1.816,6	-2.715,6	-3.825,6	-2.825,7
Εξαγωγές υπηρεσιών (αξία σε εκατ. €)	1.634,5	1.447,3	1.742,3	2.317,8	2.648,2
Εισαγωγές υπηρεσιών (αξία σε εκατ. €)	1.286,0	1.020,8	1.242,9	1.577,1	1.914,5
Ισοζύγιο υπηρεσιών (αξία σε εκατ. €)	349,8	426,5	499,4	740,8	733,7

Πηγές: Στατιστική Υπηρεσία Βόρειας Μακεδονίας/ Κεντρική Τράπεζα Βόρειας Μακεδονίας

1.1.3.1 Εμπόριο αγαθών

Η δομή των εξαγωγών της Βόρειας Μακεδονίας έχει μεταβληθεί σε σημαντικό βαθμό τα τελευταία χρόνια, ενώ κατά το χρονικό διάστημα 2004-2010 το μερίδιο των παραδοσιακών προϊόντων (κυρίως κλωστοϋφαντουργικών) επί του συνόλου ανερχόταν σε 70%. Σημαντική αύξηση, τα τελευταία χρόνια, καταγράφουν οι εξαγωγές προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας (προερχόμενες κυρίως από τις Τεχνολογικές, Βιομηχανικές και Αναπτυξιακές Ζώνες), καλύπτοντας περισσότερο από το 50% των εξαγωγών της Βόρειας Μακεδονίας.

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, το εξωτερικό εμπόριο ανά κατηγορία προϊόντων αποδεικνύει ότι, τα σημαντικότερα προϊόντα που εξαγει η χώρα είναι: προϊόντα χημικών βιομηχανιών, μηχανές, συσκευές και ηλεκτρικά υλικά, χυτοσίδηρος, μέρη και ερξατήματα αυτοκινήτων, ορυκτά καύσιμα, λάδια και προϊόντα αυτών, έπιπλα, σεντόνια και παρόμοια

προϊόντα, ενδύματα και πλεκτά, λέβητες, μηχανές και εξαρτήματα αυτών, μεταλλεύματα, πλαστικές ύλες, φαρμακευτικά προϊόντα, καπνά, τσιμέντο και ποτά.

Πίνακας 4: Εξαγωγές αγαθών της Βόρειας Μακεδονίας, 2021-2023

Κωδικός	2ψήφιο κεφάλαιο συνδυασμένης ονοματολογίας	2021	2022	2023	% Μεταβολή 2022-2023 στην αξία
		Αξία σε εκατ. ευρώ			
38	ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΧΗΜΙΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ	1.600.107.794	2.506.073.172	2.392.457.182	-4,5
85	ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥΣ. ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ Ή ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΗΧΟΥ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ Ή ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΗΧΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ ΚΑΙ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΣΥΣΚΕΥΩΝ ΑΥΤΩΝ	1.026.338.792	1.201.745.095	1.388.401.505	15,5
87	ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ ΟΧΗΜΑΤΑ, ΤΑ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥΣ	191.622.787	387.996.473	493.299.140	27,1
72	ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟΣ, ΣΙΔΗΡΟΣ ΚΑΙ ΧΑΛΥΒΑΣ	635.012.262	668.000.744	461.990.018	-30,8
94	ΕΠΙΠΛΑ, ΕΠΙΠΛΑ ΙΑΤΡΟΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΑ. ΕΙΔΗ ΚΛΙΝΟΣΤΡΩΜΝΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΜΟΙΑ. ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΦΩΤΙΣΜΟΥ ΠΟΥ ΔΕΝ ΚΑΤΟΝΟΜΑΖΟΝΤΑΙ Ή ΔΕΝ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΑΛΛΟΥ. ΛΑΜΠΕΣ-ΡΕΚΛΑΜΕΣ, ΦΩΤΕΙΝΑ ΣΗΜΑΤΑ, ΦΩΤΕΙΝΕΣ ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΙΝΑΚΙΔΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΜΟΙΑ ΕΙΔΗ. ΠΡΟΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	282.613.560	329.464.691	412.547.844	25,2
27	ΟΡΥΚΤΑ ΚΑΥΣΙΜΑ, ΟΡΥΚΤΑ ΛΑΔΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΑΞΗΣ ΑΥΤΩΝ, ΑΣΦΑΛΤΩΔΕΙΣ ΥΛΕΣ, ΚΕΡΙΑ ΟΡΥΚΤΑ	127.578.286	370.401.006	342.643.873	-7,5
62	ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΕΣΟΥΑΡ ΕΝΔΥΣΗΣ, ΜΗ ΠΛΕΚΤΑ	246.981.066	301.601.022	322.897.798	7,1
84	ΠΥΡΗΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΗΡΕΣ, ΛΕΒΗΤΕΣ, ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΟΗΣΕΙΣ. ΜΕΡΗ ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ ΜΗΧΑΝΩΝ Ή ΣΥΣΚΕΥΩΝ	864.130.835	289.195.056	299.408.831	3,5
26	ΜΕΤΑΛΛΕΥΜΑΤΑ, ΣΚΟΥΡΙΕΣ ΚΑΙ ΤΕΦΡΕΣ	215.891.803	236.231.028	204.527.458	-13,4
73	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟ, ΣΙΔΗΡΟ Ή ΧΑΛΥΒΑ	243.931.103	230.127.645	192.460.201	-16,4
39	ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ ΥΛΕΣ	150.305.527	180.297.059	175.126.661	-2,9
30	ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	110.157.897	125.421.740	161.086.641	28,4
24	ΚΑΠΝΑ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΟΠΟΙΗΜΕΝΑ ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΑΤΑ ΚΑΠΝΟΥ	128.119.928	116.664.128	126.425.589	8,4
61	ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΝΔΥΜΑΤΟΣ, ΠΛΕΚΤΑ	91.913.039	104.163.283	110.592.937	6,2
22	ΑΝΑΨΥΚΤΙΚΑ, ΑΛΚΟΟΛΟΥΧΑ ΠΟΤΑ ΚΑΙ ΞΥΔΙ	67.931.198	88.693.454	101.310.614	14,2
19	ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΔΗΜΗΤΡΙΑΚΩΝ, ΑΛΕΥΡΟΥ, ΑΜΥΛΟΥ Ή ΓΑΛΑΚΤΟΣ, ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΙΚΗΣ	70.983.400	82.407.614	97.574.073	18,4
07	ΒΡΩΣΙΜΑ ΛΑΧΑΝΙΚΑ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΕΝΕΣ ΡΙΖΕΣΚΑΙ ΚΟΝΔΥΛΟΙ	67.327.292	80.927.340	95.115.713	17,5
20	ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΛΑΧΑΝΙΚΩΝ, ΦΡΟΥΤΩΝ, ΚΑΡΠΩΝ ΜΕ ΚΕΛΥΦΟΣ Ή ΑΛΛΩΝ ΜΕΡΩΝ ΦΥΤΩΝ	67.585.295	79.254.680	87.465.441	10,4
25	ΑΛΑΤΙ, ΘΕΙΑΦΙ, ΠΕΤΡΕΣ, ΑΣΒΕΣΤΗΣ, ΤΣΙΜΕΝΤΟ	78.313.096	88.978.748	79.015.347	-11,2

08	ΒΡΩΣΙΜΑ ΦΡΟΥΤΑ ΚΑΙ ΚΑΡΠΟΙ ΜΕ ΚΕΛΥΦΟΣ, ΦΛΟΥΔΑ ΕΣΠΕΡΙΔΟΕΙΔΩΝ Ή ΠΕΠΟΝΙΩΝ	47.846.083	50.495.901	44.676.063	-11,5
----	---	------------	------------	------------	-------

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Βόρειας Μακεδονίας

Στις εισαγωγές, τα σημαντικότερα προϊόντα είναι: Ορυκτά καύσιμα, ορυκτέλαια και προϊόντα απόσταξης τους (με πολύ μεγάλη αύξηση σε σχέση με το 2021 εξαιτίας των αυξήσεων στις τιμές ενέργειας), πολύτιμα μέταλλα, μηχανές, συσκευές, ηλεκτρικά υλικά, χυτοσίδηρος, μηχανές και λέβητες, ανόργανα χημικά προϊόντα, πλαστικές ύλες, κεραμικά, εξαρτήματα οχημάτων, φαρμακευτικά προϊόντα και άλλα βιομηχανικά προϊόντα.

Πίνακας 5: Εισαγωγές αγαθών στη Βόρεια Μακεδονία, 2021-2023

Κωδικός	2ψήφιο κεφάλαιο συνδυασμένης ονοματολογίας	2021	2022	2023	% Μεταβολή 2022-2023 στην αξία
		Αξία σε εκατ. ευρώ			
27	ΟΡΥΚΤΑ ΚΑΥΣΙΜΑ, ΟΡΥΚΤΕΛΑΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΑΠΟΣΤΑΞΗΣ ΤΟΥΣ, ΑΣΦΑΛΤΟΥΧΕΣ ΟΥΣΙΕΣ, ΟΡΥΚΤΑ ΚΕΡΙΑ	1.023.935.233	2.141.008.085	1.449.598.320	-32,2
71	ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΡΙΑ ΦΥΣΙΚΑ Ή ΑΠΟ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ, ΠΟΛΥΤΙΜΕΣ ΚΑΙ ΗΜΙΠΟΛΥΤΙΜΕΣ ΠΕΤΡΕΣ Ή ΠΑΡΟΜΟΙΑ, ΠΟΛΥΤΙΜΑ ΜΕΤΑΛΛΑ, ΜΕΤΑΛΛΑ ΕΠΙΣΤΡΩΜΕΝΑ ΜΕ ΠΟΛΥΤΙΜΑ ΜΕΤΑΛΛΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΥΛΕΣ ΑΥΤΕΣ. ΑΠΟΜΙΜΗΣΕΙΣ ΚΟΣΜΗΜΑΤΩΝ. ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ	1.191.468.498	1.378.481.305	1.124.119.226	-18,5
85	ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥΣ. ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ Ή ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΗΧΟΥ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ Ή ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΗΧΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ ΚΑΙ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΣΥΣΚΕΥΩΝ ΑΥΤΩΝ	986.879.541	1.328.692.358	1.378.797.971	3,8
84	ΠΥΡΗΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΗΡΕΣ, ΛΕΒΗΤΕΣ, ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΕΠΙΝΟΗΣΕΙΣ. ΜΕΡΗ ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ ΜΗΧΑΝΩΝ Ή ΣΥΣΚΕΥΩΝ	622.976.647	631.779.681	708.089.818	12,1
72	ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟΣ, ΣΙΔΗΡΟΣ ΚΑΙ ΧΑΛΥΒΑΣ	564.285.709	675.457.913	533.327.559	-21,0
87	ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ ΟΧΗΜΑΤΑ, ΕΛΚΥΣΤΗΡΕΣ, ΠΟΔΗΛΑΤΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΟΧΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΧΕΡΣΑΙΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ, ΤΑ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥΣ	402.476.538	390.262.122	520.503.987	33,4
39	ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ ΥΛΕΣ	393.662.468	466.241.281	450.544.578	-3,4
69	ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΕΡΑΜΕΙΚΗΣ	409.108.622	433.514.989	441.703.277	1,9
28	ΑΝΟΡΓΑΝΑ ΧΗΜΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ. ΕΝΩΣΕΙΣ ΑΝΟΡΓΑΝΕΣ Ή ΟΡΓΑΝΙΚΕΣ ΤΩΝ ΠΟΛΥΤΙΜΩΝ ΜΕΤΑΛΛΩΝ, ΤΩΝ ΡΑΔΙΕΝΕΡΓΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ, ΤΩΝ ΜΕΤΑΛΛΩΝ ΤΩΝ ΣΠΑΝΙΩΝ ΓΑΙΩΝ Ή ΤΩΝ ΙΣΟΤΟΠΩΝ	562.748.369	625.181.435	364.405.937	-41,7
30	ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	245.929.637	212.364.408	256.189.946	20,6
73	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟ, ΣΙΔΗΡΟ Ή ΧΑΛΥΒΑ	162.449.682	234.785.699	234.539.701	-0,1
02	ΚΡΕΑΤΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΡΟΪΟΝΤΑ ΣΦΑΓΙΩΝ, ΒΡΩΣΙΜΑ	117.260.445	147.898.874	169.361.267	14,5
38	ΔΙΑΦΟΡΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΩΝ ΧΗΜΙΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ	169.710.873	158.107.231	161.203.766	2,0
76	ΑΛΟΥΜΙΝΙΟ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΑ ΑΥΤΟΥ	98.553.583	154.434.660	143.280.383	-7,2
48	ΧΑΡΤΙ ΚΑΙ ΧΑΡΤΟΝΙΑ. ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΚΥΤΤΑΡΙΝΗ, ΧΑΡΤΙ Ή ΧΑΡΤΟΝΙ	113.302.205	154.989.206	135.372.643	-12,7

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Βόρειας Μακεδονίας

Η Βόρεια Μακεδονία προμηθεύεται προϊόντα κατά κύριο λόγο από τις χώρες της Ε.Ε. και τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων, κατά 49,2% και 12,6% αντίστοιχα στο σύνολο των εισαγωγών της, βάσει των προκαταρκτικών στοιχείων για την υπό εξέταση περίοδο.

Οι ίδιες ομάδες χωρών είναι και οι βασικές αγορές για τη διάθεση των προϊόντων της, κατά 78,6% και 8,9% αντίστοιχα, στο σύνολο των εξαγωγών της για την περίοδο Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου 2023.

Πίνακας 6: Εμπορικοί εταίροι Βόρειας Μακεδονίας, ανά ομάδα χωρών, 2022-2023

Ομάδα χωρών	Εξαγωγές		Εισαγωγές		Όγκος εμπορίου
	σε χιλιάδες ευρώ				Σε χιλ. κιλά
	2022	2023	2022	2023	2023
ΣΥΝΟΛΟ	8.299.582	8.322.815	12.125.228	11.148.538	10.403.309
ΕΕ	6.498.643	6.546.668	5.675.444	5.482.078	4.935.923
Δυτ. Βαλκανίων	1.002.501	1.049.845	1.046.697	995.267	3.368.298
Ένωση για τη Μεσόγειο	229.908	196.516	842.730	710.793	587.389
APEC	67.031	114.582	1.083.404	1.151.807	396.882
Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών (ΚΑΚ)	95.497	76.087	521.610	314.965	384.409
NAFTA	99.327	68.946	202.714	281.227	143.279
Ένωση Χωρών της Νοτιοανατολικής Ασίας	4.252	11.297	216.488	209.356	33.854
Χώρες της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού	18.838	8.229	72.562	56.303	210.259
EFTA	69.432	85.910	129.182	107.973	19.371
OPEC	27.491	16.082	106.477	80.659	88.419
Λοιπές ομάδες χωρών	166.894	131.366	1.943.077	1.409.080	35.085

Πηγή: Κρατική Στατιστική Υπηρεσία Βορείου Μακεδονίας- μορφοποίηση Γραφείο ΟΕΥ Σκοπίων

Σημειώνεται ότι, από τον Φεβρουάριο 2020 το Ηνωμένο Βασίλειο συγκαταλέγεται στην κατηγορία των λοιπών χωρών, εξ ου και το υψηλό σε αξία ποσό εισαγωγών και όγκου εμπορίου στη Βόρεια Μακεδονία από τη συγκεκριμένη κατηγορία (ο όγκος εμπορίου μεταξύ Βόρειας Μακεδονίας και Ηνωμένου Βασιλείου ανήλθε το 2023 σε 1.524.239 χιλ. ευρώ).

Την περίοδο Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου 2023, σύμφωνα με τον συνολικό όγκο εξωτερικού εμπορίου, οι **σημαντικότεροι εμπορικοί εταίροι** της Δημοκρατίας της Βόρειας Μακεδονίας ήταν: η Γερμανία (με μερίδιο 24,8%), το Ηνωμένο Βασίλειο (με μερίδιο 7,8%), η Ελλάδα (με μερίδιο 6,9%), η Κίνα (με μερίδιο εμπορίου 5,9%) και η Σερβία (με μερίδιο 5,6%) [βλ. κάτωθι πίνακα].

Πίνακας 7: Σημαντικότεροι εμπορικοί εταίροι Βόρειας Μακεδονίας & θέση της Ελλάδας, 2023

5 πρώτες χώρες-εταίροι της Βόρειας Μακεδονίας βάσει όγκου εμπορίου, 2022-2023				
προκαταρκτικά στοιχεία				
	Όγκος εμπορίου			
	σε χιλιάδες ευρώ			
	2022	2023	2022	2023
ΣΥΝΟΛΟ	20.424.811	19.471.353	% επί του συνολικού όγκου	
Γερμανία	4.778.295	4.824.187	23,4	24,8
Ηνωμένο Βασίλειο	2.086.403	1.524.239	10,2	7,8
Ελλάδα	1.690.416	1.350.403	8,3	6,9
Κίνα	1.004.661	1.106.367	5,0	5,9
Σερβία	1.140.300	1.081.365	5,5	5,6

Πηγή: Κρατική Στατιστική Υπηρεσία Βορείου Μακεδονίας - μορφοποίηση και επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Σκοπίων

Πίνακας 8: Σημαντικότεροι προορισμοί εξαγωγών Βόρειας Μακεδονίας & θέση της Ελλάδας, 2023

Κατάταξη	Χώρα	Αξία εξαγωγών σε εκ. ευρώ	% στο σύνολο
	ΣΥΝΟΛΟ	8.322.815	
1	Γερμανία	3.665.017	44,0
2	Κόσοβο	403.024	4,8
3	Σερβία	400.854	4,8
4	Βουλγαρία	365.491	4,4
5	Ελλάδα	306.526	3,7
6	Ουγγαρία	303.666	3,6
7	Βέλγιο	300.045	3,6
8	Τσεχία	209.120	2,5
9	Ιταλία	206.309	2,5
10	Τουρκία	181.454	2,2

Πηγή: Κρατική Στατιστική Υπηρεσία Βορείου Μακεδονίας - μορφοποίηση και επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Σκοπίων

Πίνακας 9: Σημαντικότεροι προμηθευτές της Βόρειας Μακεδονίας & η θέση της Ελλάδας, 2023

Κατάταξη	Χώρα	Αξία εισαγωγών σε ευρώ	% στο σύνολο
	ΣΥΝΟΛΟ	11.148.538	
1	Ηνωμένο Βασίλειο	1.398.586	12,5
2	Γερμανία	1.159.170	10,4
3	Ελλάδα	1.043.877	9,4
4	Κίνα	1.002.657	9,0
5	Σερβία	680.511	6,1
6	Τουρκία	648.790	5,8
7	Ιταλία	494.693	4,4

8	Βουλγαρία	483.696	4,3
9	Πολωνία	349.489	3,1
10	ΗΠΑ	246.923	2,2

Πηγή: Κρατική Στατιστική Υπηρεσία Βορείου Μακεδονίας - μορφοποίηση και επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Σκοπίων

1.1.3.2 Εμπόριο υπηρεσιών

Το ισοζύγιο υπηρεσιών είναι σταθερά πλεονασματικό για τη Βόρεια Μακεδονία την τελευταία πενταετία (βλ. ανωτέρω πίνακα 3). Βασικοί τομείς εσόδων για τη χώρα το 2023 (όπως και το 2022) είναι οι μεταφορές (21% επί του συνόλου), οι υπηρεσίες τεχνολογιών και πληροφορικής και τα ταξίδια (20,9%), άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες (20,8%) και οι υπηρεσίες μεταποίησης, οι οποίες δεν ανακάμπτουν σε σχέση με τα προηγούμενα έτη (στο 11% από 14% το 2021 και 19,1% το 2020 ενώ το 2022 ήταν στο 10,2%). Σημειώνεται ότι, οι υπηρεσίες τεχνολογιών πληροφορικής σημείωσαν αύξηση 18,2% (έπειτα από αύξηση 33,3% το 2022) και ήδη από το 2019 διαφαίνεται ότι είναι ένας δυναμικός κλάδος της οικονομίας της Βόρειας Μακεδονίας.

Πίνακας 10: Εισπράξεις στον τομέα των υπηρεσιών της Βόρειας Μακεδονίας, 2022-2023

Υπηρεσίες με βάση την κωδικοποίηση ΒΡΜ6	2022		2023		% Μεταβολή στην αξία 2022-2023
	Αξία σε εκατ. €	% στο σύνολο	Αξία σε εκατ. €	% στο σύνολο	
Υπηρεσίες μεταποίησης	236,6	10,2	291,6	11,0	23,2
Συντήρηση και επισκευή	2,9	0,1	3,4	0,1	17,2
Μεταφορές	570,8	24,6	556,6	21,0	-2,5
Ταξίδια	461,2	19,9	552,2	20,9	19,7
Κατασκευές	62,2	2,7	68,4	2,6	10,0
Ασφαλιστικές υπηρεσίες	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0
Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες	3,1	0,1	5,3	0,2	71,0
Πνευματικά δικαιώματα	13,1	0,6	19,0	0,7	45,0
Τηλεπικοινωνίες και τεχνολογίες πληροφορικής	467,9	20,2	553,0	20,9	18,2
Άλλες επιχειρηματικές υπηρεσίες	445,3	19,2	545,4	20,8	23,2
Υπηρεσίες καλλιτεχνικές και προσωπικής φροντίδας	51	2,2	48,7	2,1	17,2
Κυβερνητικές υπηρεσίες	3,9	0,2	4,34	0,2	-2,5

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Βόρειας Μακεδονίας

Οι εισαγωγές υπηρεσιών από τη Βόρεια Μακεδονία αφορούν κατά κύριο λόγο στους τομείς των μεταφορών (24,5% επί του συνόλου) και ταξιδιών (20,4%). Ιδιαίτερα εντυπωσιακή άνοδο παρουσιάζει ο τομέας των κατασκευών με το ποσοστό αυτό να εξηγείται κυρίως λόγω εκταμίευσης σημαντικών ποσών που αφορούν στην κατασκευή του μεγαλύτερου σε εξέλιξη κατασκευαστικού έργου στην Βόρεια Μακεδονία (Οδικός Άξονας Διαδρόμου 8).

Πίνακας 11: Πληρωμές στον τομέα των υπηρεσιών της Βόρειας Μακεδονίας, 2022-2023

Υπηρεσίες με βάση την κωδικοποίηση ΒΡΜ6	2022		2023		% Μεταβολή στην αξία 2022-2023
	Αξία σε εκατ. €	% στο σύνολο	Αξία σε εκατ. €	% στο σύνολο	
Υπηρεσίες μεταποίησης	-0,6	-	0,3	0,0	-

Συντήρηση και επισκευή	9,5	0,6	10,1	0,5	6,3
Μεταφορές	532,4	33,8	468,5	24,5	-12,0
Ταξίδια	299	19	390,2	20,4	30,5
Κατασκευές	62,6	4	289,1	15,1	361,8
Ασφαλιστικές υπηρεσίες	10,5	0,7	9,5	0,5	-8,5
Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες	29,2	1,9	19,4	1,0	-33,6
Πνευματικά δικαιώματα	131	8,3	147,3	7,7	12,4
Τηλεπικοινωνίες και τεχνολογίες πληροφορικής	132,3	8,4	172,5	9,0	30,4
Άλλες επιχειρηματικές υπηρεσίες	275,1	17,4	350,6	18,3	27,4
Υπηρεσίες καλλιτεχνικές και προσωπικής φροντίδας	19,2	1,2	23,5	1,2	22,4
Κυβερνητικές υπηρεσίες	75,7	4,8	33,1	1,7	-66,3

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Βόρειας Μακεδονίας

1.1.4 Επενδύσεις

Οι επενδύσεις στη Βόρεια Μακεδονία βρίσκονταν σε χαμηλό επίπεδο έως το 1998. Τα αμέσως επόμενα έτη κατέγραψαν σημαντική αύξηση, κυρίως λόγω των ιδιωτικοποιήσεων κρατικών εταιρειών και τραπεζών, και όχι τόσο χάριν σε πρωτογενείς (Greenfield) επενδυτικές πρωτοβουλίες.

Διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα αποτελούν σημαντικούς μετόχους εταιρειών στη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας. Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (EBRD) και η Παγκόσμια Τράπεζα, μέσω του Διεθνούς Οργανισμού Χρηματοδότησης (IFC), έχουν επενδύσει σε μετοχές επιχειρήσεων της Βόρειας Μακεδονίας. Όπως σημειώνεται από πλευράς του Οικονομικού Επιμελητηρίου της Βόρειας Μακεδονίας, με την ανωτέρω πρακτική είναι ευκολότερο για επιχειρηματίες να έχουν πρόσβαση σε κεφάλαια, ενώ η παρουσία της EBRD και του IFC αποτελεί εγγύηση για τις εγχώριες τράπεζες, προκειμένου να εγκρίνουν πιστώσεις με ευνοϊκότερους όρους.

Βασικό ρόλο στην προσέλκυση επενδύσεων στη Βόρεια Μακεδονία διαδραματίζουν οι τεχνολογικές και βιομηχανικές αναπτυξιακές ζώνες (TIDZ) της χώρας: Skorje 1 (στην περιοχή του Bunardzik), Skorje 2 (σε περιοχή βορείως των Σκοπίων), Skorje 3 (10 χλμ. εκτός Σκοπίων), Tetovo, Štip, Prilep, Radovis, Berono, Delcevo, Rankovce, Vinica, Gevgelija, Struga, Strumica και Kicevo. Με πρωτοβουλία της Διεύθυνσης Ζωνών Τεχνολογικής και Βιομηχανικής Ανάπτυξης (TIDZ), η Κυβέρνηση αποφάσισε να δημιουργήσει μια νέα κρατική βιομηχανική ζώνη στο Μοναστήρι (Bitola). Στο στάδιο αυτό, η βιομηχανική ζώνη καλύπτει έκταση τριών εκταρίων, σε τμήμα της τοποθεσίας της πρώην δημοτικής βιομηχανικής ζώνης "Zhabeni". Αρχικά, η Διεύθυνση TIDZ θα επενδύσει 1 εκατ. ευρώ για τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας, σχεδιάζοντας να αυξήσει αυτό το ποσό στα 3-4 εκατ. ευρώ, σύμφωνα με τις ανάγκες των επενδυτών. Εκτός από τη νέα βιομηχανική ζώνη στο Μοναστήρι, το 2021 η Διεύθυνση TIDZ ξεκίνησε έναν επενδυτικό κύκλο 15 εκατ. ευρώ σε υποδομές και σε αρκετές άλλες ζώνες.

Σύμφωνα με τη Διεύθυνση Τεχνολογικών και Βιομηχανικών Αναπτυξιακών Ζωνών της Βόρειας Μακεδονίας, τα προσφερόμενα κίνητρα στους επενδυτές εντός των εν λόγω ζωνών είναι τα ακόλουθα:

Φορολογικές απαλλαγές:

Είδος φόρου	Φόρος εκτός Ζώνης	Φόρος εντός Ζώνης
ΦΠΑ	18% (5% στις προαναφερθείσες περιπτώσεις)	0%
Ειδικός Φόρος Κατανάλωσης	5% - 62%	0%
Εταιρικός φόρος	10%	0% έως 10 έτη
Φόρος εισοδήματος	10%	0% έως 10 έτη

Τελωνειακές απαλλαγές:

Προϊόντα	Δασμοί εκτός Ζώνης	Δασμοί εντός Ζώνης
Εξοπλισμός, μηχανήματα και ανταλλακτικά	5% - 20%	0%
Απαλλαγή από τελωνειακούς δασμούς για παραγωγή που προορίζεται για εξαγωγή.		

Πηγή: Υπηρεσία Τεχνολογικών και Βιομηχανικών Αναπτυξιακών Ζωνών

Άλλες παροχές:

- ✓ Ελεύθερη πρόσβαση στις υπάρχουσες υποδομές (φυσικό αέριο, ηλεκτρισμός, ύδρευση και αποχέτευση).
- ✓ Εύκολη πρόσβαση στον κύριο οδικό δίκτυο.
- ✓ Τα οικοπέδα εντός των βιομηχανικών ζωνών διατίθενται προς μακροχρόνια μίσθωση για περίοδο έως και 99 ετών, σε μειωμένες τιμές.
- ✓ Οι επενδυτές δικαιούνται 10ετή φορολογική απαλλαγή για τα εταιρικά κέρδη και το προσωπικό εισόδημα. Οι επενδυτές απαλλάσσονται από την καταβολή του φόρου προστιθέμενης αξίας για τις εισαγωγές και το εμπόριο αγαθών. Επιπλέον, οι επενδυτές απαλλάσσονται από την καταβολή τελωνειακών δασμών για εξοπλισμό, μηχανήματα και ανταλλακτικά.
- ✓ Απαλλαγή από την καταβολή φόρων κοινής ωφέλειας στον τοπικό Δήμο και τελών για τις άδειες οικοδομής.
- ✓ Επιστροφή του 10% των επενδυτικών δαπανών σε νέες μηχανές και εξοπλισμό, ή επενδύσεις σε κτίρια και γη, μέχρι το ποσό του 1 εκατ. ευρώ κατά τη διάρκεια μιας περιόδου 5 ετών.
- ✓ Εντός των Ζωνών δεν επιτρέπεται να εγκατασταθούν εγχώριες εταιρείες, καθώς και επιχειρήσεις, οι οποίες δραστηριοποιούνται σε τομείς που προκαλούν εσωτερικό ανταγωνισμό (επί παραδείγματι κλωστοϋφαντουργίες). Κυρίως αδειοδοτούνται εταιρείες, των οποίων η παραγωγή προορίζεται για εξαγωγή (λ.χ. ανταλλακτικά αυτοκινήτων).

Θα πρέπει να διευκρινισθεί ότι υπάρχει διάκριση των λεγόμενων βιομηχανικών ζωνών της Βόρειας Μακεδονίας σε δύο κατηγορίες:

- ✓ Τις επίσημες TIDZ, οι οποίες ιδρύονται κατόπιν αποφάσεως της Κυβέρνησης, προσφέρουν σημαντικά πλεονεκτήματα και λειτουργούν αυστηρά στο πλαίσιο των διεθνών προδιαγραφών ως ελεύθερες ζώνες.
- ✓ Τις βιομηχανικές ζώνες, τις οποίες ιδρύουν και λειτουργούν κάποιοι Δήμοι της χώρας, στο πλαίσιο των σχεδίων τους για την ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας και του σχεδιασμού ανάπτυξης της περιφέρειάς τους, όπως π.χ. ο Δήμος του Μοναστηρίου (Bitola), ή του Δήμου Kumanovo (βιομηχανική ζώνη Novini και Recica, που βρίσκεται

στα σύνορα με τη Δημοκρατία της Σερβίας, στον αυτοκινητόδρομο E75, Βελιγράδι-Αθήνα), οι οποίες ωστόσο αποτελούν κυρίως χώρο εκτός πόλεων, όπου συγκεντρώνεται η βιομηχανική δραστηριότητα.

Σημειώνεται επίσης ότι, η Διεύθυνση των Ζωνών Τεχνολογικής και Βιομηχανικής Ανάπτυξης, σχεδιάζει τη μετατροπή της Ζώνης TIDZ στη Γευγελή σε «Πράσινη TIDZ», ήτοι ζώνη φιλική προς το περιβάλλον.¹ Η εν λόγω ζώνη αποτελεί πιλοτική εφαρμογή του νέου μοντέλου ελεύθερων ζωνών, που βασίζεται στον συνδυασμό συμπράξεων δημοσίου-ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ) και συμβάσεων παραχώρησης στον ιδιωτικό τομέα. Το αντικείμενο της σχεδιαζόμενης ΣΔΙΤ/παραχώρησης είναι ο σχεδιασμός, η χρηματοδότηση, η κατασκευή, η διαχείριση και η συντήρηση της Ζώνης Τεχνολογικής και Βιομηχανικής Ανάπτυξης Γευγελής. Στόχος είναι η προσέλκυση και στήριξη φιλικών προς το περιβάλλον επενδύσεων, επενδύσεων στους πράσινους τομείς, σύμφωνα με την Πράσινη Ατζέντα της ΕΕ.

Σύμφωνα με τις δηλώσεις του κ. Despotovski, η εν λόγω ζώνη υποστηρίζεται από το Πράσινο Ταμείο Στρατηγικών Επενδύσεων (Green Strategic Investment Fund), το οποίο προβλέπεται να διαθέτει 750 εκατ. ευρώ από δημόσιους πόρους, διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και ιδιώτες επενδυτές.²

Για περισσότερες πληροφορίες ως προς τις TIDZ, βλ. τους ακόλουθους συνδέσμους: <http://fez.gov.mk/#1521540177653-2dd7ccdf-2a5f23fa-e0ce> και <http://fez.gov.mk/why-invest/#1516709706334-5b5d1d63-4d2e>

Σημειωτέον ότι, η Ευρωπαϊκή Ένωση και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο έχουν εκφράσει κατά καιρούς τον σκεπτικισμό τους για τη λειτουργία των TIDZ, με την αιτιολογία ότι ενδέχεται να οδηγούν σε στρέβλωση του ανταγωνισμού. Επιπλέον, τα οφέλη για την πραγματική οικονομία από τις ΑΞΕ εντός των TIDZ είναι περιορισμένα, λόγω των ιδιαίτερων προνομίων και ατελειών που διέπουν το καθεστώς λειτουργίας τους.

Σύμφωνα με την τακτική ανάλυση της Διεύθυνσης των TIDZ, ο αριθμός των εργαζομένων στην TIDZ τον Απρίλιο του 2024 κατέγραψε εκ νέου αύξηση και έφτασε τους 18.100 ήτοι 8% αυξημένος αριθμός εργαζομένων από τον Απρίλιο του 2023. Παράλληλα, συνεχίζεται η ανάπτυξη των εξαγωγών οι οποίες ετησίως αγγίζουν πλέον το 1,5 δισ. ευρώ. Μόνο τον Απρίλιο του 2024, οι εταιρείες στην TIDZ πραγματοποίησαν εξαγωγές 300 εκατ. ευρώ, που είναι 10% αυξημένες σε σύγκριση με τον Απρίλιο του 2023.

Η ετήσια ανάλυση της TIDZ κατέδειξε ότι οι εταιρείες των Ζωνών κατέβαλαν 35% περισσότερα κεφάλαια στον Κρατικό Προϋπολογισμό το 2022 σε σύγκριση με το 2021. Δηλαδή για κάθε 1 ευρώ που πληρώνει το κράτος, οι εταιρείες επιστρέφουν τουλάχιστον 4 ευρώ, ισχυρίζεται η εν λόγω ανάλυση. Οι μισθοί στις ζώνες σημείωσαν αύξηση κατά τουλάχιστον 13% σε σύγκριση με το 2022, που είναι υψηλότερη από την αύξηση του μέσου καθαρού μισθού στην Βόρεια Μακεδονία. Στις αρχές του 2024 ο μέσος καθαρός μισθός στις Ζώνες ανέρχεται σε 1.100 ευρώ (στην χώρα σε περίπου 640 ευρώ).

¹ Η ελεύθερη ζώνη της Γευγελής βρίσκεται κοντά στο συνοριακό σημείο διέλευσης *Bogorodica* προς την Ελλάδα (στη δεξιά πλευρά του αυτοκινητόδρομου Σκοπίων-Γευγελής) και έχει άμεση σύνδεση με τη διαδρομή E-75 Σκόπια -Θεσσαλονίκη, δηλαδή βρίσκεται κατά μήκος του Διαδρόμου 10. Η συνολική έκταση της ελεύθερης ζώνης είναι 50,25 εκτάρια και οι οικισμοί που περιβάλλουν την ελεύθερη ζώνη της Γευγελής έχουν συνολικό πληθυσμό περίπου 67.000 κατοίκους.

² Το Πράσινο Ταμείο βασίζεται σε δύο πυλώνες: την προώθηση των πράσινων επενδύσεων στη Βόρεια Μακεδονία, συμπεριλαμβανομένων των πράσινων υποδομών, έργων στους τομείς της ενέργειας και των μεταφορών (π.χ. σύνδεση των κύριων οδικών και σιδηροδρομικών γραμμών στη χώρα), καθώς και των εν γένει υπηρεσιών. Ο δεύτερος πυλώνας αφορά στην αύξηση της τεχνολογικής ετοιμότητας των εγχώριων εταιρειών να εμπλακούν στις παγκόσμιες αλυσίδες εφοδιασμού. Το Ταμείο απευθύνεται τόσο σε εγχώριους όσο και σε ξένους επενδυτές, εστιάζοντας σε μεσαίες και μεγάλες εταιρείες.

Παράλληλα, πρόσφατα ανακοινώθηκε η δημιουργία νέας τεχνολογικής βιομηχανικής ζώνης «Σκόπια 3» η οποία θα αποτελέσει ζώνη αποκλειστικά υψηλής τεχνολογίας και θα δημιουργηθεί μέσω ΣΔΙΤ. Η νέα ζώνη τεχνολογικής βιομηχανικής ανάπτυξης θα εκτείνεται σε μια περιοχή περίπου 45 εκταρίων, κοντά στα Σκόπια.

Μεταξύ των **σημαντικότερων ξένων επενδύσεων** που έχουν πραγματοποιηθεί, τα τελευταία χρόνια, σε TIDZ είναι:

- της γερμανικής φαρμακευτικής **Gerresheimer**,
- της ελβετικής **Baumer** για την κατασκευή ηλεκτρονικών αισθητήρων και άλλου ηλεκτρονικού εξοπλισμού,
- του ρωσικού ομίλου **Cranfield** για την κατασκευή μηχανικών ανταλλακτικών αυτοκινήτου,
- της αμερικανικής **Johnson Controls** και της γερμανικής **Kostal** για την παραγωγή ηλεκτρονικών και μηχανικών εξαρτημάτων για την αυτοκινητοβιομηχανία,
- της αμερικανικής **Gentherm** για την παραγωγή συστημάτων θέρμανσης και ψύξης, που θα τοποθετούνται σε αυτοκίνητα,
- της βρετανικής **Endava** στον τομέα της πληροφορικής,
- της βουλγαρικής **Filkab** για την παραγωγή ηλεκτρολογικού υλικού,
- της γερμανικής **Marquardt** για την παραγωγή ανταλλακτικών για τη γερμανική αυτοκινητοβιομηχανία,
- της ιταλικής **Itec** για την παραγωγή συνθετικών υλικών,
- της βελγικής **Van Hool** για την παραγωγή οχημάτων,

ενώ τον Μάιο του 2023 ανακοινώθηκε επένδυση της βελγικής εταιρείας «**Avesta Battery and Energy Engineering**» που θα κατασκευάσει εργοστάσιο παραγωγής ηλεκτρικών μπαταριών για αυτοκίνητα στη TIDZ Kichevo. Η συνολική επένδυση θα ανέλθει στα 40 εκατ. ευρώ, και θα δημιουργηθούν 600 νέες θέσεις εργασίας.

Επίσης, στις 18 Απριλίου 2023 ο Διευθυντής της TIDZ Jovan Despotovski και η διοίκηση της Ταϊβανέζικης εταιρείας «**Yageo**» υπέγραψαν ιστορική σύμβαση σύμφωνα με την οποία η «Yageo» θα επενδύσει σε βάθος χρόνου 205 εκατ. ευρώ στην Βόρεια Μακεδονία και θα δημιουργήσει συνολικά 3.900 νέες θέσεις εργασίας. Η «Yageo» θα παράγει ηλεκτρικά εξαρτήματα για διάφορες βιομηχανίες. Τα εργοστάσια παραγωγής θα βρίσκονται στη TIDZ Skorje 1 και στη TIDZ Shtip.

Τον Απρίλιο του 2024, ανακοινώθηκε συμφωνία με την τουρκική εταιρεία «**Shahterm**» (παραγωγή συστημάτων θέρμανσης και λευκών συσκευών) για επένδυση ύψους 100 εκ. ευρώ και 1.000 θέσεων εργασίας σε βάθος δεκαετίας. Τον Νοέμβριο του 2022 ανακοινώθηκε επίσης η δραστηριοποίηση της τουρκικής εταιρείας «**TEKNOPANEL**» η οποία εξειδικεύεται στην κατασκευή πάνελ οροφής. Η εν λόγω επένδυση θα ανέλθει στα 20 εκατ. ευρώ και θα δημιουργήσει 120 νέες θέσεις εργασίας.

Τον Σεπτέμβριο του 2023 ανακοινώθηκε νέα γερμανική επένδυση της εταιρείας «**BMZ**» (πρωτοπόρος στην παροχή συστημάτων μπαταριών ιόντων λιθίου με εφαρμογές σε διάφορες βιομηχανίες) ύψους 65 εκ. ευρώ και 750 θέσεων εργασίας στην Ζώνη 2 των Σκοπίων.

Όσον αφορά στην επένδυση της ιταλικής **Condevo** για την παραγωγή προϊόντων οικιακής θέρμανσης στην TIDZ στο Stip, η εταιρεία ανακοίνωσε πρόσφατα ότι πρόκειται να κατασκευάσει δύο νέες υπερσύγχρονες γραμμές παραγωγής.

Επίσης, συγκρατείται η επένδυση της αμερικανικής **Lear**. Πρόκειται για παγκόσμιο ηγέτη στην κατασκευή καθισμάτων αυτοκινήτων για οχήματα υψηλών επιδόσεων. Από το 2016, η εταιρεία έχει επενδύσει περί τα 35 εκατ. ευρώ στη ζώνη του Τέτοβο και την άνοιξη του 2022 ανακοίνωσε ότι σκοπεύει να ανοίξει ενέο εργοστάσιο παραγωγής στην ίδια Ζώνη. Συγκεκριμένα, αφορά επένδυση αξίας 15 εκατ. ευρώ, σε έκταση 8.000 τ.μ., με την προοπτική δημιουργίας 1.000-1.500 νέων θέσεων εργασίας.

Επιπλέον, σημειώνονται οι επενδύσεις της τουρκικής **Jagjit Metzler** για την παραγωγή ελαστικών ταινιών και των τουρκικών **Cagatay Kablo**, **Murat Ticaret Dogan** και **Automotiv** για την κατασκευή καλωδίων και άλλων εξαρτημάτων για την αυτοκινητοβιομηχανία.

Άλλες σημαντικές επενδύσεις που έχουν αναληφθεί ή ανακοινωθεί τα τελευταία χρόνια είναι:

- της τουρκικής **Limak Holding** για την κατασκευή σύγχρονου συγκροτήματος κατοικιών και γραφείων, εμπορικού κέντρου, καθώς και σήραγγας στην περιοχή του παλαιού σιδηροδρομικού σταθμού των Σκοπίων (ύψους 250 εκατ. ευρώ). Στον επενδυτικό τους κύκλο, περιλαμβάνεται η κατασκευή του ξενοδοχείου 5 αστέρων «Limak Skorje Luxury Hotel».
- της γερμανικής εταιρείας **KIEL**, κορυφαίος κατασκευαστής καθισμάτων για τρένα και λεωφορεία, με την κατασκευή νέας μονάδας παραγωγής στη Ζώνη TIDZ Tetono, επένδυση 9,2 εκατ. ευρώ. Στο νέο εργοστάσιο παραγωγής, έκτασης 7.500 τ.μ., προβλέπεται η δημιουργία 300 νέων θέσεων εργασίας για άτομα από την περιοχή Polog.
- Του αλβανικού ομίλου **Balfin** για την κατασκευή εμπορικού κέντρου και οικιστικού συγκροτήματος στα Σκόπια (ύψους 350 εκατ. ευρώ).
- Της τουρκικής **TAV Airports Holding**, διαχειριστή των δύο διεθνών αερολιμένων της Βόρειας Μακεδονίας. Από το 2010 η εταιρεία έχει επενδύσει 120 εκατ. ευρώ σε αερολιμενικές υποδομές και την ανάπτυξη των αεροδρομίων, ενώ έχει καταβάλει συνολικά 47,4 εκατ. ευρώ σε τέλη παραχώρησης και φόρους. Στόχος της εταιρείας είναι να καταστούν οι αερολιμένες της Βόρειας Μακεδονίας κοινός περιφερειακός κόμβος.
- Της βρετανικών συμφερόντων εταιρείας **Chillam**, με έδρα στο Ηνωμένο Βασίλειο, για την κατασκευή ενός νέου εργοστασίου παραγωγής κάνναβης και καλλυντικών προϊόντων στη βιομηχανική ζώνη "Neokazi" στο Probitip.
- Της μεγαλύτερης εταιρείας λογισμικού της Βουλγαρίας **Scale Focus**, ύψους 45 εκατ. ευρώ. Υπεγράφη συμφωνία για κρατική ενίσχυση στο πλαίσιο του νόμου για την οικονομική στήριξη των επενδύσεων, στις 23.12.2019. Η συμφωνία προβλέπει συνολική επένδυση ύψους 45 εκατ. ευρώ και δημιουργία περισσότερων από 300 θέσεις εργασίας. Η εταιρεία αριθμεί πάνω από 1.000 υπαλλήλους και γραφεία στη Βουλγαρία, τις Ηνωμένες Πολιτείες, τη Βρετανία, την Ελβετία και τη Γερμανία.
- Της αμερικανικής **Dura Automotive Systems**, από τις πιο διάσημες εταιρείες στον τομέα της αυτοκινητοβιομηχανίας, με εργοστάσια σε 13 χώρες σε όλο τον κόσμο. Η επένδυση ύψους περίπου 80 εκατ. ευρώ αφορά σε δύο νέα εργοστάσια στην ελεύθερη οικονομική ζώνη "TIDZ Skorje II", αφενός για την παραγωγή μπαταριών λιθίου υψηλής χωρητικότητας για ηλεκτρικά οχήματα, αφετέρου συστημάτων μπαταριών αυτοκινήτων ελαφρών οχημάτων (5ετής επενδυτικός κύκλος).

- Της τσεχικής **Lokotrans**, για την κατασκευή εργοστασίου σιδηροδρομικών οχημάτων, εκτός της TIDZ.
- Της γερμανικής εταιρείας **Lidl**, η οποία δραστηριοποιείται στο λιανικό εμπόριο κυρίως τροφίμων και ποτών (αλυσίδα super market). Η Lidl σχεδιάζει να επενδύσει πάνω από 10 εκατ. ευρώ για δημιουργία εγκαταστάσεων στη Βόρεια Μακεδονία. Η εταιρεία στη Βόρεια Μακεδονία θα διοικείται από το υποκατάστημα στη Βουλγαρία.
- της **γερμανικής εταιρείας Iprotex**, με επένδυση 5 εκατ. ευρώ στην TIDZ Skorje 1. Η εταιρεία ασχολείται με την παραγωγή υλικών για την αυτοκινητοβιομηχανία (τεχνικά υφάσματα και θερμομονωτικά υλικά).
- της **τουρκικής εταιρείας Purplast**, η οποία δραστηριοποιείται στην παραγωγή ανταλλακτικών για την αυτοκινητοβιομηχανία από υλικά πολυουρεθάνης. Η αρχική επένδυση αφορούσε ποσό ύψους 5,1 εκατ. ευρώ, ενώ το ύψος της κρατικής ενίσχυσης ανέρχεται στα 2,5 εκατ. ευρώ.
- της **καναδικής εταιρείας Magna International**, η οποία επίσης δραστηριοποιείται στον τομέα της αυτοκινητοβιομηχανίας, έχει κατασκευάσει εργοστάσιο στην TIDZ Struga ενώ σύμφωνα με ανακοίνωση της Κυβέρνησης της Βόρειας Μακεδονίας στις αρχές του 2023, προτίθεται να κατασκευάσει και δεύτερο εργοστάσιο στην TIDZ του Shtip η λειτουργία του οποίου αναμένεται να ξεκινήσει το 2024.
- της **γερμανικής εταιρείας Drekslmaer** για επένδυση στο Kavadarci και το Kumanovo αξίας 16 εκατ. ευρώ, με την προοπτική δημιουργίας περίπου 1.000 νέων θέσεων εργασίας (υπέγραψε συμφωνία στις 21.04.2021).
- της **γερμανικής εταιρείας Gerresheimer**, η οποία δραστηριοποιείται στον τομέα της υγείας και της φαρμακευτικής (παραγωγή ιατρικών συσκευασιών) υπέγραψε, στις 27.4.2021, σχετική συμφωνία για την κατασκευή εργοστασίου στην TIDZ Skorje 2. Η αρχική επένδυση εκτιμάται στα 25 εκατ. ευρώ, ενώ μεσοπρόθεσμα προβλέπεται η δημιουργία 400 θέσεων εργασίας.

Τέλος, σημειώνονται:

- Η **εξαγορά της Ilirica Fund Management AD Skorje από την Generali Investments**. Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς της Βόρειας Μακεδονίας (SECM) ενέκρινε την εξαγορά της "Ilirica Fund Management AD Skorje" από τη σλοβενική εταιρεία "Generali Investments", συγχωνεύοντάς την με την "Generali Investments AD Skorje". Έτσι, αυξάνεται η συμμετοχή στην αγορά της Βόρειας Μακεδονίας της "Generali Investments AD Skorje" στο 26%. Η "Generali Investments AD Skorje" ιδρύθηκε το 2008 και διαχειρίζεται τέσσερα επενδυτικά κεφάλαια αξίας περίπου 31,3 εκατ. ευρώ και περίπου 2.000 πελάτες. Ο όμιλος "Generali" είναι από τους μεγαλύτερους ασφαλιστικούς παρόχους διεθνώς, ιδρύθηκε το 1831 και βρίσκεται σε περισσότερες από 50 χώρες σε όλο τον κόσμο.
- Η **ολοκλήρωση της εξαγοράς της "Ramstore" από την εταιρεία "City Plaza DOO"**. Ολοκληρώθηκε η εξαγορά της "Ramstore" από την εταιρεία "City Plaza DOO" του επιχειρηματία από τη Βόρεια Μακεδονία, κ. Ajdovan Ademovski (τουρκικής εθνικής καταγωγής). Η εταιρεία του κ. Ademovski εξαγόρασε από την τουρκική "Migros Ticaret" το εμπορικό κέντρο "Ramstore mall" στα Σκόπια και την ομώνυμη αλυσίδα σούπερ και μίνι μάρκετ στη Βόρεια Μακεδονία (συνολικά η "Ramstore" λειτουργεί 29 σούπερ και μίνι μάρκετ στη χώρα). Το τίμημα της συναλλαγής δεν ανακοινώθηκε. Η αλυσίδα supermarket εντάχθηκε στον όμιλο City Plaza Holding που δραστηριοποιείται με επιχειρήσεις στους τομείς κατασκευών, τουρισμού, εμπορίου, ξενοδοχείων και λιανικής τροφίμων.

- Το ενδιαφέρον της **τουρκικής εταιρείας "Zorlu"** για την κατασκευή ενός πλέον σύγχρονου κέντρου παραγωγής και τυποποίησης φρούτων στην περιοχή της Πρέσπας με δυναμικότητα 10.000 τόνων περίπου.
- Το ενδιαφέρον της **Siemens για ενεργειακά και περιβαλλοντικά έργα στη Βόρεια Μακεδονία**. Η "Siemens" εξέφρασε ενδιαφέρον για μεγαλύτερη και πιο άμεση παρουσία της εταιρείας στη Βόρεια Μακεδονία, προκειμένου να συμμετάσχει στον ανταγωνισμό στον ενεργειακό τομέα, στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, στην αεριοποίηση, σε έργα προστασίας του περιβάλλοντος, καθώς και σε επενδυτικά έργα για τα συστήματα παροχής νερού και διαχείρισης λυμάτων.
- Το ενδιαφέρον της **αμερικανικής εταιρείας "TEXAN & Envirco" για εργοστάσιο ανακύκλωσης πλαστικού στη Βόρεια Μακεδονία**. Σύμφωνα με εδώ δημοσιεύματα, η αμερικανική εταιρεία "TEXAN & Envirco", που ήδη λειτουργεί 10 χρόνια στην Ελλάδα, πρόκειται να επενδύσει σε εργοστάσιο ανακύκλωσης πλαστικού στη Βόρεια Μακεδονία.

Σημαντικές είναι και οι **ελληνικές επενδύσεις στη Βόρεια Μακεδονία**, καθώς η Ελλάδα ανέβηκε στην 2^η θέση (από 3^η που παρέμενε), μεταξύ των χωρών προέλευσης Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (ΑΞΕ) στη Βόρεια Μακεδονία σε επίπεδο αποθεμάτων. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας της Βόρειας Μακεδονίας, το 2022, το ύψος του επενδεδυμένου ελληνικού κεφαλαίου ανήλθε σε 728,6 εκατ. ευρώ. Ειδικότερα, για τις ελληνικές επενδύσεις στη Βόρεια Μακεδονία (βλ. κεφ. 3.3 στο παρόν).

Ξένες Στρατηγικές Επενδύσεις:

Ως προς τις στρατηγικές επενδύσεις, στόχος της Κυβέρνησης είναι η αύξηση της οικονομικής ανάπτυξης, της απασχόλησης και της εφαρμογής νέων τεχνολογιών και καινοτομιών, η ενίσχυση των ανταγωνιστικών οικονομικών ευκαιριών, η αύξηση των εξαγωγών και η μείωση του εμπορικού ελλείμματος, καθώς και η βελτίωση των συνθηκών ευημερίας και διαβίωσης των πολιτών της Δημοκρατίας της Βόρειας Μακεδονίας.

Ως στρατηγικό επενδυτικό σχέδιο ορίζεται το έργο που πληροί έναν ή περισσότερους στόχους της δημόσιας πρόσκλησης και αφορά επένδυση τουλάχιστον 100 εκατ. ευρώ, αφορά σε δύο ή περισσότερους Δήμους και ύψους όχι κατώτερου των 50 εκατ. ευρώ, σε Δήμο που εδρεύει σε πόλη, στους Δήμους της πόλεως των Σκοπίων καθώς και στην πόλη των Σκοπίων. Σε κάθε περίπτωση η αξία του επενδυτικού σχεδίου δεν πρέπει να είναι κατώτερη των 30 εκατ. ευρώ για έργα τα οποία υπάγονται στην έκταση των Δήμων που εδρεύουν σε χωριά.

Σημειώνεται ότι, τα στρατηγικά έργα πρέπει να είναι σύμφωνα με τις στρατηγικές προτεραιότητες της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Βόρειας Μακεδονίας, ήτοι να αφορούν στους ακόλουθους τομείς: *ενέργεια και υποδομές, μεταφορές και τηλεπικοινωνίες, τουρισμό, μεταποιητική βιομηχανία, γεωργία, δασοκομία και οικονομία των υδάτων, βιομηχανία τροφίμων, υγειονομική περίθαλψη, βιομηχανικά και τεχνολογικά πάρκα, διαχείριση λυμάτων και αποβλήτων, ζώνες πληροφορικής, αθλητισμό, επιστήμη και εκπαίδευση, κατασκευή μεγάλων πολυλειτουργικών κτιρίων.*

Οι **κυριότεροι επιχειρηματικοί φορείς** ξένων επενδυτών στη Βόρεια Μακεδονία είναι οι ακόλουθοι:

- Συμβούλιο Ξένων Επενδυτών
- Επιμελητήριο Ρωσίας – Βόρειας Μακεδονίας
- Αμερικανικό Εμπορικό Επιμελητήριο
- Επιμελητήριο Βουλγαρίας – Βόρειας Μακεδονίας
- Επιμελητήριο Ολλανδίας – Βόρειας Μακεδονίας
- Επιμελητήριο Τουρκίας – Βόρειας Μακεδονίας

- Επιχειρηματική Βρετανική Ένωση
- Ένωση Ευρωπαϊκών Επιχειρήσεων (European Business Association) και
- Ένωση Ελληνικών Επιχειρήσεων στη Βόρεια Μακεδονία (συστήθηκε στα Σκόπια, στις 25.06.2020).

Η αξία των **Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (ΑΞΕ) σε επίπεδο ροών στη Βόρεια Μακεδονία, το 2023**, σύμφωνα με στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας της Βορείου Μακεδονίας και της Κρατικής Στατιστικής Υπηρεσίας της χώρας (Δεκέμβριος 2023) κατέγραψε σημαντική πτώση και ανήλθε σε 616,7 εκατ. ευρώ από 753,82 εκατ. ευρώ το 2022, ήτοι μείωση της τάξης του 22,2%. Το 2023 οι μεγαλύτερες επενδυτικές ροές σημειώθηκαν σε ίδια κεφάλαια και επανεπενδύσεις κερδών (βλ. κάτωθι πίνακα).

Πίνακας 12: Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας, 2021-2023

ΑΞΕ στη ΔτΒΜ - Συναλλαγές - κατά τύπο επένδυσης (στοιχεία ροών, Δεκέμβριος 2022)- σε εκατ. ευρώ					
Έτος	Ίδια κεφάλαια και επανεπένδυση κερδών	Σύνολο ιδίων κεφαλαίων εκτός από την επανεπένδυση κερδών	Επανεπένδυση κερδών (υποχρεώσεις)	Σύνολο χρεωστικών τίτλων	ΣΥΝΟΛΟ
2021	245,45	245,35	-3,57	225,06	470,51
2022	296,19	315,29	46,02	457,63	753,82
2023	447,65	-58,1	72,07	109,06	616,71

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Βορείου Μακεδονίας

Στην πρώτη θέση μεταξύ των χωρών προέλευσης ΑΞΕ (ροές), κατά το 2023, κατατάσσεται η Τουρκία (171,63 εκατ. ευρώ), σημειώνοντας αξιοσημείωτη αύξηση από το προηγούμενο έτος (122,76 εκ. ευρώ). Έπεται η Γερμανία (με 108,43 εκατ. ευρώ), η οποία επιδεικνύει σταθερή πορεία κατά την τελευταία διετία. Ακολουθούν η Αυστρία 47,82 εκ. ευρώ), και η Ολλανδία (45,4 εκ. ευρώ). Η Ελλάδα που το 2021-2022 εμφανιζόταν στις πρώτες πέντε θέσεις, το 2023 βρίσκεται στην προτελευταία με αποεπένδυση ύψους -26,91 εκ. ευρώ. Βεβαίως, οι ροές των ΑΞΕ παρουσιάζουν σημαντική μεταβλητότητα η οποία παρατηρείται και στη γεωγραφική κατανομή.

Πίνακας 13: Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στη ΔΒΜ, ανά χώρα προέλευσης, 2021-2023

ΑΞΕ στη ΔτΒΜ - ανά χώρα προέλευσης - στοιχεία ροών (Δεκέμβριος 2023)			
	2021	2022	2023
σε εκατ. ευρώ			
Τουρκία	54,22	122,76	171,63
Γερμανία	74,64	108,54	108,43
Αυστρία	101,48	87,4	47,82
Ολλανδία	26,72	35,12	45,40
ΗΠΑ	23,84	29,24	20,49
Βουλγαρία	31,30	26,91	11,83
Σλοβενία	60,48	20,99	20,75
Ουγγαρία	-12,20	-1,41	63,31
Αλβανία	10,06	12,05	28,89

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Βορείου Μακεδονίας – επεξεργασία Γραφείου ΟΕΥ Σκοπίων

Διευκρινίζεται, άλλωστε, ότι οι ανωτέρω συγκρίσεις εξυπηρετούν σε μία πρώτη ανάγνωση των τάσεων, καθώς φωτογραφίζουν συγκεκριμένη στιγμή η οποία μπορεί να

ανατραπεί σε επόμενο μήνα. Για την εξαγωγή ασφαλέστερων συμπερασμάτων ως προς την κατάταξη και τη συμμετοχή των χωρών στις εισερχόμενες ΑΞΕ στη Βόρεια Μακεδονία ενδείκνυνται τα στοιχεία σωρευτικών ΑΞΕ (σε όρους αποθεμάτων), όπως αποτυπώνονται στον κάτωθι Πίνακα 14.

Ειδικότερα, σε όρους αποθεμάτων, οι μεγαλύτεροι επενδυτές στη χώρα είναι: η Αυστρία (1,052 δισ. ευρώ), η Ελλάδα (με 728,6 εκατ. ευρώ), και το Ην. Βασίλειο (με 633,5 εκατ. ευρώ).

Πίνακας 14: Αποθέματα Άμεσων Επενδύσεων στη ΔΒΜ, ανά χώρα, 2021-2022

Αποθέματα ΑΞΕ στη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας, ανά χώρα				
	2021	2022	Μερίδιο % επί συνόλου ΑΞΕ	Μεταβολή % 2021-2022
	σε εκατ. ευρώ			
ΣΥΝΟΛΟ	6.298,1	7.012,86		11,3
Αυστρία	912,68	1.052,57	15%	15,3
Ελλάδα	612,11	728,62	10,4	16
Ην. Βασίλειο	652,17	633,56	9	-2,9
Γερμανία	470,83	572,10	8	21,5
Ολλανδία	503,23	543,52	7,8	8
Τουρκία	423,4	536,48	7,6	26,7
Σλοβενία	459,94	484,36	6,9	5,3
Ελβετία	273,9	281,14	4	2,6
Βουλγαρία	243,97	269,90	3,8	10,6
Ουγγαρία	178,72	176,44	2,5	-1,3

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Βορείου Μακεδονίας – επεξεργασία Γραφείου ΟΕΥ Σκοπίων

Ετήσια στατιστικά στοιχεία των σωρευτικών ΑΞΕ, για το 2023, θα ανακοινωθούν από την Κεντρική Τράπεζα της Βόρειας Μακεδονίας το Φθινόπωρο του τρέχοντος έτους.

Σύμφωνα με το Σχέδιο Επιτάχυνσης της Ανάπτυξης για το χρονικό διάστημα 2022-2026 το οποίο ενέκρινε η Κυβέρνηση της Βόρειας Μακεδονίας προβλέπονται σημαντικές επενδύσεις στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα συνολικού ύψους 12 δισ. ευρώ. Το Σχέδιο παρουσιάστηκε στα διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα κατά τις εαρινές συναντήσεις της Παγκόσμιας Τράπεζας και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) του 2022 και αναμένεται μεταξύ άλλων να συμβάλλει στην προσέλκυση επενδύσεων, καθώς τα διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στηρίζουν τη χώρα προς αυτή την κατεύθυνση. Επιπλέον, η εφαρμογή του Οικονομικού-Επενδυτικού σχεδίου για τα Δυτικά Βαλκάνια της ΕΕ αναμένεται να συμβάλει στην οικονομική ανάκαμψη μετά την πανδημία COVID-19 με στόχους τη διευκόλυνση του εμπορίου, των μεταφορών και της συνδεσιμότητας των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων.

Οι διεθνείς αναλυτές ενθαρρύνουν την χώρα για περαιτέρω βήματα προόδου προς προσέλκυση ΑΞΕ. Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, η χώρα θα πρέπει να ενισχύσει τη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών και να στρέψει το ενδιαφέρον της στην επίλυση διαρθρωτικών προκλήσεων, όπως το χαμηλό και μειούμενο ανθρώπινο κεφάλαιο, το αδύναμο ρυθμιστικό πλαίσιο, τη κακή πολιτική ανταγωνισμού, το δικαστικό σύστημα, τη μείωση της παραγωγικότητας, την αυξανόμενη μετανάστευση καθώς και την προώθηση της πράσινης ατζέντας. Η κυβέρνηση της Βόρειας Μακεδονίας θα πρέπει να επανεξετάσει και να

εξορθολογήσει την κρατική βοήθεια για να αντιμετωπίσει τις ανησυχίες για τη δημοσιονομική βιωσιμότητα και να παράσχει πιο στοχευμένη στήριξη στην εγχώρια οικονομία.

Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (ΕΤΑΑ), από την άλλη πλευρά, στην «Έκθεση Μετάβασης 2021 -2022» για τη Βόρεια Μακεδονία επισημαίνει την ζωτική σημασία των επενδύσεων στην επένδυση και στις ψηφιακές δεξιότητες. Μεταξύ άλλων, αναφέρεται ότι το χαμηλό επίπεδο ψηφιακών δεξιοτήτων εξακολουθεί να λειτουργεί περιοριστικά στην περαιτέρω ανάπτυξη της οικονομίας.

Εν κατακλείδι, επισημαίνεται ότι η χώρα παρουσιάζει διαχρονικά σταθερή αύξηση αποθεμάτων ΑΞΕ. Η πορεία αυτή δεν έχει ανακοπεί από την ενεργειακή κρίση.

Το Συμβούλιο Ξένων Επενδυτών, που λειτουργεί στο πλαίσιο του Οικονομικού Επιμελητηρίου της Βόρειας Μακεδονίας, έχει θέσει στην Κυβέρνηση της χώρας τα ακόλουθα προβλήματα ως τα σημαντικότερα που αντιμετωπίζουν οι ξένοι επενδυτές:

- ✓ Την έλλειψη εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού
- ✓ Διοικητικά και θεσμικά εμπόδια
- ✓ Τις δυσκολίες και την καθυστέρηση που μερικές φορές παρουσιάζονται, κατά τη διαδικασία απόκτησης άδειας παραμονής και εργασίας για τους ξένους εργαζομένους.
- ✓ Τις καθυστερήσεις στην επιστροφή ΦΠΑ στις επιχειρήσεις, γεγονός που στερεί την αναγκαία ρευστότητα για την εύρυθμη λειτουργία τους.

Επιπλέον, σύμφωνα με εδώ δραστηριοποιούμενες αλλοδαπές και εγχώριες εταιρείες, στα προβλήματα του επενδυτικού περιβάλλοντος της χώρας περιλαμβάνονται:

- ✓ Οι ελλείψεις σε υποδομές
- ✓ Οι γραφειοκρατικές διαδικασίες
- ✓ Οι περιπτώσεις αυθαίρετων διοικητικών αποφάσεων
- ✓ Η σημαντική καθυστέρηση στην επίλυση δικαστικών διαφορών
- ✓ Οι περιπτώσεις αθέμιτου ανταγωνισμού.
- ✓ Η περιορισμένη διείσδυση της καινοτομίας στο επιχειρείν
- ✓ Οι συχνές νομοθετικές αλλαγές
- ✓ Η άτυπη οικονομία
- ✓ Το χαμηλό επίπεδο των υπηρεσιών υποστήριξης μετά την πώληση (after sales)
- ✓ Οι καθυστερήσεις πληρωμών

1.2 Οικονομικές προβλέψεις 2023

Σύμφωνα με τις προβλέψεις της Παγκόσμιας Τράπεζας (εξαμηνιαία έκθεσή της για τις πρόσφατες οικονομικές εξελίξεις και τις προοπτικές στα Δυτικά Βαλκάνια, άνοιξη 2024), οι μεσοπρόθεσμες προοπτικές της χώρας παραμένουν θετικές, αλλά οι κίνδυνοι παραμένουν. Ενώ η αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ έκλεισε το 2023 στο 1%, αντανακλώντας τις καθυστερήσεις των κατασκευαστικών έργων (ιδίως των αυτοκινητοδρόμων), την ασθενέστερη εξωτερική ζήτηση και τις παρατεταμένες πιέσεις τιμών, αναμένεται να επιταχυνθεί μεσοπρόθεσμα. Η αύξηση του ΑΕΠ προβλέπεται να είναι 2,5% το 2024, με αύξηση στο 3,0% μεσοπρόθεσμα. Αυτή η πρόβλεψη προϋποθέτει ισχυρή αύξηση των δημόσιων επενδύσεων και σταδιακή ανάκαμψη της κατανάλωσης και των εξαγωγών.

Ο πληθωρισμός προβλέπεται να παραμείνει πάνω από τον μακροπρόθεσμο μέσο όρο στο 3% το 2024, αλλά στη συνέχεια να επιβραδυνθεί στο 2%. Το βασικό σενάριο βασίζεται στην υπόθεση ότι ο αντίκτυπος των γεωπολιτικών εντάσεων υποχωρεί στον προβλεπόμενο ορίζοντα και ότι η εστίαση στην ενταξιακή ατζέντα της ΕΕ θα παραμείνει σε ισχύ μετά τις γενικές εκλογές του Μαΐου 2024. Τα ποσοστά φτώχειας προβλέπεται να διατηρήσουν μια αργή

πτώση υποχωρώντας κατά περαιτέρω 1,8 ποσοστιαίες μονάδες κατά την προβλεπόμενη περίοδο.

Ενάντια σε πολλούς οικονομικούς κινδύνους μεσοπρόθεσμα, η έκθεση δίνει σημασία στην περαιτέρω πρόοδο στις ενταξιακές διαπραγματεύσεις στην ΕΕ η οποία θα μπορεί να δώσει ώθηση στην ανάπτυξη και να επιταχύνει τη σύγκλιση του εισοδήματος με τις χώρες της ΕΕ. Η παρακολούθηση των εκκρεμών διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και η διασφάλιση της δημοσιονομικής βιωσιμότητας είναι κρίσιμης σημασίας για την τόνωση της δυναμικής ανάπτυξης, τονίζεται στην έκθεση, η οποία έχει μειωθεί κάτω από το 2% κατά την περίοδο μετά την πανδημία. Είναι σημαντικό ότι η κλιμάκωση των προσπαθειών απαλλαγής από τις εκπομπές άνθρακα, συνοδευόμενη από την επιβολή τιμής στον άνθρακα, μπορεί να ενισχύσει τα εγχώρια δημόσια έσοδα και να διατηρήσει τη διεθνή ανταγωνιστικότητα ενόψει της εφαρμογής του μηχανισμού προσαρμογής εκπομπών άνθρακα της ΕΕ.

Εν κατακλείδι, η έκθεση τονίζει ότι η βιώσιμη ανάπτυξη δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις για την τόνωση της παραγωγικότητας, την αύξηση του ανταγωνισμού, την επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο και την ενίσχυση της διακυβέρνησης. Τα μέτρα για τη μείωση του ρυθμιστικού κόστους των επιχειρήσεων, την αύξηση του ανταγωνισμού στην αγορά, τη στήριξη της συμμετοχής στην αγορά εργασίας και την ενίσχυση της ανεξαρτησίας των δημόσιων ιδρυμάτων υποστηρίζουν την ανάπτυξη σε ένα επισφαλές περιβάλλον.

Όπως σημειώθηκε εξάλλου, σύμφωνα με διεθνείς οίκους αξιολόγησης οι προοπτικές της οικονομίας παραμένουν αταθέρες και οφείλονται στους κινδύνους για την ανάπτυξη και τα δημόσια οικονομικά από τις επιπτώσεις των γεωπολιτικών εξελίξεων.

Σημειώνεται ότι, εν γένει, οι προβλέψεις των διεθνών νομισματικών αρχών είναι ότι στο μέλλον η οικονομική δραστηριότητα θα δοκιμαστεί, οι περαιτέρω πιέσεις στον πληθωρισμό θα υποχωρήσουν μεν αλλά δεν θα εκλείψουν, εν τούτοις δεν υπάρχουν προβλέψεις για ύφεση στην οικονομία της χώρας.

1.3 Οικονομικές σχέσεις Βόρειας Μακεδονίας

1.3.1 Βόρεια Μακεδονία – ΠΟΕ

Η Βόρεια Μακεδονία κατέστη μέλος του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου το 2003.

Η διαδικασία ανάπτυξης, πιστοποίησης και επιβολής εμπορικών προτύπων βρίσκεται υπό μεταρρύθμιση στη Βόρεια Μακεδονία και οι φορείς τυποποίησης της Κυβέρνησης έχουν υιοθετήσει τον Κώδικα Ορθής Πρακτικής για την προετοιμασία, την υιοθέτηση και την εφαρμογή τους.

Σύμφωνα με τη συμφωνία WTO/TBT (Συμφωνία για Τεχνικά Εμπόδια στο Εμπόριο), τα πρότυπα ρυθμίζονται και αναπτύσσονται ως προς τις ρυθμιστικές λειτουργίες από το Υπουργείο Οικονομίας, ως συντονιστής και, ανάλογα με τη θεματική, λοιπά παραγωγικά Υπουργεία, ενώ ως προς τις λειτουργίες ελέγχου από την Τελωνειακή Διοίκηση και την Κρατική Επιθεώρηση Αγοράς (Αρχή Ασφάλειας Καταναλωτικών Προϊόντων).

1.3.2 Βόρεια Μακεδονία – Ευρωπαϊκή Ένωση

Τον Απρίλιο του 2001, υπεγράφη η Συμφωνία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης (Stabilization and Association Agreement - SAA) ΕΕ – Βόρειας Μακεδονίας, η οποία ετέθη σε ισχύ τον Απρίλιο του 2004. Στις 22 Μαρτίου 2004 η Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας υπέβαλε αίτηση προσχώρησης στην ΕΕ και στις 9 Νοεμβρίου 2005 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή

διατύπωσε θετική γνώμη - εν συνεχεία το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο χορήγησε στη Βόρεια Μακεδονία το καθεστώς της υποψήφιας προς ένταξη χώρας. Στις 18 Φεβρουαρίου 2008, το Συμβούλιο ενέκρινε την αναθεωρημένη εταιρική σχέση για την προσχώρηση της Βόρειας Μακεδονίας (Εταιρική Σχέση Προσχώρησης της χώρας/ Accession Partnership), σημειώνοντας την ανάγκη μεταρρυθμίσεων σε βασικούς τομείς κράτους δικαίου, ασφάλειας κ.λπ. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συνέστησε για πρώτη φορά την έναρξη ενταξιακών διαπραγματεύσεων με τη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας τον Οκτώβριο του 2009.

Από τον Δεκέμβριο του 2009, ήρθη η υποχρέωση λήψης βίζας από τους πολίτες της χώρας που επιθυμούν να επισκεφθούν τις χώρες της ΕΕ – Schengen.

Μετά τη διευθέτηση των διμερών διαφορών με τους γείτονές της (Συμφωνία των Πρεσπών με την Ελλάδα, 17.06.2018 και Σύμφωνο Φιλίας, Καλής Γειτονίας και Συνεργασίας με τη Βουλγαρία, 01.08.2017) φάνηκε να διευκολύνεται η ευρωπαϊκή πορεία της χώρας.

Στις 15 Οκτωβρίου 2019, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συζήτησε για τη διεύρυνση και τη διαδικασία σταθεροποίησης και σύνδεσης όσον αφορά στην Αλβανία και τη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας και στις 24 Μαρτίου 2020, οι Υπουργοί Ευρωπαϊκών Υποθέσεων συμφώνησαν στην έναρξη διαπραγματεύσεων προσχώρησης με τις δύο χώρες.

Ο πυρήνας του διαπραγματευτικού πλαισίου αφορά στην ενσωμάτωση των ευρωπαϊκών προτύπων στη χώρα, κυρίως των δημοκρατικών αρχών και των θεμελιωδών αξιών, που σχετίζονται με το κράτος δικαίου και τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις. Στο πλαίσιο των ενταξιακών διαπραγματεύσεων με την ΕΕ, η χώρα επιχειρεί την εναρμόνιση του συνόλου της νομοθεσίας της (συνεπώς και των νόμων που ρυθμίζουν το επιχειρηματικό περιβάλλον, τη λειτουργία της αγοράς και τις οικονομικές δραστηριότητες) με το κεκτημένο ΕΕ (acquis) και την εκπλήρωση των απαραίτητων οικονομικών κριτηρίων.

1.3.3 Συμμετοχή σε περιφερειακές οικονομικές / τελωνειακές Ενώσεις

Η Βόρεια Μακεδονία είναι μέλος της Συμφωνίας Ελεύθερου Εμπορίου Κεντρικής Ευρώπης (CEFTA - 2006). Οι βασικοί στόχοι της συνοψίζονται στη στήριξη της οικονομικής ανάκαμψης, τη δημιουργία ελκυστικού επενδυτικού και επιχειρηματικού περιβάλλοντος στην περιοχή και την ευημερία των πολιτών των Δυτικών Βαλκανίων. Η ελεύθερη κυκλοφορία των αγαθών, το ελεύθερο εμπόριο υπηρεσιών, η άρση των εμποδίων στις συναλλαγές αγαθών και υπηρεσιών, το Πρόσθετο Πρωτόκολλο 7 για την επίλυση διαφορών, καθώς και η θεσμική ανάπτυξη των δομών της CEFTA αποτέλεσαν βασικές προτεραιότητες της ατζέντας το προηγούμενο έτος. Ιδιαίτερη έμφαση εδόθη, μεταξύ άλλων, στη συνέχιση της λειτουργίας των Πράσινων Διαδρόμων για την ευκολότερη διαμετακόμιση αγαθών στην περιοχή των Δυτ. Βαλκανίων, καθώς επίσης και η επέκταση αυτών των διαδρόμων στις γειτονικές χώρες της ΕΕ.

Σημειώνεται ότι, η Βόρεια Μακεδονία και η Σερβία είναι οι πρώτοι περιφερειακοί εταίροι από τα Δυτικά Βαλκάνια που θέσπισαν κοινούς τελωνειακούς ελέγχους και διασφάλισαν κοινές συνοριακές και τελωνειακές διατυπώσεις (δημιουργία Πράσινου Διαδρόμου στη συνοριακή δίοδο Tabanovce-Preshevo).

Στη σύνδεση με την ΕΕ, η Βόρεια Μακεδονία συνεργάζεται με την Ελλάδα για την πιλοτική εφαρμογή των «Πράσινων Διαδρόμων». Μάλιστα, οι Τελωνειακές Διοικήσεις των δύο χωρών υπέγραψαν τον Ιούλιο του 2022 Μνημόνιο για την Ανταλλαγή Ηλεκτρονικών Δεδομένων (SEED). Η εφαρμογή του συστήματος SEED εκτιμάται ότι θα συμβάλει σημαντικά στον περιορισμό του χρόνου αναμονής στις συνοριακές διελεύσεις, στην απλοποίηση των ελέγχων και σε εξοικονόμηση κόστους. Το αναβαθμισμένο σύστημα SEED+ αποτελεί εκ των κυρίων προτεραιοτήτων της CEFTA, το οποίο πέρα από την ανταλλαγή δεδομένων μεταξύ των

τελωνειακών διοικήσεων, προβλέπεται να περιλαμβάνει όλες τις υπηρεσίες που ασχολούνται με τον εκτελωνισμό αγαθών, ενώ σχεδιάζεται να επεκταθεί και στο εμπόριο υπηρεσιών.

Η αποτελεσματικότερη διασυνοριακή ροή αγαθών και, εν προκειμένω, η εφαρμογή των Πράσινων Διαδρόμων στη συνοριακή δίοδο Ευζώνων-Bogorodica συνιστά παράμετρο η οποία ασφαλώς θα δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για την περαιτέρω ενίσχυση των εμπορικών ροών, καθώς και τη βελτίωση της διμερούς αλλά και περιφερειακής οικονομικής συνεργασίας.

Η εξάλειψη των συνοριακών ελέγχων και άλλων εμποδίων για τη διευκόλυνση μετακίνησης ανθρώπων, αγαθών, κεφαλαίων και υπηρεσιών στην περιοχή, ανάγκη που ανέκυψε ιδιαίτερα εν των μέσω της υγειονομικής και οικονομικής κρίσης, περιλαμβάνεται και στην ατζέντα της Πρωτοβουλίας Open Balkan. Σύμφωνα με κυβερνητικές δηλώσεις, η πρωτοβουλία δεν αποτελεί εναλλακτική για την ένταξη στην ΕΕ, αλλά συνδέει τις οικονομίες και κάνει τις χώρες πιο ανταγωνιστικές για επενδύσεις, συμβάλλοντας στην περαιτέρω οικονομική ανάπτυξη και βελτιώνοντας τις οικονομικές συνθήκες εν όψει της ευρωπαϊκής ένταξης.

1.3.4 Συμμετοχή σε διεθνείς οργανισμούς/ φόρα και ομάδες χωρών

Η Βόρεια Μακεδονία κατέστη μέλος του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών τον Απρίλιο του 1993, με το όνομα «πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας».

Στις 17 Ιουνίου 2018, υπεγράφη στις Πρέσπες από τους Υπουργούς Εξωτερικών κ.κ. Ν. Κοτζιά και Ν. Ντιμιτρόφ και από τον Προσωπικό Απεσταλμένο του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ, κ. Μ. Νίμιτς, ως μάρτυρα, παρουσία των Πρωθυπουργών των δύο χωρών, κ.κ. Τσίπρα και Ζάεφ η «Τελική Συμφωνία για την επίλυση των διαφορών που περιγράφονται στις Αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών 817 (1993) και 845 (1993), τη λήξη της Ενδιάμεσης Συμφωνίας του 1995 και την εδραίωση Στρατηγικής Εταιρικής Σχέσης μεταξύ των Μερών» («Συμφωνία των Πρεσπών»).

Σύμφωνα με ανωτέρω Συμφωνία το νέο συνταγματικό όνομα της χώρας είναι «Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας» (Republic of North Macedonia), ενώ το σύντομο όνομά της είναι «Βόρεια Μακεδονία» (North Macedonia). Το όνομα αυτό είναι για όλες τις χρήσεις και για όλους τους σκοπούς (erga omnes). Το νέο όνομα ισχύει σε διεθνές επίπεδο, ήτοι σε όλους τους διεθνείς, πολυμερείς και περιφερειακούς Οργανισμούς, θεσμούς και Fora, σε όλες τις σχέσεις της χώρας με όλα τα Κράτη-Μέλη του ΟΗΕ, καθώς και στο εσωτερικό της.

Η Βόρεια Μακεδονία είναι επίσης μέλος των ακόλουθων διεθνών οργανισμών: Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (1992), Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (EBRD - 1993), Διεθνούς Οργανισμού Τροφίμων (1993), Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (1993), Κεντροευρωπαϊκής Πρωτοβουλίας (Central European Initiative - 1993), Συμβουλίου της Ευρώπης (1995), Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ - 1995), Διαδικασίας Συνεργασίας Νοτιοανατολικής Ευρώπης (SEECF-1996), Πρωτοβουλίας Συνεργασίας Νοτιοανατολικής Ευρώπης (SECI - 1996), Παγκόσμιας Τράπεζας (2003), Περιφερειακού Συμβουλίου Συνεργασίας (RCC-2008), Πρωτοβουλίας Αδριατικής και Ιονίου (AI-2018), καθώς και άλλων Οργανισμών του ΟΗΕ.

Επιπλέον, οι χώρες - μέλη του NATO υπέγραψαν, στις 6 Φεβρουαρίου 2019, το πρωτόκολλο προσχώρησης της χώρας στη Βορειοατλαντική Συμμαχία με το νέο όνομα, «Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας». Στις 27 Μαρτίου 2020, η Βόρεια Μακεδονία έγινε και επισήμως το 30ό μέλος του NATO, μετά την ολοκλήρωση της κυρωτικής διαδικασίας από τα κοινοβούλια των χωρών - μελών.

2 Τομείς της οικονομίας της Βόρειας Μακεδονίας

2.1 Γεωργία/Αγροτική Παραγωγή

Ο αγροδιατροφικός τομέας στη Βόρεια Μακεδονία αποτελεί σημαντικό επιχειρηματικό τομέα με δυνατότητες υψηλής απόδοσης, καθώς ο συνδυασμός του μεσογειακού και ηπειρωτικού κλίματος προσφέρει τη δυνατότητα παραγωγής διαφόρων αγροτικών και διατροφικών προϊόντων. Εξ ου και η βιομηχανία αγροτικών επιχειρήσεων στη Βόρεια Μακεδονία είναι μια από τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες βιομηχανίες, με αύξηση άνω του 10% τα τελευταία χρόνια. Η πρόκληση για τη χώρα είναι η δημιουργία προστιθέμενης αξίας στα αγροτικά προϊόντα και η παραγωγή ποιοτικών προϊόντων, όπως απαιτούν οι κύριες ευρωπαϊκές αγορές.

Ειδικότερα, ο αγροτικός τομέας στη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας είναι ο τρίτος μεγαλύτερος συνεισφέρων στο ΑΕΠ (σχεδόν 10%), αμέσως μετά τις υπηρεσίες και τη βιομηχανία. Οι εξαγωγές αγροτικών προϊόντων και τροφίμων συνιστούν περίπου το 9% των συνολικών εξαγωγών της Βόρειας Μακεδονίας. Πάνω από το 50% των συνολικών εξαγωγών αγροτικών προϊόντων και τροφίμων κατευθύνεται στις χώρες της ΕΕ (κυρίως Ελλάδα, Γερμανία, Βουλγαρία και Κροατία). Οι χώρες της CEFTA λαμβάνουν πάνω από το 30% των συνολικών εξαγωγών.

Τα κύρια προϊόντα εξαγωγής της Βόρειας Μακεδονίας είναι ο καπνός, το αρνίσιο κρέας, τα φρέσκα και μεταποιημένα λαχανικά και φρούτα, ο οίνος, τα σιτηρά, και τα προϊόντα ζαχαροπλαστικής. Σχεδόν το σύνολο της ακαθάριστης γεωργικής παραγωγής (70%) προέρχεται από την παραγωγή φυτικών προϊόντων, όπου τα λαχανικά είναι οι κύριοι συντελεστές. Η παραγωγή ζωικού κεφαλαίου έχει μικρότερη σημασία και η γαλακτοκομική παραγωγή με την παραγωγή αγελαδινού γάλακτος κυριαρχεί σε αυτόν τον υποτομέα.

Ειδικότερα, ως προς τα οπωροκηπευτικά:

Ηγετικές θέσεις κατέχουν η πατάτα, η ντομάτα, οι πιπεριές, το λάχανο και το κρεμμύδι. Σε παραδοσιακές περιοχές λαχανικών, η παραγωγή γίνεται σε θερμοκήπια με ή χωρίς θέρμανση, καθώς και σε ανοιχτά χωράφια. Τα περισσότερα λαχανικά (60%) παράγονται για μεταποίηση ή εξαγωγή. Η ζήτηση λαχανικών υπολογίζεται σε περίπου 200.000 τόνους.

Όσον αφορά στα φρούτα, ηγετική θέση κατέχουν το μήλο και το δαμάσκηνο, ενώ ακολουθούν το αχλάδι, το ροδάκινο, το βερίκοκο, το κεράσι, το βύσσινο, τα καρύδια κ.λπ. Η εγχώρια κατανάλωση φρέσκων φρούτων ξεπερνά τους 42.000 τόνους, ή το 36% της συνολικής παραγωγής. Επίσης, καταναλώνονται μεγάλες ποσότητες επιτραπέζιων σταφυλιών, εξωτικών και επεξεργασμένων φρούτων (χυμοί, αποξηραμένα φρούτα, μαρμελάδα).

Οι περισσότερες εγχώριες εταιρείες επεξεργάζονται μόνο λαχανικά ή συνδυάζουν λαχανικά και φρούτα (περίπου το 85% του συνολικού αριθμού των εταιρειών), ενώ μόνο ένα μικρό μέρος είναι εταιρείες (περίπου 15%) που επεξεργάζονται μόνο φρούτα. Όσον αφορά το είδος της επεξεργασίας, οι περισσότερες εταιρείες παράγουν κονσερβοποιημένα φρούτα και λαχανικά.

Οι εγκαταστάσεις επεξεργασίας λαχανικών και φρούτων παράγουν παραδοσιακά προϊόντα (μαριναρισμένα λαχανικά, σπιτικό "ajvar", πιπεριές φούρνου, "lutenica", "gjuvech", αποξηραμένες πιπεριές και αποξηραμένα λαχανικά κ.λπ.) από τα οποία το 70% εξάγεται. Ως προς τα φρούτα, σημειώνεται ότι, το 80% των προϊόντων (συμπυκνωμένο μήλο, βύσσινο, επεξεργασμένα φρούτα, μαρμελάδες κ.λπ.) εξάγονται σε άλλες χώρες.

Οι χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης αποτελούν τον κορυφαίο εξαγωγικό προορισμό για τα λαχανικά, εδώ και δεκαετίες, με περισσότερο από το 60% των εξαγωγών. Περαιτέρω, το 30% των εξαγωγών είναι αγορές της ΕΕ και το 10% περιφερειακές αγορές.

Παραδοσιακά, η κύρια εξαγωγή φρέσκων λαχανικών κατευθύνεται στις αγορές των πρώην Γιουγκοσλαβικών δημοκρατιών (Σερβία, Κροατία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Μαυροβούνιο και Σλοβενία). Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, οι παραγωγοί έχουν επεκταθεί στις χώρες της ΕΕ, όπως Γερμανία, Πολωνία, Ελβετία, Αυστρία κ.λπ. Τα φρέσκα προϊόντα αγοράζονται κυρίως από μεμονωμένους αγρότες, απευθείας από το χωράφι, μέσω οργανωμένης αγοράς από τον έμπορο.

Ωστόσο, λόγω της έλλειψης των απαραίτητων για την αποφυγή ζημιών στα προϊόντα εγκαταστάσεων των αγρωτών, (που οφείλονται στην άμεση μετασυλλεκτική επεξεργασία), τα προϊόντα χάνουν μέρος της ποιότητάς τους όταν φτάσουν στους εμπόρους (θερμοκρασιακά σοκ κ.λπ). Επιπλέον, η έλλειψη άμεσης διαλογής των προϊόντων και η συγκομιδή τους όταν είναι ώριμα, έχουν άμεσες επιπτώσεις στην ποιότητά τους, ενώ καθίσταται δύσκολη και η μεταφορά τους. Αυτό μειώνει τη διάρκεια ζωής του προϊόντος μειώνοντας παράλληλα και την αξία του ειδικά στις αγορές της ΕΕ.

Επίσης, δεν υπάρχουν κέντρα συσκευασίας με σύγχρονο εξοπλισμό (όπως ψύκτες ή εγκαταστάσεις αποθήκευσης σταθεροποίησης θερμοκρασίας για άμεση διαλογή των προϊόντων σε διαφορετικές κατηγορίες ποιότητας και μεγέθους κ.λπ.).

Οι έμποροι εμμένουν στις παραδοσιακές αγορές, πληρώνουν τους αγρότες σε ποσότητα και χύμα, κάτι που δεν παρέχει κίνητρο στους αγρότες να καθαρίσουν, να ταξινομήσουν τα προϊόντα, δηλαδή να στραφούν στις ανάγκες των αγορών νωπών λαχανικών της ΕΕ.

Επί του παρόντος, η εμπορία λαχανικών παραμένει κατά κύριο λόγο «μη οργανωμένη». Για την πλειοψηφία των αγρωτών -που δεν αποτελούν μέρος ενός «cluster» στο οποίο οι έμποροι/εξαγωγείς προχρηματοδοτούν τη συγκομιδή τους και αγοράζουν όλα τα προϊόντα τους- το μάρκετινγκ είναι μια ετήσια «αγγαρεία» που εξαντλεί πολύ χρόνο και πόρους και αυξάνει τον επιχειρηματικό τους κίνδυνο.

Οι αγρότες μεταφέρουν τα προϊόντα τους σε σημεία συλλογής ή παραλαβής στα αντίστοιχα χωριά τους όπου πραγματοποιείται συναλλαγή άμεσης τιμής με υποψήφιους αγοραστές. Η παρουσία των αγοραστών φαίνεται να αντιπροσωπεύεται σε μεγάλο βαθμό από αντιπροσώπους των μεγαλύτερων εταιρειών χονδρικής. Αυτά τα σημεία συγκέντρωσης ή «σημεία αγοράς» είναι ανεπίσημα οργανωμένα και δεν υπόκεινται σε ρύθμιση.

Οι παραγωγοί αμείβονται βάσει μιας τιμής άμεσης διαπραγμάτευσης με τους χονδρεμπόρους (διανομείς) ή τους μικρότερους εμπόρους. Το κόστος που επιβαρύνει τον έμπορο για τις δραστηριότητες που αναλαμβάνει (διαλογή, συσκευασία και μεταφορά των εμπορευμάτων) αντιπροσωπεύουν πρόσθετα έξοδα από 22% έως 25% των εσόδων των εμπόρων. Το υπόλοιπο 4% έως 20% αντιπροσωπεύει το περιθώριο κέρδους του εμπόρου.

Βιολογική παραγωγή

Η βιολογική παραγωγή στη Βόρεια Μακεδονία αυξάνεται πολύ γρήγορα. Τα τελευταία τέσσερα χρόνια, η έκταση γης που πιστοποιήθηκε για βιολογική παραγωγή αυξήθηκε. Επίσης, υπάρχουν μεγάλοι αριθμοί βιολογικών παραγωγών που υποστηρίζονται από την Κυβέρνηση και είναι μέλη της Ομοσπονδίας Βιολογικών Παραγωγών της Δημοκρατίας της Βόρειας Μακεδονίας. Σύμφωνα με την Κρατική Στατιστική Υπηρεσία, υπάρχουν περισσότεροι από 800 εγγεγραμμένοι παραγωγοί βιολογικών αγρωτικών προϊόντων στη χώρα, με κύριο άξονα την

παραγωγή κρέατος (αρνίσιου, αιγοπρόβειου γαλακτοκομικών προϊόντων), μελιού, δημητριακών, βιομηχανικών ελαιουργικών καλλιεργειών, κρασιού, φρούτων και λαχανικών.

Γαλακτοκομικός τομέας

Ο κλάδος των γαλακτοκομικών προϊόντων είναι από τις σημαντικότερες βιομηχανίες του γεωργικού τομέα στη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας. Το γάλα έχει το μεγαλύτερο μερίδιο στη συνολική ζωική παραγωγή και καταλαμβάνει σημαντικό ποσοστό της συνολικής ακαθάριστης γεωργικής παραγωγής, ενώ μεγάλη είναι η κατανάλωση των γαλακτοκομικών προϊόντων. Εν τούτοις, τα στατιστικά στοιχεία για τον τομέα της μεταποίησης, ήτοι η γαλακτοβιομηχανία στη Βόρεια Μακεδονία, δείχνουν περιορισμένη ανάπτυξη του κλάδου της μεταποίησης.

Για περισσότερα στοιχεία και πληροφορίες σχετικά με τον γαλακτοκομικό τομέα στη ΔΒΜ, βλ. έρευνα αγοράς Γραφείου ΟΕΥ, στον ακόλουθο σύνδεσμο:

https://agora.mfa.gr/infofiles/%CE%95%CE%A1%CE%95%CE%A5%CE%9D%CE%91%CE%91%CE%93%CE%9F%CE%A1%CE%91%CE%A3_dairy-sector_version_2021%20mk.pdf

Ανάπτυξη αγροτικού τομέα

Γενικά, η χαμηλή ποσότητα επεξεργασίας τροφίμων στη Βόρεια Μακεδονία οφείλεται κυρίως σε προβλήματα σχετικά με την παροχή ποιοτικών πρώτων υλών και τη συνεργασία με προμηθευτές, την έλλειψη εξειδικευμένων εργαζομένων και την πρόσβαση στη χρηματοδότηση.

Η προτεραιότητα της Κυβέρνησης της ΔΒΜ είναι να αυξηθεί η γεωργική γη και η απόδοση και ποιότητα των γεωργικών προϊόντων, με στόχο υψηλότερα έσοδα για τις οικογένειες που ασχολούνται με τη γεωργία και την κτηνοτροφία. Στο πλαίσιο αυτό, το Υπουργείο Γεωργίας, Δασοκομίας και Υδατικής Οικονομίας δρομολογεί έργο εκσυγχρονισμού της αγροτικής παραγωγής, με χρηματοδότηση από την Παγκόσμια Τράπεζα, ύψους 42 εκατ. ευρώ. Το εν λόγω έργο προβλέπει μεταξύ άλλων την κατασκευή μεγάλου κέντρου αγοράς και διανομής γεωργικών προϊόντων (Agro Food Platform), καθώς και δύο μικρότερων κεντρικών αγορών για φρούτα και λαχανικά. Με πρόσθετα κονδύλια από την ΕΕ, προβλέπεται επίσης η κατασκευή εργοστασίου επεξεργασίας προϊόντων ζωικής προέλευσης.

Πάντως, για την προστασία και την ενίσχυση των σημαντικών αγροτικών προϊόντων της Δημοκρατίας της Βόρειας Μακεδονίας υπάρχει συνήθως αυξημένη κρατική μέριμνα που εκδηλώνεται μέσω επιδοτήσεων ή άλλων μέτρων (λ.χ. χρήση προστατευτικών μέτρων, όπως οι δασμοί και οι ποσοτώσεις, με σκοπό τον περιορισμό των εισαγωγών και την προστασία της εγχώριας παραγωγής).

Αναφορικά με το μέσο προενταξιακής βοήθειας για την ενίσχυση της γεωργίας και της αγροτικής ανάπτυξης της χώρας, τα μέτρα που ενέκρινε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο του Προγράμματος IPARD III (2021-2027) για τη Βόρεια Μακεδονία, συνοψίζονται στα εξής:

- Επενδύσεις σε πάγια στοιχεία ενεργητικού για γεωργικές εκμεταλλεύσεις
- Επενδύσεις σε πάγια στοιχεία ενεργητικού για τη μεταποίηση και την εμπορία γεωργικών και αλιευτικών προϊόντων
- Επενδύσεις σε έργα αγρο-οικολογίας και βιολογικής παραγωγής
- Εφαρμογή στρατηγικών τοπικής ανάπτυξης - προσέγγιση LEADER
- Επενδύσεις σε αγροτικές δημόσιες υποδομές
- Διαφοροποίηση αγροκτημάτων και ανάπτυξη επιχειρήσεων
- Τεχνική βοήθεια και συμβουλευτική.

Ο εγκεκριμένος ενδεικτικός προϋπολογισμός προβλέπει συνολική χρηματοδοτική στήριξη από την Ε.Ε. ύψους 97 εκατ. ευρώ, ενώ 128 εκατ. ευρώ θα προέλθουν από εθνικούς πόρους. Σημειώνεται ότι, η Βόρεια Μακεδονία σημειώνει ιδιαίτερα υψηλούς ρυθμούς απορρόφησης πόρων από το πρόγραμμα IPARD II. Αναλυτικότερα, έχει συμβασιοποιήσει το 88% του συνολικού διαθέσιμου από την Ε.Ε. ποσού, ήτοι περίπου 52,5 εκ. ευρώ. Επιπρόσθετα, έχει ολοκληρώσει (στάδιο εκταμίευσης) το 45% των χρηματοδοτούμενων δράσεων, ήτοι περίπου 27 εκ. ευρώ (οι εκταμιεύσεις θα πρέπει να έχουν ολοκληρωθεί μέχρι 31.12.2023).

Περαιτέρω, το νέο πενταετές Πλαίσιο Προγράμματος μεταξύ του Οργανισμού Τροφίμων και Γεωργίας των Ηνωμένων Εθνών (FAO) και της Δημοκρατίας της Βόρειας Μακεδονίας, για την περίοδο 2021-2025 (η Βόρεια Μακεδονία έγινε μέλος του FAO το 1993), προβλέπει τη συνεργασία σε ένα ευρύ φάσμα τομέων, όπως: η διαχείριση της γης, η ανάπτυξη της τοπικής κοινότητας, η επισιτιστική ασφάλεια, η υγεία των ζώων, η δασοκομία, και η κλιματική αλλαγή, με έμφαση στην εναρμόνιση του αγροτικού τομέα της Βόρειας Μακεδονίας με τα πρότυπα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τους στόχους για βιώσιμη ανάπτυξη του ΟΗΕ.

Για περισσότερα στοιχεία και πληροφορίες σχετικά με τον αγροδιατροφικό τομέα της Βόρειας Μακεδονίας, με πληροφορίες για την ανάπτυξη του τομέα στην εγχώρια αγορά, αλλά και τις δυνατότητες που προσφέρονται, τόσο από πλευράς επενδύσεων, όσο και διείσδυσης των βρώσιμων αγροτικών προϊόντων, αλλά και γεωργικών εργαλείων-μηχανημάτων, σπόρων, φυτωρίων κλπ, στην τοπική αγορά, δείτε τον ακόλουθο σύνδεσμο:

<https://agora.mfa.gr/ta-grafeia-oikonomikon-emporikon-upotheseon/grafeia-anaxora/infofile/74561>.

2.2 Βιομηχανία

Ο δευτερογενής τομέας στη Βόρεια Μακεδονία παρουσίασε, μετά τη διάλυση της πρώην Γιουγκοσλαβίας, σημαντική κάμψη. Είναι δε χαρακτηριστικό ότι από το σύνολο των επιχειρήσεων της χώρας, ποσοστό χαμηλότερο του 12% δραστηριοποιούνται στον μεταποιητικό τομέα.

Στην ταξινόμηση της Κρατικής Στατιστικής Υπηρεσίας, όλες οι βιομηχανικές δυνατότητες ταξινομούνται ως προς την ιδιότητά τους σε τρεις βασικούς τομείς: α) ορυχεία και λατομεία, β) μεταποίηση (με ευρεία έννοια), και γ) υπηρεσίες κοινής ωφελείας και παροχή ενέργειας (ήτοι παροχή ηλεκτρικής ενέργειας, αερίου, ατμού και κλιματισμού). Στο πλαίσιο αυτό, οι μεγαλύτεροι βιομηχανικοί κλάδοι της χώρας είναι η παροχή ενέργειας, καθώς και η προμήθεια πετρελαίου και φυσικού αερίου, η επεξεργασία τροφίμων και παρασκευή ποτών, η κατασκευή κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων, χημικών, σιδήρου, χάλυβα, τσιμέντου, φαρμακευτικών προϊόντων και ανταλλακτικών αυτοκινήτων. Μερικές φορές, ωστόσο, η κατασκευή θεωρείται επίσης μέρος της βιομηχανικής παραγωγής και υπολογίζεται στα επίσημα στοιχεία.

Σύμφωνα με στοιχεία της Κρατικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Βόρειας Μακεδονίας, η βιομηχανική παραγωγή στην Βόρεια Μακεδονία μειώθηκε κατά 1,3% σε ετήσια βάση τον Μάρτιο του 2024, αντιστρέφοντας την ανάπτυξη κατά 2,8% που είχε επιτευχθεί τους προηγούμενους δύο μήνες του έτους. Παράγοντες μείωσης από την αρχή του έτους αποτελεί η βιομηχανική παραγωγή στον κλάδο Μεταλλεία και Λατομεία όπου σε σύγκριση με τον Ιανουάριο 2023, μειώθηκε κατά 14,2%. Η Μεταποίηση σημείωσε άνοδο 8,1%, ενώ στον τομέα Παροχή ηλεκτρικής ενέργειας, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού σημειώθηκε μείωση κατά 21,7% (λόγω πτώσης των διεθνών τιμών ενέργειας).

Η αύξηση στον τομέα Μεταποίηση οφείλεται κυρίως στην αύξηση της παραγωγής στα τμήματα: «Παραγωγή προϊόντων διατροφής», «Παραγωγή ποτών», «Παραγωγή υφασμάτων», «Παραγωγή χημικών και χημικών προϊόντων» και «Παραγωγή βασικών φαρμακευτικών προϊόντων και φαρμακευτικών παρασκευασμάτων»,

Για την Κυβέρνηση οι όποιες επιπτώσεις στην παραγωγή οφείλονταν κατά κύριο λόγο στην ενεργειακή κρίση και ως εκ τούτου θεωρούνται παροδικές. Εν τούτοις, αρκετοί επιχειρηματίες εμφανίζονται επιφυλακτικοί διατυπώνοντας προβληματισμό για την σημαντική αύξηση του ενεργειακού κόστους, η οποία σε συνδυασμό με την αύξηση του κατώτατου μισθού, απειλεί τη βιωσιμότητα πολλών, ιδίως μικρομεσαίων, επιχειρήσεων

Από το 2018, το Υπουργείο Οικονομίας συντάσσει την Εθνική Βιομηχανική Στρατηγική με επίκεντρο τον μεταποιητικό τομέα, ο οποίος βασίζεται σε πέντε πυλώνες: 1) ενίσχυση των βιομηχανικών βάσεων, 2) βελτίωση της παραγωγικότητας και διευκόλυνση της καινοτομίας και της μεταφοράς τεχνολογίας, 3) τόνωση των πράσινων βιομηχανιών και της πράσινης παραγωγής, 4) ενίσχυση της εξαγωγικής παραγωγής, και 5) δημιουργία ενός «τομέα παραγωγής μάθησης». Ένας από τους κύριους στόχους της νέας στρατηγικής είναι η μείωση των κρατικών επιδοτήσεων για τη βιομηχανία και η εστίαση στη δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών, με σκοπό την αύξηση της παραγωγικότητας και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του τομέα της μεταποίησης.

Στον βιομηχανικό τομέα, ο κλάδος της αυτοκινητοβιομηχανίας έχει πολύ σημαντικό ρόλο για την οικονομία της ΔΒΜ όσον αφορά στις εξαγωγές της. Οι αυτοκινητοβιομηχανίες είναι σε μεγάλο βαθμό ενσωματωμένες στις αλυσίδες εφοδιασμού της ευρωπαϊκής αυτοκινητοβιομηχανίας. Πρόκειται για εταιρείες που έχουν ως επί το πλείστον εξαγωγικό προσανατολισμό και μεγάλο μερίδιο στις εξαγωγές της χώρας.

Τα τελευταία χρόνια, και πριν από την πανδημία, η αυτοκινητοβιομηχανία βρισκόταν σε άνθηση και θα μπορούσε να πιστωθεί με την αύξηση των εξαγωγών, τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και την προσέλκυση επενδύσεων. Μέσω των εταιρειών παραγωγής εξαρτημάτων αυτοκινήτου, η οικονομία της ΔΒΜ τα τελευταία χρόνια έχει ενσωματωθεί πολύ πιο βαθιά στις παγκόσμιες αλυσίδες εφοδιασμού, αλλάζοντας τη δομή των εξαγωγών της χώρας, ιδιαίτερα προς όφελος των προϊόντων με υψηλή προστιθέμενη αξία. Ωστόσο, η εντεινόμενη πτώση των πωλήσεων της γερμανικής αυτοκινητοβιομηχανίας το 2023 (τάση που συνεχίζεται και το 2024), την οποία προμηθεύει με εξαρτήματα η εγχώρια οικονομία, προκαλεί σημαντικές αναταράξεις στην βιομηχανική παραγωγή της Βόρειας Μακεδονίας και κατ' επέκταση στην εγχώρια οικονομία..

Οι υφιστάμενοι κατασκευαστές της χώρας προμηθεύουν, εκτός από την Γερμανία και άλλες αγορές της Ευρώπης, της Ρωσίας, της Τουρκίας και της Αφρικής. Η αυτοκινητοβιομηχανία σε αυτές τις αγορές είναι ιδιαίτερα ενεργή, καθώς οι παγκόσμιοι παίκτες έχουν επενδύσει πάνω από 20 δισ. ευρώ στην παραγωγή αυτοκινήτων στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη τα τελευταία δέκα χρόνια. Τα ποιοτικά προϊόντα που παράγονται σε αυτά τα εργοστάσια, σύμφωνα με τα υψηλότερα πρότυπα αυτοκινήτου, διασφαλίζουν ότι η παραγωγή εξαρτημάτων αυτοκινήτων στον κλάδο της ΔΒΜ έχει μεγάλες εξαγωγικές δυνατότητες.

Εταιρείες όπως οι Johnson Matthey, Kromberg & Schubert, Amphenol Technology, Marquardt, Tab Mak, Joyson Safety Systems, Draxlmaier, Gentherm, Lear Corporation, Kostal, Adient, ARC Automotive, Lth Learnica, Adient Automotive, Aptiv, ODW Elektrik, Accomplast, Kablo, Murat Ticaret, Dura Automotive Systems και πολλοί άλλοι έχουν δημιουργήσει μεγάλες εξαγωγικές εγκαταστάσεις παραγωγής στη χώρα και έχουν ήδη επανεπενδύσει αρκετές φορές.

Η παραγωγή χημικών και φαρμακευτικών προϊόντων είναι άλλος ένας σημαντικός βιομηχανικός κλάδος. Οι εταιρείες της ΔΒΜ παράγουν λιπάσματα, καουτσούκ, απορρυπαντικά, καθώς και καλλυντικά και φάρμακα. Μία από τις πιο επιτυχημένες εταιρείες είναι η Alkaloid Skorje, η οποία είναι επίσης μια από τις παλαιότερες εταιρείες της Βόρειας Μακεδονίας, που ιδρύθηκε το 1936. Σήμερα, η Alkaloid έχει 13 θυγατρικές στην Ευρώπη, Ρωσία και Ηνωμένες Πολιτείες. Παράλληλα, από τις μεγαλύτερες ξένες άμεσες επενδύσεις στην πρόσφατη ιστορία της ΔΒΜ είναι η βρετανική πολυεθνική Johnson Matthey, η οποία λειτουργεί επί του παρόντος δύο εργοστάσια στη χώρα που παράγουν καταλύτες ελέγχου εκπομπών. Σημειώνεται ότι, η χημική βιομηχανία υπήρξε επίσης θέμα συζητήσεων για τη βιωσιμότητα και τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

Εν κατακλείδι, παρά τις όποιες ελλείψεις της, η ΔΒΜ έχει βιομηχανική βάση, συμπεριλαμβανομένου ενός αναπτυσσόμενου μεταποιητικού τομέα. Ωστόσο, η κύρια πρόκληση φαίνεται να είναι η εξάρτηση από την παραγωγή εντάσεως εργασίας και η ανάγκη περισσότερων επενδύσεων σε προηγμένες τεχνολογίες, που με τη σειρά τους θέτει ένα σταθερό ανώτατο όριο στην ικανότητα για καινοτομία και βελτίωση της παραγωγικότητας, καθώς και στη θέση της ΔΒΜ στην παγκόσμια οικονομία.

2.2.1 Μεταλλουργία

Η Βόρεια Μακεδονία έχει μακρά παράδοση στη μεταλλουργία σιδήρου και σιδηρούχων και μη σιδηρούχων μετάλλων, λόγω των φυσικών πόρων της (νικέλιο, διοξείδιο του πυριτίου, μολύβδος, ψευδάργυρος, πολύτιμα μέταλλα). Τα κύρια προϊόντα περιλαμβάνουν κράματα σιδηρονικελίου, ελασματοποιημένο εν ψυχρώ/καυτό φύλλο χάλυβα, σωλήνες, μολύβδο, ψευδάργυρο, χαλκό, χρυσό και ασήμι. Οι κατεξοχήν εξαγωγικές κατηγορίες είναι του σιδηρονικελίου και του σιδηροπυριτίου.

Η μεταλλουργική βιομηχανία της ΔΒΜ έχει επωφεληθεί σε μεγάλο βαθμό από τον σχετικό πλούτο της χώρας σε διάφορα μεταλλεύματα, ενώ το κόστος εργασίας όπως και σε άλλους τομείς παρέμεινε συγκριτικά χαμηλότερο από ό,τι σε άλλες χώρες (αν και γενικά θεωρείται ότι οι μισθοί στο μεταλλουργικό τμήμα είναι συγκριτικά υψηλότεροι από άλλες βιομηχανίες, π.χ. επεξεργασίας τροφίμων).

Μερικές από τις μεταλλουργικές εταιρείες όπως η ArcerlorMittal Skorje (τώρα θυγατρική της μεγάλης πολυεθνικής εταιρείας ArcerlorMittal) και η MakSteel (που ανήκει στη μεγάλη πολυεθνική Dufenco) συγκαταλέγονται στις μεγαλύτερες και πιο κερδοφόρες εταιρείες της ΔΒΜ. Όλες οι μεγάλες εγκαταστάσεις έχουν ιδιωτικοποιηθεί κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90, πολλές από τις οποίες πωλήθηκαν σε κορυφαίους διεθνείς παίκτες (Mittal, Dufenco, IMM). Η παραγωγή της Βόρειας Μακεδονίας είναι κατεξοχήν εξαγωγική.

Στο τομέα της μεταλλουργίας στη χώρα δραστηριοποιείται ο Όμιλος ελληνικών συμφερόντων "ΒΙΟΧΑΛΚΟ" με την εταιρεία "Dojran Steel" (ΣΙΔΕΝΟΡ), επένδυση παραγωγής χαλυβουργικών προϊόντων, καθώς και με την εταιρεία NOVOMETAL (Anamet) στην ανακύκλωση μεταλλικών προϊόντων. Οι επιχειρήσεις αυτού του κλάδου αξιοποιούν τις επενδύσεις στη χώρα για να αναπτύξουν τις δραστηριότητές τους σε όλη την περιοχή.

2.2.2 Κλωστοϋφαντουργία

Πρόκειται για έναν ιδιαίτερα σημαντικό βιομηχανικό τομέα της οικονομίας της Βόρειας Μακεδονίας, ο 2ος μεγαλύτερος βιομηχανικός τομέας της χώρας μετά τη μεταλλουργία από άποψη βιομηχανικής παραγωγής, απασχόλησης και εσόδων από εξαγωγές.

Η βιομηχανία ενδυμάτων στη Βόρεια Μακεδονία εξαγει κυρίως σε χώρες της ΕΕ. Ο σημαντικότερος εξαγωγικός προορισμός, με πάνω από το 63% περίπου των εξαγωγών, είναι η Γερμανία, ακολουθούμενη από την Ελλάδα, τις Κάτω Χώρες, την Ιταλία, τη Μεγάλη Βρετανία, την Αυστρία, την Ελβετία, τη Βουλγαρία και τη Δανία.

Ο κλάδος της κλωστοϋφαντουργίας αποτελούσε κατ' εξοχήν τομέας δραστηριοποίησης ελληνικών επιχειρήσεων (κυρίως στο νότιο τμήμα της χώρας και με τη μέθοδο του φασόν - παθητικής τελειοποίησης). Η οικονομική κρίση και οι μειωμένες παραγγελίες είχαν, ωστόσο, αρνητικό αντίκτυπο, με συνέπεια το κλείσιμο σειράς παραγωγικών μονάδων του κλάδου, μεταξύ των οποίων και πολλών ελληνικών (από τις 15 ελληνικών συμφερόντων εταιρείες που δραστηριοποιούνταν στην κλωστοϋφαντουργία, στη συγκεκριμένη περιοχή, έχουν πλέον απομείνει τρεις, με αποτέλεσμα την απώλεια άνω των 600 θέσεων εργασίας).

Το νήμα βαμβακιού και μαλλιού, το ύφασμα και το πλεκτό ύφασμα είναι τα κύρια προϊόντα.

2.3 Κατασκευαστικός τομέας

Ο κατασκευαστικός τομέας είναι ιδιαίτερα σημαντικός για τη Βόρεια Μακεδονία, καθώς αποτελεί κλάδο ζωτικής σημασίας για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Ειδικότερα, ο κατασκευαστικός τομέας συμμετέχει στη δημιουργία του ΑΕΠ της Βόρειας Μακεδονίας με ποσοστό 5% έως 8% σε ετήσια βάση τα τελευταία χρόνια, συνεισφέρει σημαντικά με φορολογικές εισφορές στον κρατικό προϋπολογισμό (περίπου 100 εκατ. ευρώ) και με υψηλό ποσοστό εργαζομένων στο σύνολο του αριθμού των εργαζομένων (περίπου 7%). Διαδραματίζει, επίσης, σημαντικό ρόλο στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων, καθώς οι υποδομές –ιδίως καλής ποιότητας– ενισχύουν την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων και συμβάλλουν στην ανάπτυξή τους και στην προσέλκυση ξένων επενδυτών.

Αν και κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, η κατασκευή στη Βόρεια Μακεδονία δεν είχε καμία απαγόρευση επιχειρηματικής δραστηριότητας, το ξέσπασμα του ιού, καθώς και τα μέτρα που ελήφθησαν για την προστασία της δημόσιας υγείας και τον περιορισμό της κίνησης, είχαν υψηλό αντίκτυπο στον τομέα. Επίσης, η αύξηση του πληθωρισμού, συνεπεία της οικονομικής κρίσης που προκλήθηκε αρχικά από την πανδημία και εν συνεχεία από την ενεργειακή κρίση και τη ρωσο-ουκρανική σύγκρουση, οδήγησε και στην αύξηση των τιμών των οικοδομικών υλικών, που οφείλεται βεβαίως και στη δραστική άνοδο στις τιμές των πρώτων υλών στα παγκόσμια χρηματιστήρια. Εξ αιτίας τούτου, η υλοποίηση των συμβάσεων των κατασκευαστικών έργων καθίστατο δύσκολη, όπως και η υλοποίηση των κεφαλαιουχικών έργων.

Οι βασικές προκλήσεις αφορούσαν στην παραγωγικότητα και την οργάνωση των εν εξελίξει έργων (καθυστερήσεις στην κατασκευή λόγω περιορισμένου ωραρίου εργασίας, δύσκολη παράδοση υλικών, απόντες εργαζόμενοι κ.λπ.), καθώς και στη ρευστότητα λόγω προβληματικών πληρωμών τόσο από δημόσιους όσο και από κρατικούς φορείς, καθώς και από άλλες νομικές και φυσικές οντότητες. Σχεδόν το 80% των εταιρειών διαμαρτύρονταν για τις δυσκολίες στην οργάνωση του έργου και για τη μείωση της παραγωγικότητας, ενώ περισσότερο από το ήμισυ των εταιρειών αντιμετώπισε προβλήματα ρευστότητας.

Η κατασκευαστική δραστηριότητα επηρεάζει, παράλληλα, διάφορους κλάδους της οικονομίας με τους οποίους συνδέεται, όπως η παραγωγή και το εμπόριο δομικών υλικών, ο τομέας της ενέργειας και ο τομέας των μεταφορών.

Υπάρχουν αρκετές διεθνείς εταιρείες που επηρεάζουν την αγορά της Βόρειας Μακεδονίας με την παρουσία και τις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες. Η παρουσία ελληνικών επιχειρήσεων στον κλάδο των κατασκευών και των δομικών υλικών στη Βόρεια

Μακεδονία είναι σταθερή και διαρκής. Κατά καιρούς, μεγάλες ελληνικές κατασκευαστικές επιχειρήσεις έχουν αναλάβει, κατόπιν διεθνών διαγωνισμών, την κατασκευή μεγάλων έργων υποδομής (π.χ. ΑΚΤΟΡ, ΓΕΚ ΤΕΡΝΑ, ΙΝΤΡΑΚΑΤ κλπ).

Ως προς τον τομέα των δομικών υλικών, στη χώρα δραστηριοποιούνται μεγάλες επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων. Ενδεικτικά αναφέρονται: η τσιμεντοβιομηχανία CEMENTARNICA USJE (Όμιλος ΤΙΤΑΝ), η Dojran Steel (ΣΙΔΕΝΟΡ), και η εταιρεία αλουμινίου ALUMIL LTD Skorje καθώς και η ΑΡΜΟΣ.

Η Ελλάδα αποτελεί μια από τις σημαντικότερες χώρες προμηθευτές δομικών υλικών για την αγορά της Βόρειας Μακεδονίας. Η Βόρεια Μακεδονία προμηθεύεται από την Ελλάδα, κυρίως, χυτοσίδηρο, σίδηρο, χάλυβα και τεχνουργήματα αυτών, καθώς και άργιλο και τεχνουργήματα αυτού. Από την Ουγγαρία εισάγει κυρίως προϊόντα κεραμεικής, ενώ από την Ακτή Ελεφαντοστού εισάγει μεταλλεύματα, σκουριές και τέφρες (κυρίως μεταλλεύματα νικελίου).

Μεταξύ των ελληνικών δομικών προϊόντων τα οποία ενδέχεται να έχουν καλές προοπτικές στην εδώ αγορά περιλαμβάνονται τα ακόλουθα: παράθυρα και πόρτες αλουμινίου, ντουλάπια δαπέδου και κουζίνας, ψευδοροφές, μόνωση, κόλλες, τσιμέντα, μάρμαρα, πέτρες, εξοπλισμός θέρμανσης και εξαερισμού, κλιματισμός, συστήματα ψύξης και θέρμανσης. Η εγχώρια αγορά στη Βόρεια Μακεδονία προσφέρει κυρίως τσιμέντο, προϊόντα τσιμέντου και προϊόντα γύψου.

Η Βόρεια Μακεδονία φαίνεται διατεθειμένη να στηρίξει τον κατασκευαστικό κλάδο με την εφαρμογή στοχευμένων πολιτικών, καθώς και τη δέσμευση κονδυλίων στον κρατικό προϋπολογισμό για την ανάπτυξη δημοσίων έργων και υποδομών.

Για περισσότερα στοιχεία και πληροφορίες σχετικά με τον τομέα των κατασκευών-δομικών υλικών στη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας, βλ. ενημερωτικό σημείωμα στην ιστοσελίδα Agora του Υπουργείου Εξωτερικών στον ακόλουθο σύνδεσμο:

<https://www.agora.mfa.gr/infofiles/%CE%9A%CE%9B%CE%91%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%97%20%CE%9C%CE%95%CE%9B%CE%95%CE%A4%CE%97%20mk.pdf>

2.4 Υπηρεσίες

2.4.1 Τουρισμός

Η Βόρεια Μακεδονία αποτελεί τόσο χώρα τουριστικής διαμετακόμισης, όσο και σε κάποιο βαθμό τουριστικό προορισμό. Δυνατότητες διαφαίνονται στην ανάπτυξη του θρησκευτικού, αγροτικού και δη οινικού τουρισμού, ενώ οι φυσικές λίμνες της Αχρίδας, των Πρεσπών και της Δοϊράνης συγκαταλέγονται στις φυσικές ομορφιές που έχει να επιδείξει η χώρα. Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ο περιπετειώδης τουρισμός, αφού στη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας υπάρχουν εξαιρετικές συνθήκες για αυτούς – ήπια και απόκρημνα βουνά, πίστες σκι, ήρεμα και γρήγορα ποτάμια, φαρδιά πεδινά.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Κρατικής Στατιστικής Υπηρεσίας, ο αριθμός των τουριστών το 2023 ανήλθε συνολικά στους 1.168.730 (από 969.295 το 2022), εκ των οποίων το 37,2% ήταν εγχώριοι τουρίστες και το 62,8% ήταν ξένοι τουρίστες. Ο αριθμός των διανυκτερεύσεων το 2023 ήταν 3.135.767 (από 2.848.628 το 2022), εκ των οποίων το 55,1% ήταν από εγχώριους και το 44,9% από ξένους τουρίστες.

Πίνακας 15: Αριθμός τουριστών στη Βόρεια Μακεδονία, ανά περιοχές, 2022-2023

	2022			2023		
	Σύνολο	Εγχώριοι	Ξένοι	Σύνολο	Εγχώριοι	Ξένοι
ΣΥΝΟΛΟ	969.295	431.847	537.448	1.168.730	434.591	734.139
Vardar Region	20.222	8.334	11.888	19.512	7.725	11.787
East Region	21.579	15.181	6.398	23.304	14.187	9.117
Southwest Region	378.226	209.929	168.297	456.194	210.591	245.603
Southeast Region	134.405	94.102	40.303	140.507	90.233	50.274
Pelagonia Region	50.524	33.006	17.518	57.011	36.022	20.989
Polog Region	40.293	20.411	19.882	43.274	21.885	21.389
Northeast Region	10.430	4.264	6.166	11.576	3.663	7.913
Skopje Region	313.616	46.620	266.996	417.352	50.285	367.067

Πηγή: State Statistical Office of the Republic of North Macedonia

Οι κυριότερες χώρες προέλευσης ξένων τουριστών-επισκεπτών στη Βόρεια Μακεδονία, το 2023, σύμφωνα με στοιχεία της Κρατικής Στατιστικής Υπηρεσίας της ΔΒΜ, ήταν: η Τουρκία (αύξηση 144,5% σε σχέση με το 2022), η Σερβία (αύξηση 11,3% σε σχέση με το 2022), η Ελλάδα (αύξηση 33,6% σε σχέση με το 2022), η Γερμανία (αύξηση 25,8% σε σχέση με το 2022) και η Πολωνία (αύξηση 11,3% σε σχέση με το 2022).

Πίνακας 16: Αριθμός τουριστών στη ΔΒΜ, ανά χώρες – 5 πρώτες, 2022-2023

	2021	2022	Ετήσια Μεταβολή %
ΣΥΝΟΛΟ	537.448	734.139	36,6
Τουρκία	79.927	195.448	144,5
Σερβία	63.834	71.030	11,3
Ελλάδα	29.918	39.971	33,6
Γερμανία	27.826	35.004	25,8
Πολωνία	23.150	25.760	11,3

Πηγή: State Statistical Office of the Republic of North Macedonia – Επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Σκοπίων

Συγκεκριμένα, η αύξηση των τουριστών από την Ελλάδα (στην 3^η θέση στην κατάταξη των χωρών προέλευσης τουριστών το 2022 και το 2023, από την 7^η το 2021), μάλλον λόγω εγγύτητας, ασφαλέστερου και φθηνότερου προορισμού εν τω μέσω της οικονομικής κρίσης και των γεωπολιτικών εξελίξεων.

Για περισσότερα στοιχεία και πληροφορίες σχετικά με τον τουριστικό τομέα της Βόρειας Μακεδονίας, δείτε τον ακόλουθο σύνδεσμο:

<https://agora.mfa.gr/ta-grafeia-oikonomikon-emporikon-upotheseon/grafeia-ana-xora/infofile/75690>.

2.4.2 Κτηματομεσιτικός τομέας

Η κτηματομεσιτική αγορά των Σκοπίων χαρακτηρίστηκε από σταθερή ζήτηση και αναπτυξιακή δραστηριότητα τα τελευταία χρόνια, αν και η αγορά ακινήτων σαφώς

επηρεάσθηκε από την τρέχουσα κατάσταση, καθώς εξ αιτίας της πανδημίας και της οικονομικής κρίσης η βραχυπρόθεσμη ζήτηση μειώθηκε ελαφρώς.

Ειδικότερα, η αγορά ακινήτων στην Βόρεια Μακεδονία χαρακτηρίζεται αυτή την περίοδο από έντονη κατασκευαστική κινητικότητα αλλά και από σχετικά χαμηλές αποδόσεις δημιουργώντας ανησυχίες περί ενδεχόμενης μελλοντικής «φούσκας» στην αγορά ακινήτων.

Το ενδιαφέρον της αγοράς ακινήτων εντοπίζεται σχεδόν εξολοκλήρου στην πρωτεύουσα της χώρας, Σκόπια. Η διαρκής κατασκευή νέων κτιρίων τροφοδοτείται σε μεγάλο βαθμό από μετανάστες της χώρας οι οποίοι επιθυμούν να επενδύσουν τις οικονομίες τους στην χώρα καταγωγής τους. Παράλληλα, το εγχώριο κεφάλαιο δείχνει να προτιμάει την επένδυση σε ακίνητη περιουσία από την επισφάλεια των καταθέσεων (το κράτος εγγυάται καταθέσεις έως 30.000 ευρώ/ καταθετικό λογαριασμό).

Οι αλλοδαποί πολίτες και εταιρείες μπορούν να αγοράσουν διαμερίσματα και κτίρια, ή οικόπεδα, στη Βόρεια Μακεδονία. Επίσης, ξένοι ιδιώτες και εταιρείες μπορούν να μισθώσουν γη για έως και 99 χρόνια.

Για περισσότερα στοιχεία και πληροφορίες σχετικά με τον τομέα ακινήτων της Βόρειας Μακεδονίας, δείτε τον ακόλουθο σύνδεσμο:

<https://agora.mfa.gr/inf/files/%CE%9A%CE%9B%CE%91%CE%94%CE%9F%CE%A3%20%CE%91%CE%93%CE%9F%CE%A1%CE%91%CE%A3%20%CE%91%CE%9A%CE%99%CE%9D%CE%97%CE%A4%CE%A9%CE%9D%202023%202%20mk.pdf>

2.4.3 Τραπεζικός Τομέας

Οι τράπεζες που δραστηριοποιούνται στη Βόρεια Μακεδονία, είναι οι ακόλουθες:

- [Silk Road Bank AD Skopje](#)
- [Halk bank AD Skopje](#)
- [Sparkasse bank AD Skopje](#)
- [Capital bank AD Skopje](#)
- [Komercijalna banka AD Skopje](#)
- [Development Bank of North Macedonia AD Skopje](#)
- [NLB banka AD Skopje](#)
- [ProCredit bank AD Skopje](#)
- [Centralna kooperativna banka AD Skopje](#)
- [Stopanska banka AD Bitola](#)
- [Stopanska banka AD Skopje](#)
- [Univerzal investment bank AD Skopje](#)
- [TTK Banka AD Skopje](#)

Στον τραπεζικό τομέα της ΔΒΜ, μεταξύ 13 τραπεζών, η τράπεζα «Stopanska Bank», θυγατρική της Εθνικής Τράπεζας, διατηρεί την πρώτη θέση τόσο ως προς το κεφάλαιο και τα διαθέσιμα της (361 εκ. ευρώ από 321 εκ. ευρώ το 2021) όσο και ως προς την κερδοφορία της (42,5 εκ. ευρώ το 2022 από 44,4 εκ. ευρώ το 2021). Έπονται ως προς το «Κεφάλαιο και τα Διαθέσιμα» οι: NLB Bank (253,2 εκ. ευρώ), Komercijalna Bank (252,9 εκ. ευρώ) και Halk Bank (217,2 εκ. ευρώ), Sparkasse (173,2 εκ. ευρώ). Ως προς την κερδοφορία, στην πρώτη θέση βρίσκεται η NLB Bank (43,6 εκ. ευρώ), στην 3η η Komercijalna Bank (37,6 εκ. ευρώ), στην 4η θέση η Sparkasse Bank (18,3 εκ. ευρώ) και στην 5η η Halk Bank (13 εκ. ευρώ περίπου).

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, η κατάταξη των τραπεζών του τραπεζικού συστήματος της Βόρειας Μακεδονίας, στα τέλη του 2022, είχε ως εξής:

Πίνακας 17: Κατάταξη τραπεζών ΔΒΜ, βάσει ενεργητικού – καταθέσεων το 2023

ΤΡΑΠΕΖΑ	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ (σε εκατ. δην.)	ΚΕΡΔΗ ΠΡΟ ΦΟΡΩΝ (σε εκατ. δην.)
STOPANSKA BANKA AD, Skopje	361.000	42.553
NLB BANKA AD, Skopje	253.187	43.582
KOMMERCIALNA BANKA AD, Skopje	252.872	37.577
HALK BANK AD, Skopje	217.178	13.012
SPARKASSE BANK AD, Skopje	173.175	18.348
PROCREDIT BANK AD, Skopje	65.213	3.888
DEVELOPMENT BANK OF NORTH MACEDONIA A.D. SKOPJE	57.562	804
UNIVERSAL INVESTMENT BANKA	48.022	6.087
STOPANSKA BANKA AD, Bitola	30.445	532
CENTRAL COOPERATIVE BANK	21.256	698
TTK BANKA AD, Skopje	18.134	1.098
SILK ROAD BANK AD, Skopje	12.457	2.325
CAPITAL BANKA AD, Skopje	10.225	199

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Βόρειας Μακεδονίας (31.12.2023)

Σημειώνεται ότι, το 2016 ολοκληρώθηκε η πώληση της Alpha Bank Σκοπίων σε ελβετικό fund, υπό την ονομασία Silk Road Bank, το οποίο ιδρύθηκε από ελβετοπακιστανό επιχειρηματία. Το τίμημα για την απόκτηση της Alpha Bank Σκοπίων που ανακοινώθηκε επίσημα ανέρχεται σε 1,2 εκατ. ευρώ.

Επίσης, το 2020 η Eurostandard Bank AD Skopje (κοινοπραξία ελβετικών επιχειρήσεων) πτώχευσε. Συγκεκριμένα, στις 12 Αυγούστου 2020, η Κεντρική Τράπεζα της Βόρειας Μακεδονίας ανακάλεσε την άδεια ίδρυσης και λειτουργίας της Eurostandard Bank AD Skopje, λόγω μη συμμόρφωσής της με τις ελάχιστες νομικές απαιτήσεις για τη λειτουργία τράπεζας (Απόφαση Κεντρικής Τράπεζας υπ' αρ. 15-20139/1/12.8.2020).

Στη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας, ρυθμιστής της λειτουργίας του τραπεζικού συστήματος της χώρας είναι η Κεντρική Τράπεζα της Βόρειας Μακεδονίας, η οποία παρακολουθεί αυστηρά και εκ του σύνεγγυς, την εξέλιξη της νομισματικής πολιτικής, καθώς και τη λειτουργία των τραπεζών.

2.5 Ενέργεια

Το 2022, η αγορά ενέργειας υπέστη σοβαρές αναταράξεις λόγω της σημαντικής αύξησης των τιμών και της εμφανούς αβεβαιότητας στον ενεργειακό εφοδιασμό, συνεπεία και της ρωσο-ουκρανικής σύγκρουσης. Ο δε άνθρακας ανεδείχθη σε οικονομικότερη πηγή για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, σε σχέση με το φυσικό αέριο, καθυστερώντας, αφενός, το κλείσιμο των σταθμών ηλεκτροπαραγωγής με καύση άνθρακα σε όλη την Ευρώπη, αφετέρου, την εκπλήρωση των φιλοδοξιών της Πράσινης Συμφωνίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης από την άποψη της μείωσης της εξάρτησης από τα ορυκτά καύσιμα.

Προς αντιμετώπιση των συνεπαγόμενων προκλήσεων στην αγορά ενέργειας, η Κυβέρνηση της Βόρειας Μακεδονίας ενέκρινε και εφάρμοσε, ήδη από τα τέλη του 2021, σειρά μέτρων, ενώ επεδίωξε την πραγματοποίηση επενδύσεων στον τομέα, καλώντας τις εταιρείες να

σχεδιάσουν, κατασκευάσουν και λειτουργήσουν νέους, μεγάλους και μικρούς, υδροηλεκτρικούς σταθμούς, αιολικά και φωτοβολταϊκά πάρκα και σταθμούς παραγωγής ενέργειας από αέριο, αλλά και να υποβάλουν προσφορές για την κατασκευή τμημάτων του εθνικού δικτύου διανομής φυσικού αερίου.

Στον τομέα της ενεργειακής απόδοσης, επενδυτικές ευκαιρίες διαφαίνονται στην ενεργειακή επίδοση των κτηρίων (περιλαμβανομένης της αποτελεσματικότερης χρήσης της ηλεκτρικής ενέργειας μέσω της μόνωσης στο σπίτι και την εγκατάσταση πιο αποδοτικών θερμαντικών και ηλεκτρομηχανολογικών συσκευών), τον κανονισμό για τη σήμανση και τον οικολογικό σχεδιασμό των προϊόντων που σχετίζονται με την ενέργεια.

Τέλος, η ενεργειακή κρίση ενίσχυσε τη σημασία της περιφερειακής συνεργασίας στον τομέα, για τη δημιουργία βιώσιμης και αναπτυσσόμενης οικονομίας, την προστασία των καταναλωτών και την τόνωση του ανταγωνισμού για τα προϊόντα και τις υπηρεσίες.

Για περισσότερα στοιχεία και πληροφορίες σχετικά με τον τομέα της ενέργειας και τις ενεργειακές εξελίξεις στη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας, βλ. σχετική κλαδική μελέτη στην ιστοσελίδα Agora του Υπουργείου Εξωτερικών στον ακόλουθο σύνδεσμο:

<https://agora.mfa.gr/ta-grafeia-oikonomikon-emporikon-upotheseon/grafeia-anaxora/infofile/84220>.

2.6 Υποδομές – Μεταφορές

Η Κυβέρνηση της Βόρειας Μακεδονίας έχει κατ' επανάληψη τονίσει τη σημασία που αποδίδει στην υλοποίηση έργων που αφορούν γενικά στις υποδομές και κυρίως, στις υποδομές μεταφορών της χώρας.

Στο πλαίσιο αυτό, η κύρια έμφαση έχει δοθεί στην ολοκλήρωση της κατασκευής ή στην ανακατασκευή των δύο μεγάλων οδικών αξόνων που διασχίζουν τη χώρα, των Διαδρόμων VIII και X, καθώς και των σιδηροδρομικών γραμμών κατά μήκος αυτών.

Η σημασία των οδικών υποδομών για τη Βόρεια Μακεδονία γίνεται αντιληπτή εάν ληφθεί υπ' όψιν ότι πλέον του 85% των επιβατών και των εξαγόμενων ή διεθνώς μεταφερομένων εμπορευμάτων, αντιστοίχως, μεταφέρονται οδικώς.

Η Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας διαθέτει ένα σχετικά αναπτυγμένο οδικό δίκτυο μήκους περίπου 14 χιλ. χλμ που περιλαμβάνει αυτοκινητοδρόμους, εθνικούς δρόμους, περιφερειακούς και τοπικούς δρόμους. Οι δύο κύριοι πανευρωπαϊκοί διάδρομοι που τέμνονται στη χώρα είναι ο Διάδρομος VIII (ανατολής-δύσης) και ο Διάδρομος X (βορράς-νότος). Οι περιφερειακοί δρόμοι παρέχουν πρόσβαση στους κύριους διαδρόμους οδικών μεταφορών και στο εθνικό οδικό δίκτυο και, μαζί με τους τοπικούς δρόμους, είναι πολύ σημαντικοί για την ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας, προσελκύνοντας νέες επενδύσεις, μικρές επιχειρήσεις και γεωργικές δραστηριότητες σε ολόκληρη τη χώρα. Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, η Δημόσια Επιχείρηση Κρατικών Δρόμων είναι η αρμόδια αρχή για τη διαχείριση, κατασκευή, ανοικοδόμηση, συντήρηση και προστασία των κρατικών δρόμων στη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας.

Από πλευράς επενδύσεων στον τομέα των οδικών υποδομών, καταγράφονται: η επέκταση του αυτοκινητόδρομου Tetovo-Gostivar, η κατασκευή νέου αυτοκινητόδρομου Trebenishta - Struga - Kafasan, η κατασκευή του τμήματος Gostivar - Bukojcani, Rankovce - Kriva Palanka και Kriva Palanka μέχρι τα σύνορα με τη Βουλγαρία, καθώς και του δυτικού τμήματος του οδικού Διαδρόμου VIII που αφορά το τμήμα του αυτοκινητόδρομου Kicevo - Bukojcani και Kicevo - Ohrid. Το τμήμα Prilep - Bitola σχεδιάζεται στον Διάδρομο X. Περαιτέρω σχεδιάζονται η κατασκευή του δρόμου Tetovo-Prizren (η Δημόσια Επιχείρηση για τους

Κρατικούς Δρόμους/ PESR πρόκειται να εκπονήσει σχετική μελέτη σκοπιμότητας) και τμήματος του αυτοκινητόδρομου Skorje – Blace (σύνορα με Κόσσοβο).

Γενικότερα, τα έργα οδικού δικτύου, χαρακτηρίζονται από την παρουσία των Bechtel – Enka, ενώ σημαντική εμπλοκή έχουν και η αυστριακή Strabag καθώς και η κινεζική Sinohydro.

Όσον αφορά στις σιδηροδρομικές υποδομές, το σιδηροδρομικό δίκτυο της Βόρειας Μακεδονίας εκτείνεται σε περίπου 700 χλμ και αποτελεί τον δεύτερο σημαντικότερο τρόπο μεταφοράς.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την Ελλάδα παρουσιάζει η σιδηροδρομική σύνδεση Μοναστηρίου – Kremenica, η οποία ολοκληρώθηκε στα τέλη του 2018 (τον Απρίλιο 2019 πραγματοποιήθηκε δοκιμή λειτουργίας της). Το έργο, συνολικού κόστους 22,5 εκατ. ευρώ, περιελάμβανε εκτός από την ανακατασκευή της ίδιας της γραμμής μήκους 17 χλμ και έργα ανακατασκευής μικρών γεφυρών και σημείων διασταύρωσης της γραμμής με το οδικό δίκτυο, νέας σήμανσης, καθώς και εισαγωγής νέων τηλεπικοινωνιακών συστημάτων.

Σημειώνεται ότι, από τις πρώτες σιδηροδρομικές γραμμές της περιοχής ήταν ο σιδηρόδρομος Θεσσαλονίκης-Σκοπίων, μήκους 243 χλμ., γραμμή η οποία τέθηκε σε χρήση το 1873. Επίσης, η Κοινότητα Μεταφορών Νοτιοανατολικής Ευρώπης αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στην ανάγκη ύπαρξης μιας νέας διμερούς σύμβασης Ελλάδος – Βόρειας Μακεδονίας για τη διαχείριση των συνόρων, ώστε να αξιοποιηθούν όλες οι δυνατότητες και τα οφέλη των επενδύσεων σε υποδομές.

Στον τομέα της σιδηροδρομικής υποδομής, σχεδιάζεται η χρηματοδότηση των τριών φάσεων κατασκευής και αποκατάστασης του ανατολικού τμήματος του σιδηροδρόμου κατά μήκος του Διαδρόμου VIII, καθώς και της σιδηροδρομικής γραμμής Kitcheno - σύνορα με την Αλβανία. Προβλέπεται επίσης η κατασκευή σιδηροδρομικής συνοριακής διέλευσης με εγκαταστάσεις στο «Tabanonse», μεταξύ της Δημοκρατίας της Βόρειας Μακεδονίας και της Δημοκρατίας της Σερβίας, με δάνεια από το Επενδυτικό Πλαίσιο των Δυτικών Βαλκανίων.

Οι αερομεταφορές στη Βόρεια Μακεδονία είναι κυρίως επιβατικές. Αεροπορικώς μετακινούνται περισσότερο από δύο εκατομμύρια επιβάτες σε ετήσια βάση. Ως προς την αεροπορική σύνδεση Σκοπίων - Αθήνας, σημειώνεται ότι, η αεροπορική εταιρεία AEGEAN ξεκίνησε από την 1η Νοεμβρίου 2018 απ' ευθείας πτήσεις, δυο φορές την εβδομάδα, οι οποίες αυξήθηκαν σε καθημερινές πτήσεις από το 2023. Μάλιστα ο ελληνικός αερομεταφορέας ανέλαβε τη διεξαγωγή πτήσεων μεταξύ Σκοπίων και Σερράγεβο από το φθινόπωρο του 2023.

Όσον αφορά στον κλάδο των υποδομών και μεταφορών, έχει ιδιαίτερη σημασία για το εμπόριο και την οικονομία της Βόρειας Μακεδονίας να διασφαλισθεί η συνεχής και απρόσκοπτη πρόσβαση στη Θεσσαλονίκη (λόγω του λιμένος) και να καταστεί πλήρως λειτουργικός ο Διάδρομος X.

Προς την κατεύθυνση αυτή, η δημιουργία τερματικού σταθμού συνδυασμένων μεταφορών στα Σκόπια ('dry port'), ο οποίος θα συνδέεται άμεσα με το λιμάνι της Θεσσαλονίκης μέσω του οδικού ή σιδηροδρομικού δικτύου, θα συνέβαλε στην αντιμετώπιση προβλημάτων αποθήκευσης στο λιμάνι της Θεσσαλονίκης και θα διευκόλυε τη ροή φορτίων μεταξύ πλοίων και μεγάλων δικτύων χερσαίων μεταφορών, δημιουργώντας ένα πιο κεντρικό σημείο διανομής.

Επίσης, η έγκριση από την Κυβέρνηση της Βόρειας Μακεδονίας της λειτουργίας του αγωγού πετρελαιοειδών Θεσσαλονίκης – Σκοπίων για τη μεταφορά diesel, αίτημα της εταιρείας ΟΚΤΑ (Όμιλος ΕΛ.ΠΕ.), εκτός του ότι θα συνέβαλε σημαντικά στην ενίσχυση της ασφάλειας ενεργειακού εφοδιασμού της χώρας, θα βοηθούσε, επιπλέον, στην αποσυμφόρηση της

συνοριακής διόδου Ευζώνων – Bogorodica και του οδικού δικτύου, προς γενικότερο όφελος των εμπορικών ροών.

Τέλος, στο πλαίσιο των κεφαλαιουχικών επενδύσεων σε υποδομές, σημειώνονται στον τομέα της αεριοποίησης, η κατασκευή κεντρικών αγωγών φυσικού αερίου εντός της επικράτειας της Βόρειας Μακεδονίας και αγωγών διασύνδεσης της Βόρειας Μακεδονίας με τις γείτονες χώρες (βλ. κλαδική μελέτη για την ενέργεια και τις ενεργειακές εξελίξεις στη Βόρεια Μακεδονία, <https://agora.mfa.gr/ta-grafeia-oikonomikon-emporikon-upotheseon/grafeia-ana-xora/infofile/84220>).

Πολλά κεφαλαιουχικά έργα σχεδιάζονται επίσης για την προστασία του περιβάλλοντος (κατασκευή σταθμού επεξεργασίας λυμάτων στα Σκόπια και σταθμών επεξεργασίας στερεών αποβλήτων στις περιοχές Polog, Vardar, Pelagonia και Σκοπίων και στη νοτιοδυτική και νοτιοανατολική περιοχή), της υγείας και της παιδείας (κατασκευή και ανακατασκευή σχολείων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ανακατασκευή κοιτώνων κ.λπ).

2.7 Καινοτομία και Τεχνολογική Ανάπτυξη – νεοφυής επιχειρηματικότητα

Το οικοσύστημα της νεοφυούς επιχειρηματικότητας της Βόρειας Μακεδονίας παρουσιάζει αξιοσημείωτη δυναμική τα τελευταία τρία χρόνια. Γενικά, από την πλευρά της προσφοράς, νέοι φορείς εισήλθαν στην αγορά, παρέχοντας υποστήριξη σε επιχειρηματίες και νεοσύστατες επιχειρήσεις, ενώ από την πλευρά της ζήτησης φαίνεται να υπάρχει ακόμη έλλειψη δυναμικών επιχειρηματιών και νεοφυών επιχειρήσεων. Αυτό είναι ιδιαίτερα εμφανές στον τομέα της γυναικείας επιχειρηματικότητας.

Ευκαιρίες επενδύσεων και ανάπτυξης συνεργασιών εντοπίζονται τόσο στην παροχή τεχνογνωσίας και καθοδήγησης (mentorship), όσο και στην ανάπτυξη ψηφιακών μέσων, τεχνολογικών εφαρμογών στον χρηματοοικονομικό και αγρο-διατροφικό τομέα, τον τουρισμό, τις μεταφορές και το περιβάλλον κλπ. Επιπλέον, οι συνέργειες με τη γειτονική χώρα θα μπορούσαν να προκύψουν με την αξιοποίηση εκατέρωθεν συγκριτικών πλεονεκτημάτων, για την ανάπτυξη καινοτόμων λύσεων για πραγματικά προβλήματα, όπως: το πώς θα αντιμετωπίσει μια περιοχή τις πλημμύρες, πώς μπορούν να αξιοποιηθούν τα “big data” στην αγροτική παραγωγή, τι εργαλεία παρέχει στο λιανεμπόριο η τεχνητή νοημοσύνη, ποια τεχνολογικά εργαλεία θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη του ιατρικού τουρισμού, έως και πώς θα αντιμετωπισθούν ζητήματα κυβερνοασφάλειας και διαφάνειας διαδικασιών κ.λπ.

Η ανάπτυξη του οικοσυστήματος νεοφυούς επιχειρηματικότητας περιλαμβάνεται στην κυβερνητική ατζέντα της εθνικής αναπτυξιακής στρατηγικής. Εκ των προτεραιοτήτων της Κυβέρνησης της Βόρειας Μακεδονίας ήταν και είναι η επένδυση στην καινοτομία και τις νεοφυείς επιχειρήσεις, στο πλαίσιο πάντα αντιμετώπισης της μετανάστευσης των νέων (“drain brain”). Προς αυτή την κατεύθυνση, οι τελευταίες τροποποιήσεις του νόμου για τη χρηματοδοτική στήριξη των επενδύσεων, ο οποίος αποτελεί έναν από τους βασικούς νόμους για την αναδιάρθρωση της οικονομίας, προβλέπουν διατάξεις για τους ανθρώπινους πόρους, επανεκπαίδευση και κατάρτιση, καθώς οι επενδύσεις στο ανθρώπινο κεφάλαιο θα υποστηρίζονται άμεσα οικονομικά, και όχι μόνο με φορολογικές ελαφρύνσεις. Επιπλέον, επιδιώκεται η ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη, ώστε όλες οι επενδύσεις που πραγματοποιούνται εκτός των ανεπτυγμένων περιφερειών θα λαμβάνουν πρόσθετα κίνητρα. Στόχος είναι, όπως δηλώνουν οι κυβερνητικοί εκπρόσωποι, η Βόρεια Μακεδονία να μετατραπεί σε κόμβο νεοφυούς επιχειρηματικότητας στα Βαλκάνια.

Σύμφωνα δε με πρόσφατη ανακοίνωση της Κυβέρνησης της Βόρειας Μακεδονίας εξετάστηκε και υιοθετήθηκε η Πρωτοβουλία για την ίδρυση υβριδικών κέντρων νεοφυούς

επιχειρηματικότητας και καινοτομίας στην επικράτεια της Δημοκρατίας της Βόρειας Μακεδονίας, την οποία κατέθεσαν η οργάνωση πολιτών Ένωση της Startup κοινότητας της Δημοκρατίας της Βόρειας Μακεδονίας "STARTUP" και η διεθνής ένωση πολιτών "CULTURAL ECHO - Skopje". Βάσει σχετικής απόφασης, προβλέπεται η ίδρυση μεικτού θεσμού μεταξύ της Κυβέρνησης και των ως άνω φορέων, με σκοπό την προώθηση και την αξιοποίηση των ικανοτήτων των νέων ανθρώπων και των καινοτόμων ιδεών τους. Περαιτέρω, προβλέπεται η δημιουργία πολυλειτουργικού και διεπιστημονικού πάρκου, όπου θα υλοποιούνται δραστηριότητες πολιτιστικού και εκπαιδευτικού περιεχομένου (ήτοι, εκπαιδευτικά προγράμματα για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και της καλλιτεχνικής έκφρασης), με στόχο τη διαμόρφωση συνθηκών για τους νέους που θέλουν να ξεκινήσουν δική τους επιχείρηση, αλλά δεν έχουν ακόμη επαρκή οικονομική και υλικοτεχνική υποστήριξη για την υλοποίησή της.

Για βασικές πληροφορίες σχετικά με το οικοσύστημα νεοφυούς επιχειρηματικότητας της Βόρειας Μακεδονίας, βλ. σχετικό ενημερωτικό σημείωμα Γραφείου ΟΕΥ Σκοπίων στην ιστοσελίδα Agora του Υπουργείου Εξωτερικών στον ακόλουθο σύνδεσμο:

https://agora.mfa.gr/infocfiles/start-upEcosystem_RNM_Aug2021%20%20mk.pdf.

3 Οικονομικές σχέσεις Ελλάδας – Βόρειας Μακεδονίας

3.1 Διμερές εμπόριο

3.1.1 Εμπόριο αγαθών

Οι διμερείς εμπορικές σχέσεις διαγράφουν ανοδική πορεία την τελευταία πενταετία (με εξαίρεση τα έτη 2020 και 2023). Ειδικά το 2023, ο όγκος εμπορίου σημείωσε μείωση 20,1% περίπου, σε σχέση με το 2022, ανερχόμενος σε περίπου 1,35 δισ. ευρώ (από 1,69 δισ. ευρώ), με μερίδιο 6,95% επί του συνολικού όγκου εξωτερικού εμπορίου (από 8,2% το 2022). Το σύνολο των ελληνικών εξαγωγών στη Βόρεια Μακεδονία, την υπό εξέταση περίοδο, ήταν 1,04 δισ. ευρώ καταγράφοντας μείωση κατά 23,4% οφειλόμενη στην πτώση των τιμών ενέργειας. Οι εξαγωγές προϊόντων της Βορείου Μακεδονίας στην Ελλάδα έφθασαν τα 306,5 εκατ. ευρώ, παρουσιάζοντας μικρή μείωση σε σχέση με πέρυσι (6,5%). Το εμπορικό ισοζύγιο παρέμεινε πλεονασματικό υπέρ της Ελλάδας, με πλεόνασμα 737,3 εκατ. ευρώ (από 1,03 δισ. ευρώ το 2022).

Η Ελλάδα εξάγει στη Βόρεια Μακεδονία πετρελαιικά προϊόντα, ηλεκτρική ενέργεια, προϊόντα σιδήρου και χάλυβα, υφάσματα, τρόφιμα (ελιές, πορτοκάλια κλπ) κ.α. Σημειώνεται δε ότι, κατά την υπό εξέταση περίοδο, τα ελληνικά προϊόντα κατέλαβαν το 9,4% της εδώ αγοράς (από 16,3% το 2022) επί του συνόλου των εισαγωγών στη Βόρεια Μακεδονία.

Συγκρατείται, τέλος, ότι το 2023 η χώρα μας βρέθηκε στην τρίτη θέση της ως εμπορικός εταίρος της Βόρειας Μακεδονίας βάσει των κυριότερων χωρών – εισαγωγέων στη Βόρεια Μακεδονία.

Πίνακας 18: Εμπορικό ισοζύγιο Ελλάδας – Βόρειας Μακεδονίας, 2019-2023

	2019	2020	2021	2022	2023	Μετ. %
Εξαγωγές αγαθών (αξία σε εκατ. €)	684,0	451,7	737,3	1360	1043	52,5
Εισαγωγές αγαθών (αξία σε εκατ. €)	173,8	175,5	205,9	327,8	306,5	76,3

Εμπορικό ισοζύγιο (αξία σε εκατ. €)	510,2	276,2	531,4	1003	737,3	44,5
Όγκος Εμπορίου (αξία σε εκατ. €)	857,8	627,2	943,2	1690	1350	57,4

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Βόρειας Μακεδονίας – επεξεργασία Γραφείου ΟΕΥ Σκοπίων

Παρατίθενται, κάτωθι, πίνακες με τις σημαντικότερες εξαγωγές της Ελλάδος στη Βόρεια Μακεδονία ανά 4ψήφια και 2ψήφια κατηγορία προϊόντος:

Πίνακας 19: Ελληνικές εξαγωγές στη Βόρεια Μακεδονία – κυριότερα προϊόντα

Κωδικός	4ψήφιο κεφάλαιο συνδυασμένης ονοματολογίας	2022	2023	% Μεταβολή στην αξία
		σε ευρώ		
2710	Λάδια από πετρέλαιο ή από ασφαλτούχα ορυκτά, άλλα από τα ακατέργαστα λάδια. Παρασκευάσματα που δεν κατονομάζονται ούτε περιλαμβάνονται αλλού, που περιέχουν κατά βάρος 70 % ή περισσότερο λάδια από πετρέλαιο ή ασφαλτούχα ορυκτά και στα οποία τα λάδια αυτά αποτελούν το βασικό συστατικό. Χρησιμοποιημένα λάδια	919.779.780	666.520.232	-37,5
2716	Ηλεκτρική ενέργεια	120.330.313	148.730.241	23,6
7207	Ημιτελή προϊόντα από σίδηρο ή από όχι σε κράμα χάλυβες	64.806.542	50.232.923	-22,5
2702	Λιγνίτης, έστω και συσσωματωμένος (εκτός από πίδακα)	16.229.758	30.504.257	87,9
2713	Οπάνθρακας (κοκ) από πετρέλαιο, άσφαλτος από πετρέλαιο και άλλα υπολείμματα των λαδιών πετρελαίου ή των ασφαλτούχων ορυκτών	16.702.072	15.997.699	-4,2
7213	Χοντρόσυρμα (fil machine) από σίδηρο ή από όχι σε κράμα χάλυβες	18.422.323	12.512.135	-32,1
7214	Ράβδοι από σίδηρο ή από όχι σε κράμα χάλυβες, που έχουν απλώς σφυρηλατηθεί, ελαθεί ή διελαθεί σε θερμή κατάσταση, καθώς και εκείνες που έχουν υποστεί στρίψιμο μετά την έλαση	15.174.169	11.179.279	-26,3
6006	Άλλα πλεκτά υφάσματα	10.813.584	7.960.444	-26,4
7801	Ακατέργαστος μόλυβδος	1.046.503	6.512.891	522,3
7308	Κατασκευές και μέρη κατασκευών (π.χ. γέφυρες και στοιχεία γεφυρών, υδροφραχτικές πόρτες, πύργοι, πυλώνες, στύλοι, σκελετοί, στέγες, πόρτες και παράθυρα και τα πλαίσιά τους, περβάζια και κατώφλια, φράγματα, κιγκλιδώματα), από χυτοσίδηρο, σίδηρο ή χάλυβα, με εξαίρεση τις προκατασκευές της κλάσης 9406. Λαμαρίνες, ράβδοι, είδη με καθορισμένη μορφή, σωλήνες και παρόμοια, από χυτοσίδηρο, σίδηρο ή χάλυβα, προετοιμασμένα για να χρησιμοποιηθούν σε κατασκευές	7.851.140	6.290.242	-19,9
2005	Άλλα λαχανικά παρασκευασμένα ή διατηρημένα αλλιώς παρά με ξίδι ή οξικό οξύ, όχι κατεψυγμένα, άλλα από τα προϊόντα της κλάσης 2006	6.681.305	6.237.503	-6,6

7217	Σύρματα από σίδηρο ή από όχι σε κράμα χάλυβες	3.912.380	5.198.007	32,8
0805	Εσπεριδοειδή, νωπά ή ξερά	4.917.055	4.606.929	-6,3
3105	Λιπάσματα ορυκτά ή χημικά που περιέχουν δύο ή τρία λιπαντικά στοιχεία: άζωτο, φωσφόρο και κάλιο. Άλλα λιπάσματα. Προϊόντα του κεφαλαίου αυτού που παρουσιάζονται είτε σε δισκία ή παρόμοια σχήματα, είτε σε συσκευασίες με μεικτό βάρος που δεν υπερβαίνει τα 10 kg	3.706.681	4.388.463	18,4
2711	Αέρια πετρελαίου και άλλοι αέριοι υδρογονάνθρακες	4.433.700	3.354.053	-24,3
0207	Κρέας και βρώσιμα παραπροϊόντα πτηνών του είδους Gallus domesticus, πάπιες, χήνες, γαλοπούλες και φραγκόκοτες, νωπά, διατηρημένα με απλή ψύξη ή κατεψυγμένα	2.574.627	3.149.023	22,3
3004	Φάρμακα για θεραπευτικές χρήσεις, σε μετρούμενες δόσεις	3.916.136	3.142.243	-19,8
7408	Χάλκινο σύρμα (εκτός από χειρουργικά ράμματα, συρματοσχοίνα, καλώδια, πλεκτές ταινίες και παρόμοια είδη και άλλα είδη της κλάσης 7413, ηλεκτρικά μονωμένα σύρματα και χορδές για μουσικά όργανα)	2.079.930	2.992.527	43,8
7604	Ράβδοι και προφίλ αλουμινίου, π.δ.κ.α.	3.939.061	2.823.459	-28,3
4818	Χαρτί υγείας και παρόμοιο χαρτί, βάτες κυτταρίνης ή ιστοί από ίνες κυτταρίνης, των τύπων που χρησιμοποιούνται για οικιακούς ή υγειονομικούς σκοπούς, σε ρολά πλάτους <= 36 cm, ή κομμένα σε μέγεθος ή σχήμα	2.861.603	2.715.313	-5,1
3102	Ορυκτά ή χημικά αζωτούχα λιπάσματα (εκτός από εκείνα σε μορφή pellet ή παρόμοιες μορφές ή σε συσκευασίες) με μεικτό βάρος <= 10 kg)	3.255.496	2.703.171	-17
7612	Βαρέλια, τύμπανα, κουτιά, κιβώτια και παρόμοια δοχεία, συμπ. άκαμπτα ή πτυσσόμενα σωληνωτά δοχεία, από αλουμίνιο, για οποιοδήποτε υλικό (εκτός από συμπίεσμένο ή υγροποιημένο αέριο), χωρητικότητας <= 300 l	4.295.989	2.694.336	-27,3

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Βόρειας Μακεδονίας

Πίνακας 20: Ελληνικές εξαγωγές στη Βόρεια Μακεδονία – μεγάλες κατηγορίες

Κωδικός	2ψήφιο κεφάλαιο συνδυασμένης ονοματολογίας	2022	2023	% Μεταβολή στην αξία
		σε ευρώ		
27	ΟΡΥΚΤΑ ΚΑΥΣΙΜΑ, ΟΡΥΚΤΑ ΛΑΔΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΑΞΗΣ ΑΥΤΩΝ. ΑΣΦΑΛΤΩΔΕΙΣ ΥΛΕΣ. ΚΕΡΙΑ ΟΡΥΚΤΑ	1.077.567.732	731.430.706	-32,1
72	ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟΣ, ΣΙΔΗΡΟΣ ΚΑΙ ΧΑΛΥΒΑΣ	106.592.354	83.130.439	-22
48	ΧΑΡΤΙ ΚΑΙ ΧΑΡΤΟΝΙ, ΕΙΔΗ ΧΑΡΤΟΠΟΛΤΟΥ	14.595.180	12.631.143	-13,4
39	ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ ΥΛΕΣ	12.365.070	9.816.507	-20,6

76	ΑΡΓΙΛΙΟ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΡΓΙΛΙΟ	11.815.892	9.017.524	-23,7
73	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟ, ΣΙΔΗΡΟ Ή ΧΑΛΥΒΑ	9.859.806	8.253.247	-16,3
60	ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΠΛΕΚΤΑ	11.047.387	8.091.179	-26,8
20	ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΛΑΧΑΝΙΚΩΝ, ΦΡΟΥΤΩΝ, ΞΗΡΩΝ ΚΑΡΠΩΝ Ή ΆΛΛΩΝ ΜΕΡΩΝ ΦΥΤΩΝ	7.864.552	7.459.195	-5,1
31	ΛΙΠΑΣΜΑΤΑ	7.138.576	7.275.058	1,9
08	ΒΡΩΣΙΜΑ ΦΡΟΥΤΑ ΚΑΙ ΞΗΡΟΙ ΚΑΡΠΟΙ, ΦΛΟΥΔΕΣ ΕΣΠΕΡΙΔΩΕΙΔΩΝ Ή ΠΕΠΟΝΙΩΝ	7.305.197	6.632.170	-9,2
78	ΜΟΛΥΒΔΟΣ ΚΑΙ ΜΕΡΗ ΑΥΤΟΥ	1.417.753	6.530.648	360,6

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Βόρειας Μακεδονίας

Οι ελληνικές εισαγωγές από τη Βόρεια Μακεδονία αφορούν, κυρίως, ορυκτά καύσιμα, σίδηρο και χάλυβα και προϊόντα αυτών, καπνά και ενδύματα. Σημειώνεται ότι, το μεγαλύτερο μέρος των εισαγωγών ενδυμάτων αφορά σε προϊόντα παθητικής τελειοποίησης κλωστοϋφαντουργικών επιχειρήσεων ελληνικών συμφερόντων στη Βόρεια Μακεδονία, τα οποία εξάγονται στην Ελλάδα για να τελειοποιηθούν και να επανεξαχθούν, εν συνεχεία, στις αγορές του εξωτερικού.

Παρατίθεται, κατωτέρω, πίνακας με τις εισαγωγές της Ελλάδος από τη Βόρεια Μακεδονία ανά 2ψήφια και 4ψήφια κατηγορία προϊόντος:

Πίνακας 21: Ελληνικές εισαγωγές από τη Βόρεια Μακεδονία – μεγάλες κατηγορίες

Κωδικός	2ψήφιο κεφάλαιο συνδυασμένης ονοματολογίας	2022	2023	% Μεταβολή στην αξία
		σε ευρώ		
27	ΟΡΥΚΤΑ ΚΑΥΣΙΜΑ, ΟΡΥΚΤΑ ΛΑΔΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΑΞΗΣ ΑΥΤΩΝ. ΑΣΦΑΛΤΩΔΕΙΣ ΥΛΕΣ. ΚΕΡΙΑ ΟΡΥΚΤΑ	91.839.106	91.425.316	-0,4
72	ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟΣ, ΣΙΔΗΡΟΣ ΚΑΙ ΧΑΛΥΒΑΣ	78.764.961	62.572.562	-20,5
24	ΚΑΠΝΑ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΟΠΟΙΗΜΕΝΑ ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΑΤΑ ΚΑΠΝΟΥ	36.355.141	41.480.566	14,1
61	ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΝΔΥΜΑΤΟΣ, ΠΛΕΚΤΑ	26.913.893	20.137.806	-24,2
73	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟ, ΣΙΔΗΡΟ Ή ΧΑΛΥΒΑ	12.443.535	15.728.743	26,4
39	ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ ΥΛΕΣ	9.043.674	15.250.292	68,6
10	ΔΗΜΗΤΡΙΑΚΑ	9.280.211	7.373.178	-20,5

28	ΑΝΟΡΓΑΝΕΣ ΧΗΜΙΚΕΣ ΟΥΣΙΕΣ, ΟΡΓΑΝΙΚΕΣ Ή ΑΝΟΡΓΑΝΕΣ ΕΝΩΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΙΜΩΝ ΜΕΤΑΛΛΩΝ, ΜΕΤΑΛΛΩΝ ΣΠΑΝΙΩΝ ΓΑΙΩΝ, ΡΑΔΙΕΝΕΡΓΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ Ή ΙΣΟΤΟΠΩΝ	8.928.623	7.306.666	-18,2
25	ΑΛΑΤΙ, ΘΕΙΟ, ΓΑΙΕΣ ΚΑΙ ΠΕΤΡΕΣ, ΓΥΨΟΣ, ΑΣΒΕΣΤΗΣ ΚΑΙ ΤΣΙΜΕΝΤΑ	9.783.255	5.953.271	-39,1
85	ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΜΕΡΗ ΑΥΤΩΝ, ΜΗΧΑΝΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ ΗΧΟΥ, ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΕΣ ΕΓΓΡΑΦΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΕΣ ΕΙΚΟΝΑΣ ΚΑΙ ΗΧΟΥ, ΚΑΙ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΕΤΟΙΩΝ ΕΙΔΩΝ	3.782.186	4.039.183	6,8

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Βόρειας Μακεδονίας

Πίνακας 22: Ελληνικές εισαγωγές από τη Βόρεια Μακεδονία – κυριότερα προϊόντα

Κωδικός	4ψήφιο κεφάλαιο συνδυασμένης ονοματολογίας	2022	2023	% Μεταβολή στην αξία
		σε ευρώ		
2716	Ηλεκτρική ενέργεια	91.657.441	91.349.304	-0,4
2401	Καπνά ακατέργαστα ή που δεν έχουν βιομηχανοποιηθεί. Απορρίμματα καπνού	36.355.141	41.480.566	14,1
7208	Πλατέα προϊόντα έλασης, από σίδηρο ή από όχι σε κράμα χάλυβες, με πλάτος 600 mm ή περισσότερο, που έχουν ελαθεί σε θερμή κατάσταση, μη επιστρωμένα με άλλο μέταλλο ούτε επενδυμένα	8.383.983	17.672.516	110,8
7214	Ράβδοι από σίδηρο ή από όχι σε κράμα χάλυβες, που έχουν απλώς σφυρηλατηθεί, ελαθεί ή διελαθεί σε θερμή κατάσταση, καθώς και εκείνες που έχουν υποστεί στρίψιμο μετά την έλαση	15.648.954	13.854.597	-11,5
7210	Πλατέα προϊόντα έλασης, από σίδηρο ή από όχι σε κράμα χάλυβες, με πλάτος 600 mm ή περισσότερο, επιστρωμένα με άλλο μέταλλο ή επενδυμένα	25.350.584	10.245.729	-59,6
7204	Απόβλητα και θραύσματα σιδήρου, ράβδοι απορριμμάτων από σίδηρο ή χάλυβα (εκτός από σκωρίες, άλατα και άλλα απόβλητα από την παραγωγή σιδήρου ή χάλυβα, ραδιενεργά απόβλητα και θραύσματα)	16.489.472	9.945.987	-39,7
7306	Άλλοι σωλήνες κάθε είδους και είδη με καθορισμένη μορφή κοίλα (π.χ. συγκολλημένα, βιδωμένα, θηλυκωμένα ή με άκρα που απλώς πλησιάζουν), από σίδηρο ή χάλυβα	8.959.861	9.229.891	3
3917	Σωλήνες, σωλήνες και εύκαμπτοι σωλήνες, και τα εξαρτήματά τους, π.χ. αρθρώσεις, αγκώνες, φλάντζες, από πλαστικά	2.459.547	8.327.154	238,5
6109	Μπλουζες (T-shirt) και φανελάκια, από πλεκτό	9.592.804	7.987.041	-16,8
6106	Φορέματα-πουκάμισα (σεμιζιέ), μπλουζες, μπλουζες-πουκάμισα και πουκαμισάκια, από πλεκτό, για γυναίκες ή κορίτσια	11.106.927	6.572.117	-40,8

2515	Μάρμαρα, τραβερτίνες, βελγικοί ασβεστόλιθοι και άλλοι ασβεστόλιθοι για πελέκημα ή χτίσιμο, φαινομενικής πυκνότητας ίσης ή ανώτερης του 2,5 και αλάβαστρο, έστω και χοντρικά κατεργασμένα ή απλά κομμένα, με πριόνι ή άλλο τρόπο, σε όγκους ή πλάκες σχήματος τετραγώνου ή ορθογωνίου	9.531.026	5.663.837	-40,6
7216	Είδη με καθορισμένη μορφή από σίδηρο ή από όχι σε κράμα χάλυβες	6.552.218	5.144.706	-21,5
6104	Κουστούμια-ταγιέρ, σύνολα, ζακέτες, φορέματα, φούστες, φούστες-παντελόνια (ζιπ-κιλότ), παντελόνια, φόρμες με τιράντες (σαλοπέτ), κοντά παντελόνια που καλύπτουν και το γόνατο και παντελόνια κοντά (σορτς) (άλλα από εκείνα για το μπάνιο), από πλεκτό, για γυναίκες ή κορίτσια	5.046.483	4.812.820	-4,6
3921	Πλάκες ή φύλλα μεμβράνης, φύλλα και λωρίδες, από πλαστική ύλη, ενισχυμένα, πλαστικοποιημένα, υποστηριζόμενα ή παρόμοια συνδυασμένα με άλλα υλικά ή από κυψελωτό πλαστικό, ακατέργαστα ή απλώς επεξεργασμένα στην επιφάνεια	3.572.114	4.427.791	23,9
2804	Υδρογόνο, σπάνια αέρια και άλλα αμέταλλα	6.286.393	4.403.168	-30
7314	Ύφασμα, συμπεριλαμβανομένων λωρίδων, σχάρα, δίχτυ, περίφραξη, από σύρμα σιδήρου ή χάλυβα, διογκωμένο μέταλλο από σίδηρο ή χάλυβα (εκτός από υφαντά προϊόντα από μεταλλικές ίνες του είδους που χρησιμοποιούνται για επένδυση, επένδυση ή παρόμοιους σκοπούς)	2.106.678	4.186.576	98,73
1001	Σιτάρι και μεσλίνη	726.210	3.320.440	357,2
1905	Ψωμί, ζαχαροπλαστικά προϊόντα, κέικ, μπισκότα και άλλα είδη αρτοποιίας, έστω και περιέχοντα κακάο, γκοφρέτες, άδειες κασετίνες του είδους που είναι κατάλληλες για φαρμακευτική χρήση	2.489.833	3.006.219	20,7
7212	Πλατέα προϊόντα έλασης από σίδηρο ή από μη κραματοποιημένο χάλυβα, πλάτους < 600 mm, θερμής ή ψυχρής έλασης, επιστρωμένα, επιμεταλλωμένα ή επικαλυμμένα	1.950.254	2.978.541	52,3
2811	Ανόργανα οξεία και ανόργανες ενώσεις οξυγόνου από αμέταλλα	2.605.007	2.903.498	11,5
1005	Καλαμπόκι	4.672.085	2.697.564	-32,3
8516	Ηλεκτρικοί θερμαντήρες νερού στιγμιαίας χρήσης ή αποθήκευσης και θερμαντήρες εμβάπτισης, ηλεκτρικές συσκευές θέρμανσης χώρου και συσκευές θέρμανσης εδάφους, ηλεκτροθερμικές συσκευές κομμωτικής	2.671.130	2.593.376	-2,9

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Βόρειας Μακεδονίας

3.2 Τουρισμός

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας της Βόρειας Μακεδονίας, ο αριθμός των Ελλήνων τουριστών στη Βόρεια Μακεδονία, το 2023, ανήλθε σε 39.971, καταγράφοντας σημαντική αύξηση της τάξης του 35,1% σε σχέση με το 2022 (29.579), λαμβάνοντας ωστόσο υπόψη ότι ο χαμηλός αριθμός των τελευταίων ετών οφείλεται κυρίως στους περιορισμούς μετακινήσεων εξαιτίας της πανδημίας.

Πίνακας 23: Τουριστικές αφίξεις στη Βόρεια Μακεδονία από Ελλάδα

	2021	2022	2023
Αφίξεις στη Βόρεια Μακεδονία από Ελλάδα	15.877	29.579	39.971
Μεταβολή (%)	4,8	86,3	35,1

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Βόρειας Μακεδονίας

Σημειώνεται, επίσης, ότι ο αριθμός των διανυκτερεύσεων Ελλήνων στη Βόρεια Μακεδονία ανήλθε σε από 66.222 το 2023 από 50.106 το 2022.

Από την άλλη, σύμφωνα πάντα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία της Κρατικής Στατιστικής Υπηρεσίας, η επιβατική κίνηση στις μεγάλες συνοριακές διαβάσεις το 2022 (από υπηκόους τρίτων χωρών) σημείωσε σημαντική αύξηση της τάξης του 111% σε σχέση με το 2021 (638.386 διελεύσεις).

Πίνακας 24: Επιβατική κίνηση σε μεγάλες συνοριακές διαβάσεις, 2020-2022

	2020	2021	2022
Bogoroditsa	231.139	525.374	726.693
Medjitiija	91.470	66.027	368.747
Dojran	41.689	46.985	255.443
ΣΥΝΟΛΟ	364.298	638.386	1.350.883

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Βόρειας Μακεδονίας

Παράλληλα, σύμφωνα με στοιχεία του Ινστιτούτου του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (INSETE), ο αριθμός των επισκεπτών από τη Βόρεια Μακεδονία στην Ελλάδα το 2023 ανήλθε περίπου σε 1,12 εκ. από 770 χιλ. το 2022 καταγράφοντας αύξηση της τάξης του 45,4%. Η Βόρεια Μακεδονία βρίσκεται στην 11^η θέση (διατήρησε τη θέση που κατείχε και το 2022) κατάταξης των χωρών, με βάση τον αριθμό των επισκέψεων το 2023.

Όσον αφορά στη συνολική εικόνα του ελληνικού τουρισμού το 2023, ο αριθμός των ταξιδιωτών στην Ελλάδα διαμορφώθηκε σε 32,7 εκ. άτομα από 27,8 εκ. το 2022).

Γενικά, οι πολίτες της Βόρειας Μακεδονίας επισκέπτονται τη χώρα μας τόσο τα σαββατοκύριακα ή τα εορταστικά τριήμερα, όσο και το καλοκαίρι για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Ο κύριος προορισμός τους είναι οι ακτές της Βόρειας Ελλάδος (Χαλκιδική και Πιερία). Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι, σύμφωνα με τα στοιχεία του INSETE, το 2023, οι 1,073 εκ. περίπου πολίτες (από 1,35 εκ. συνολικά) της Βόρειας Μακεδονίας επισκέφθηκαν την περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας.

Σημαντικά, κυρίως για την αγορά της Θεσσαλονίκης, είναι τα μονοήμερα ή ολιγοήμερα ταξίδια των κατοίκων της Βόρειας Μακεδονίας για ψώνια. Οι αγορές αυτές αποτελούν έμμεσες εξαγωγές για τη χώρα μας και ασφαλώς συντελούν στην τόνωση της εγχώριας οικονομίας.

Για ειδικότερες πληροφορίες αναφορικά με τις υφιστάμενες δομές και δυνατότητες ανάπτυξης του τουριστικού τομέα στη Βόρεια Μακεδονία, αλλά και τις εξαγωγικές και επενδυτικές ευκαιρίες που προσφέρονται, μεταξύ άλλων, στην ελληνική επιχειρηματική κοινότητα, η οποία ενδιαφέρεται να δραστηριοποιηθεί και να αναπτύξει συνεργασίες με τη γείτονα χώρα, βλ. ενημερωτικό σημείωμα Γραφείου ΟΕΥ Σκοπίων, στον ακόλουθο σύνδεσμο:

<https://agora.mfa.gr/ta-grafeia-oikonomikon-emporikon-upotheseon/grafeia-ana-xora/infofile/75690>.

3.3 Άμεσες επενδύσεις

3.3.1 Επενδύσεις της Ελλάδας στη Βόρεια Μακεδονία

Το 2022 τα ελληνικά Αποθέματα Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (ΑΞΕ) στη Βόρεια Μακεδονία διευρύνθηκαν περαιτέρω και διαμορφώθηκαν 728,6 εκ. ευρώ (από 612,1 εκ. ευρώ το 2021 (μεταβολή 16%). Τα ελληνικά Αποθέματα το 2022 αντιπροσώπευαν το 10,4% του συνόλου των ΑΞΕ στη γειτονική χώρα και η Ελλάδα ανέβηκε για πρώτη φορά στη δεύτερη θέση μεταξύ των χωρών που διαθέτουν τα μεγαλύτερα αποθέματα ΑΞΕ στη Βόρεια Μακεδονία. Υπενθυμίζεται ότι, οι ελληνικές επενδύσεις αφορούν κατά κύριο λόγο τους τομείς ενέργειας, υποδομών – κατασκευών, κλάδους λιανεμπορίου και δη των τροφίμων, καθώς και τον χρηματοπιστωτικό τομέα.

Όσον αφορά στις ροές ΑΞΕ στη Βόρεια Μακεδονία, το 2023, παρατηρείται αρνητική ροή της Ελλάδας προς την Βόρεια Μακεδονία ύψους -26,91 εκ. ευρώ (στοιχεία ροών Κεντρικής Τράπεζας Βορείου Μακεδονίας, Δεκέμβριος 2023).

Πίνακας 25: Επενδύσεις της Ελλάδας στη Βόρεια Μακεδονία

Εκατ. €	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ροές	23,6	29,7	28,9	29,3	69,1	-26,91
Απόθεμα	488,3	518,3	548,8	612,1	728,6	Δεν υπάρχουν στοιχεία

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Βόρειας Μακεδονίας

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, οι δραστηριοποιούμενες στη Βόρεια Μακεδονία επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων υπολογίζονται σε περίπου 300. Οι κύριοι τομείς οικονομικής δραστηριότητας, στους οποίους συγκεντρώνονται οι ελληνικές ΑΞΕ, είναι ο τραπεζικός (έχει απομείνει μόνον η Storanska Banka του Ομίλου ΕΤΕ, καθώς η Alpha Bank εξαγοράσθηκε το 2016), τα πετρελαιοειδή, η ηλεκτρική ενέργεια, η μεταποίηση και η κλωστοϋφαντουργία, η εξόρυξη και τα λατομεία, το εμπόριο τροφίμων/ποτών, οι συμβουλευτικές, λογιστικές και δικηγορικές εταιρείες, και επιχειρήσεις που ασχολούνται με τον καπνό.

Σημειώνεται, επίσης, ότι στα τέλη του 2016 ανακοινώθηκε το κλείσιμο του εργοστασίου μίας από τις 200 μεγαλύτερες εταιρείες της Βόρειας Μακεδονίας, της 'Stumica Tabak', συμφερόντων Μιχαηλίδη. Στον τομέα του καπνού δραστηριοποιούνται πλέον από ελληνικής πλευράς οι εταιρείες ΣΕΚΕ και Μισσιριάν.

Το 2017 η Mermeren Kombinat (εξόρυξη και επεξεργασία λευκού μαρμάρου από το λατομείο Sivec) εξαγοράστηκε από την Παυλίδης Μάρμαρα – Γρανίτες.

Επίσης, σημειώνεται η εξαγορά της βιομηχανίας σιδηρονικελίου FENI από την εταιρεία διαχείρισης κεφαλαίου 'Global Special Opportunities Ltd (GSOL/Euro-nickel), έναντι περίπου 80 εκατ. ευρώ, η οποία δραστηριοποιείται στον τομέα παραγωγής και εξαγωγής σιδηρονικελίου.

Κατά την τελευταία πενταετία, οι ελληνικές ΑΞΕ στη Βόρεια Μακεδονία παραμένουν σταθερά στην τρίτη θέση με σχετικά μικρές αυξομειώσεις στην αξία τους, κυμαινόμενες μεταξύ 463 και 612 εκατ. ευρώ (σε αντίθεση με άλλες χώρες προέλευσης ΑΞΕ που σημειώνουν μεγάλες διακυμάνσεις). Το γεγονός αυτό συνιστά ασφαλή ένδειξη ότι οι ελληνικές ΑΞΕ συνδέονται με την πραγματική οικονομία και έχουν διάρκεια, σε αντίθεση με ΑΞΕ προερχόμενες από άλλες χώρες, οι οποίες ενδεχομένως αφορούν σε καταγραφές που εξυπηρετούν φορολογικούς κυρίως σκοπούς.

Δεν μπορεί να παραβλεφθεί, βέβαια, ότι η συνεχής ανοδική πορεία που κατέγραψαν οι ελληνικές ΑΞΕ πριν το 2010, έχει ανακοπεί και ότι κάποιες χρονιές η αξία τους κινείται πτωτικά. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται πρώτον στη δυσμενή οικονομική συγκυρία και δεύτερον στο αντικειμενικό γεγονός ότι έχει κλείσει ο κύκλος των ιδιωτικοποιήσεων μεγάλων κρατικών εταιρειών, όπως η ΟΚΤΑ του Ομίλου ΕΛ.ΠΕ. ή η Stopanska Banka της Ε.Τ.Ε.

Παρά ταύτα, οι ήδη εγκατεστημένες στη χώρα επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων (όπως η ΟΚΤΑ, η USJE-Titan και η VERO) συνεχίζουν να επενδύουν σημαντικά ποσά σε εγκαταστάσεις, τεχνολογικό εξοπλισμό και υπηρεσίες.

Περαιτέρω, καταγράφονται νέες επενδύσεις της εταιρείας Βερόπουλος με νέες υπεραγορές VERO (οι οποίες περιλαμβάνουν και κατάστημα παιχνιδιών JUMBO) σε Τέτοβο και Κουμάνοβο.

Σημαντική είναι και η παρουσία μεγάλων ελληνικών κατασκευαστικών επιχειρήσεων, οι οποίες έχουν αναλάβει κατά καιρούς έργα κατασκευής υποδομών, κατόπιν διεθνών διαγωνισμών (π.χ. ΑΚΤΩΡ σε Διάδρομο Χ, INTRAKAT σε κατασκευή νοσοκομείου Štip).

Τέλος, η Coral Fuels DOOEL Skopje, ως θυγατρική της ελληνικής Coral A.E (πρώην Shell Hellas AE), ξεκίνησε το παρελθόν έτος τη λειτουργία των δυο πρώτων πρατηρίων καυσίμων στη Βόρεια Μακεδονία με το εμπορικό σήμα της «Shell». Τα πρατήρια βρίσκονται στον αυτοκινητόδρομο που ενώνει τη Βόρεια Μακεδονία με την Ελλάδα, στην περιοχή Smoknica, εντός των ορίων του Δήμου Γευγελής και σε απόσταση περίπου 10 χλμ. από τα σύνορα με την Ελλάδα. Η εταιρεία εξασφάλισε μακροχρόνια αδειοδότηση για την προώθηση του εμπορικού σήματος «Shell» στο χώρο των καυσίμων στη Βόρεια Μακεδονία. Η άδεια περιλαμβάνει την υποστήριξη και μεταβίβαση τεχνογνωσίας στον τομέα των καυσίμων, την εφαρμογή νέων τεχνολογιών και την παροχή υπηρεσιών και μάρκετινγκ υψηλών προδιαγραφών. Τα πρατήρια θα διαθέτουν στην τοπική αγορά βενζίνη Shell Fuelsave Unleaded 95, βενζίνη V-Power 98 οκτανίων και Shell Fuelsave Diesel.

Η Coral Fuels στοχεύει να αναπτυχθεί ως περιφερειακός παίκτης στα Βαλκάνια, παρέχοντας καύσιμα και υπηρεσίες με τη επωνυμία «Shell», ενώ προτίθεται να επενδύσει περαιτέρω στην αγορά της Βόρειας Μακεδονίας, την επόμενη περίοδο, με τη λειτουργία νέων πρατηρίων καυσίμων σε διάφορα κεντρικά σημεία της χώρας.

Στις 25 Ιουνίου 2020 ιδρύθηκε στα Σκόπια η πρώτη **Ένωση Ελληνικών Επιχειρήσεων (ΕΕΕ) στη Βόρεια Μακεδονία**. Η έδρα της ΕΕΕ είναι στην πόλη των Σκοπίων και τα ιδρυτικά μέλη της ήταν 17 μεγάλες επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων στη χώρα, ήτοι:

1. ΟΚΤΑ Oil Refinery Skopje
2. STOPANSKA BANK AD Skopje

3. ENERGY DELIVERY SOLUTIONS AD Skopje
4. CEMENTARNICA USJE AD Skopje
5. MERMEREN KOMBINAT AD Prilep
6. EGNA CONSULTING LTD SKOPJE
7. OLYMPOS FOODS LTD Skopje
8. EVROKONSULTANTI LTD Skopje
9. INTRAKOM LTD Skopje
10. INTRAKOM CONSTRUCTIONS S.A. BRANCH OFFICE SKOPJE
11. SEKE LTD Prilep
12. ORBIT LTD Skopje
13. EUROFAST GLOBAL LIMITED LTD Skopje
14. INTRASOFT
15. ALUMIL LTD Skopje
16. ARTIK MINING LTD Skopje
17. PIVARA AD Skopje

Σκοπός της ΕΕΕ είναι, μεταξύ άλλων, η προστασία και προώθηση των οικονομικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών της, όπως και η ανάπτυξη των σχέσεων μεταξύ της επιχειρηματικής κοινότητας της Ελλάδας και της Βόρειας Μακεδονίας.

Οι διεθνείς παράγοντες αποτιμούν θετικά την πρόοδο που έχει συντελεστεί τα τελευταία χρόνια στη Βόρεια Μακεδονία προκειμένου η χώρα να καταστεί περισσότερο ελκυστική στις ΑΞΕ. Μεταξύ άλλων, σημειώνονται οι γρήγορες διαδικασίες στην έναρξη εταιρειών, το χαμηλό κόστος εργατικού δυναμικού, η σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία ευρώ – δηνάριου, η ανταγωνιστική γεωγραφική θέση της χώρας, η ύπαρξη Τεχνολογικών και Βιομηχανικών Αναπτυξιακών Ζωνών κ.α. Ωστόσο, παραμένουν σημαντικοί τομείς που χρήζουν περαιτέρω βελτίωσης και ανάπτυξης όπως οι υποδομές, το εκπαιδευτικό σύστημα, οι στρεβλώσεις στη δημόσια διοίκηση κ.α. ενώ προστίθεται πλέον ο αστάθμητος παράγοντας της ενεργειακής κρίσης.

3.3.2 Επενδύσεις της Βόρειας Μακεδονίας στην Ελλάδα

Η Βόρεια Μακεδονία είναι κατ' εξοχήν χώρα υποδοχής ΑΞΕ, καθώς η εξαγωγή κεφαλαίων με σκοπό τις επενδύσεις σε τρίτες χώρες είναι πολύ περιορισμένη.

Οι μέχρι στιγμής επενδύσεις επιχειρηματιών της Βόρειας Μακεδονίας στην Ελλάδα είναι εξαιρετικά περιορισμένες, όπως προκύπτει και από τον σχετικό πίνακα κατωτέρω.

Για πολλά χρόνια λειτουργεί στον λιμένα της Θεσσαλονίκης γραφείο της εταιρείας εκτελωνισμού και μεταφορών της Βόρειας Μακεδονίας (Fersped), η οποία αποτελεί έναν από τους μεγαλύτερους πελάτες του λιμένα. Αρκετοί επιχειρηματίες της Δημοκρατίας της Βόρειας Μακεδονίας προσανατολίζονται επίσης, τελευταία, στην αγορά εξοχικών κατοικιών, κυρίως, στη Θεσσαλονίκη και στη Χαλκιδική.

Η Makpetrol, μεγαλύτερη εταιρεία της χώρας στη διανομή πετρελαίου, προέβη το 2011 στην ίδρυση θυγατρικής εταιρείας, με κεφάλαιο ύψους 350.000 ευρώ και μοναδικό μέτοχο την ίδια την μητρική εταιρεία, με την επωνυμία 'Petrolmak' και έδρα της τη Θεσσαλονίκη (Σίνδος). Κύριο αντικείμενο της δραστηριότητάς της είναι η εισαγωγή και εμπορία των λιπαντικών Repsol.

Πίνακας 26: Επενδύσεις της Βόρειας Μακεδονίας στην Ελλάδα

Εκατ. €	2019	2020	2021	2022	2023
---------	------	------	------	------	------

Ροές	4,45	3,62	11,97	27,12	36,68
Απόθεμα	-1,68	-1,59	-1,61	1,81	Δεν υπάρχουν στοιχεία

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Βόρειας Μακεδονίας

Τέλος, τα τελευταία χρόνια καταγράφεται κινητικότητα προς ενίσχυση των διμερών επενδυτικών σχέσεων στον ενεργειακό τομέα (βλ. κλαδική μελέτη Γραφείου ΟΕΥ Σκοπίων ακόλουθο συνδεσμό: https://agora.mfa.gr/infofiles/energy_sector_June2022%20mk.pdf).

3.4 Θεσμικό πλαίσιο οικονομικής συνεργασίας Ελλάδας – Βόρειας Μακεδονίας

Το διμερές οικονομικό και εμπορικό θεσμικό πλαίσιο μεταξύ Ελλάδος και Βόρειας Μακεδονίας ήταν ελλειμματικό, εξ αιτίας του ονοματολογικού ζητήματος. Η υπογραφή της Συμφωνίας των Πρεσπών στις 17 Ιουνίου 2018, η οποία ετέθη σε ισχύ στις 12 Φεβρουαρίου 2019 (τερματίζοντας την Ενδιάμεση Συμφωνία του 1995) δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την περαιτέρω διεύρυνση του διμερούς συμβατικού πλαισίου, μεταξύ άλλων, στους τομείς της ενέργειας, των μεταφορών, της τελωνειακής και φορολογικής συνεργασίας.

3.5 Απολογισμός δράσεων οικονομικής διπλωματίας 2023

Πίνακας 27: Ενέργειες υποστήριξης Κλάδων Ενδιαφέροντος που δηλώθηκαν στον Προγραμματισμό του Γραφείου ΟΕΥ

A/A	Κλάδοι Ενδιαφέροντος	Τρόπος υποστήριξης
	Τρόφιμα – ποτά	-Προετοιμασία και υποστήριξη συναντήσεων μεταξύ επιχειρήσεων Ελλάδας - Βόρειας Μακεδονίας στη Διεθνή Έκθεση Αρτοποιίας και Ζαχαροπλαστικής «ARTOZA» (Αθήνα, 3-6 Μαρτίου 2023). -Προετοιμασία και Υποστήριξη συναντήσεων μεταξύ επιχειρήσεων Ελλάδας - Βόρειας Μακεδονίας στη Διεθνή Έκθεση Τροφίμων και Ποτών «FOOD EXPO» (Αθήνα, 17 Μαρτίου 2023). -Δράση Γραφείου ΟΕΥ για την προώθηση του ελληνικού διατροφικού και πολιτιστικού-τουριστικού προϊόντος σε δημόσια εκδήλωση εορτασμού της Ημέρας της Ευρώπης “EUROPE DAY PICNIC” (Σκόπια, 13.5.2023)
	Ενέργεια, με έμφαση στις ΑΠΕ	-Επικαιροποίηση κλαδικής μελέτης για τον τομέα της ενέργειας.
	Υποδομές και κατασκευαστικός τομέας – Δομικά υλικά - Τομέας Ακινήτων	Κλαδική μελέτη/ έρευνα αγοράς για τον κλάδο ακινήτων (Δεκέμβριος 2023).

	<i>Φαρμακευτικά και παραφαρμακευτικά-καλλυντικά</i>	<i>Κλαδική μελέτη/ έρευνα αγοράς για τον τομέα καλλυντικών και κατηγορίας παραφαρμακευτικών προϊόντων.</i>
	<i>Τουρισμός</i>	<i>Ενημέρωση επιμελητηρίων και προετοιμασία συναντήσεων μεταξύ επιχειρήσεων Ελλάδας - Βόρειας Μακεδονίας στο 10th Athens International Tourism & Culture Expo, (6-8 Δεκεμβρίου 2023, Ζάππειο Μέγαρο)</i>
	<i>Τομέας Καινοτομίας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης -Νεοφυής επιχειρηματικότητα</i>	<i>Προετοιμασία και υποστήριξη συναντήσεων μεταξύ εδώ cluster νεοφυούς επιχειρηματικότητας «Kasama Hub» και αντίστοιχων ελληνικών επιχειρήσεων με στόχο την ανταλλαγή και μεταφορά αξιοποιήσιμης τεχνογνωσίας στο πλαίσιο του MIT Global Startup Workshop (Αθήνα, 30-31.3.2023)</i>

Δράσεις που πραγματοποιήθηκαν για προσέλκυση επενδύσεων και επιχειρηματική συνεργασία

- Συμμετοχή σε εκδήλωση Οικονομικής Διπλωματίας (tour) “Diplomatic Caravan” από το ΥΠΕΞ της ΔΒΜ (Σκόπια, 20-21.3.2023).
- Συναντήσεις με επιχειρηματίες που δραστηριοποιούνται στην εγχώρια αγορά, για την προώθηση της δραστηριοποίησής τους ή την επίλυση προβλημάτων που αντιμετωπίζουν στην ανάπτυξη της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας.
- Επιτόπιες επισκέψεις στελεχών του Γραφείου ΟΕΥ σε ελληνικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στις περιοχές Βαλάντοβο, Στούμιτσα
- Συνάντηση με Γενικό Δ/ντή Ζωνών Τεχνολογικής και Βιομηχανικής Ανάπτυξης (TIDZ) Jovan Despotovski
- Συναντήσεις με εκπροσώπους επιχειρήσεων που επισκέφθηκαν το Γραφείο ΟΕΥ, κατόπιν αιτήματός τους, προς ενημέρωση, προώθηση συνεργειών ή επίλυση προβλημάτων σχετιζομένων με την ανάπτυξη της επιχειρηματικής τους δραστηριοποίησης.

Επιχειρηματικές Αποστολές που πραγματοποιήθηκαν

- Επίσκεψη εκπροσώπων της ελληνικής αεροπορικής εταιρείας «Aegean Airlines» για ζητήματα προώθησης και συνεργασίας της εταιρείας με τοπικές και ελληνικών συμφερόντων εταιρείες δραστηριοποιούμενες στα Σκόπια ενόψει της νέας καθημερινής γραμμής Αθήνα – Σκόπια και αντίστροφα καθώς και της νέας γραμμής Σκόπια-Σεράγεβο και αντίστροφα. Το Γραφείο ΟΕΥ Σκοπίων ανέλαβε σχετικές επαφές (Σκόπια, 21.9.2023)
- Συνδιοργάνωση και δημιουργία επαφών για επιχειρηματική επίσκεψη Γενικής Ταχυδρομικής στα Σκόπια (14.11.2023).

Λοιπές δράσεις για την Προώθηση Εξαγωγών

- Συμμετοχή στο Ετήσιο Συνέδριο "ICT Manager Summit", "Greek ICT Forum" και "InfoMobility World" για θέματα προώθησης του ελληνικού οικοσυστήματος έρευνας και καινοτομίας (20.3 και 21.3.2023).

- Συμμετοχή και πιστοποίηση στο επιμορφωτικό σεμινάριο του ΕΚΔΔΑ «Στρατηγικός & Επιχειρησιακός Σχεδιασμός για Στελέχη του ΥΠΕΞ» (28.03-30.03.2023).
- Συμμετοχή στην εκδήλωση για την Ελληνική Εξωστρέφεια του Υπ. Εξωτερικών (27.4.2023).
- Ενημέρωση εγχώριων επιμελητηρίων σχετικά με την ελληνική ζήτηση για συνεργασία, καθώς και σχετικά με τα προσφερόμενα προς εξαγωγή ελληνικά προϊόντα.
- Συνεχής αρωγή των Ελλήνων επιχειρηματιών στην προσπάθειά τους να αναπυχθούν ή διεισδύσουν στην εδώ αγορά, με την αποστολή στοιχείων και πληροφοριών βάσει συγκεκριμένων αιτημάτων τους. Εν προκειμένω, σημειώνεται ότι το 2023 στο Γραφείο ΟΕΥ περιήλθαν συνολικά 102 αιτήματα, με την πλειονότητα των αιτημάτων να αφορά κυρίως στους τομείς των υπηρεσιών και των τροφίμων. Εν τούτοις, ιδιαίτερα μεγάλος ήταν ο αριθμός των αιτημάτων για ενημέρωση και πληροφόρηση αναφορικά με το ισχύον φορολογικό και εργασιακό καθεστώς, εν γένει το θεσμικό πλαίσιο, τις διαδικασίες εισαγωγής, αλλά και θέματα συννοριακών διελεύσεων.

Δράσεις για την Άρση των Εμποδίων Πρόσβασης στην Αγορά

- Παρεμβάσεις σε τελωνειακές αρχές για την άρση εμποδίων στη διακίνηση προϊόντων και την διευθέτηση δυσλειτουργιών (ειδικότερα ως προς τους φυτουγειονομικούς έλεγχους, την μετακίνηση ευπαθών και επικίνδυνων προϊόντων κλπ).
- Σταθερή ενημέρωση και παρεμβάσεις για την διευθέτηση προβλημάτων στη συννοριακή διέλευση των Ευζώνων.
- Συναντήσεις και παρεμβάσεις σε εδώ Αρχές για τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και άρση τυχόν δυσλειτουργιών, όπως αυτές καταγράφονται από εδώ δραστηριοποιούμενες ελληνικές επιχειρήσεις.
- Συναντήσεις με ομολόγους από άλλες χώρες μέλη της ΕΕ προκειμένου να δημιουργηθεί συναντίληψη ως προς την κοινή διαχείριση προτάσεων και δράσεων με στόχο την βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος.
- Μεσολάβηση Γραφείου ΟΕΥ για τη διευθέτηση διαφορών (όπου υπήρχε περιθώριο διαιτησίας), ή σε περιπτώσεις καθυστέρησης πληρωμών μεταξύ εμπορικών εταιρών.

Άλλες ενέργειες

- Συναντήσεις με αρμόδιους Υπ. Περιβάλλοντος και Τεχνικής Συμβουλευτικής εταιρείας BAR ECE για την πορεία του χρηματοδοτούμενου από την Ελλάδα έργου «Απομάκρυνση Στερεών Αποβλήτων, πλησίον του Σταθμού διαχείρισης αποβλήτων υδάτων στη Γευγελή».
- Επιτόπια επίσκεψη στην Γευγελή στο πλαίσιο της αξιολόγησης προόδου εργασιών του χρηματοδοτούμενου από την Ελλάδα έργου «Απομάκρυνση Στερεών Αποβλήτων, πλησίον του Σταθμού διαχείρισης αποβλήτων υδάτων στη Γευγελή» (Γευγελή, 6.3.2023).
- Διοργάνωση εργαστήριων αγγειογραφίας, "The Athenian Vase-Painting in the early 5th century B.C.", σε δημόσια ιδρύματα της πόλης των Σκοπίων (11-12.5.2023).
- Παρακολούθηση και ενημέρωση για αναλύσεις-μελέτες δεξαμενών σκέψης (π.χ. Finance think) και βάσεων επιχειρηματικής πληροφόρησης (π.χ. Target Group) της Βόρειας Μακεδονίας.
- Παρακολούθηση και ενημέρωση για νομοθετικές αλλαγές ή τροποποιήσεις που επηρεάζουν την επιχειρηματική δραστηριότητα (π.χ. περί επενδυτικού νόμου, φορολογικού καθεστώτος, τελωνειακών διαδικασιών, κ.λπ.).
- Παρακολούθηση, ενημέρωση και υποστήριξη για θέματα ελληνικών υποψηφιοτήτων σε προγράμματα διασυννοριακής συνεργασίας INTERREG IPA Ελλάδος – Βόρεια Μακεδονία

- Εκπόνηση Ετήσιας Έκθεσης για το 2023 για τη Βόρεια Μακεδονία, προς ενημέρωση της Κεντρικής Υπηρεσίας, αλλά και λοιπών παραγωγικών Υπουργείων, φορέων και επιχειρηματικής κοινότητας.
- Συμβολή μέσω ανεύρεσης απαραίτητων χορηγιών για την διοργάνωση της έκθεσης "The Future as a Project: Doxiadis in Skopje" που πραγματοποιήθηκε στο Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης (Σκόπια, 21.9.2023)
- Προετοιμασία εκδήλωσης και συναντήσεων αρχής μας σε τελετή ολοκλήρωσης χρηματοδοτούμενου από την Ελλάδα έργου «Απομάκρυνση Στερεών Αποβλήτων, πλησίον του Σταθμού διαχείρισης αποβλήτων υδάτων στη Γευγελή» (22.11.2023).
- Πληροφόρηση εμπορικού – οικονομικού χαρακτήρα προς φορείς και επιχειρήσεις της Ελλάδος, μέσω μηνιαίων δελτίων οικονομικής και επιχειρηματικής επικαιρότητας και ειδικών ενημερωτικών δελτίων για προκηρύξεις διαγωνισμών στη Βόρεια Μακεδονία (συνολικά 25 για το 2023). Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται, επίσης, η τροφοδότηση της διαδικτυακής πύλης www.agora.mfa.gr με πληροφορίες οικονομικού περιεχομένου για τη Βόρεια Μακεδονία (συνολικά το 2023, 309 αναρτήσεις).

4 Συμπεράσματα – επισημάνεις – προτάσεις

Οι ασθενείς ρυθμοί ανάπτυξης της χώρας κατά τη περίοδο 2020-2023 αποτελούν ανάχωμα στην προσπάθεια σύγκλισης της οικονομίας με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Το μεγάλο εμπορικό έλλειμμα, αποτέλεσμα των περιορισμένων παραγωγικών της δυνατοτήτων, σε συνθήκες αστάθειας συσσωρεύει δημοσιονομικές απειλές, παρά το γεγονός ότι η χώρα διατηρεί σε σχετικά χαμηλό επίπεδο το δημόσιο χρέος (περί του 53,1% του ΑΕΠ). Ανάλογα θα πρέπει να αξιολογείται και το οικονομικό κόστος της προεκλογικής περιόδου στην χώρα και της ασάφειας των πολιτικών εξελίξεων μετά τις εθνικές εκλογές της 8ης Μαΐου 2024.

Ωστόσο, τα μεγάλα έργα υποδομών τα επόμενα έτη αναμένεται να ενισχύσουν τις επενδύσεις και την απασχόληση (η ανεργία βρίσκεται στο 13%), ενώ θα τονώσουν την ιδιωτική κατανάλωση και συνεπώς, και τα κρατικά έσοδα.

Με δεδομένες τις διεθνείς συνθήκες ο ρυθμός ανάπτυξης της ΔΒΜ το 2024 τοποθετείται από τους διεθνείς θεσμούς στο 2,6% του ΑΕΠ, ποσοστό αρνητικά αναθεωρημένο (3%) εξαιτίας της ασθενέστερης ανάπτυξης το 2023, των ιδιαίτερα χαμηλών επιδόσεων στις δημόσιες επενδύσεις και την ασθενή οικονομική ανάπτυξη βασικών εμπορικών εταιρών της ΔΒΜ και δη της Γερμανίας. Μεσοπρόθεσμα, εκτιμάται ότι η οικονομία θα ανακάμψει (3,6% το 2025 από 4% στις προηγούμενες προβλέψεις της Τράπεζας) χάρη στην αναμενόμενη ισχυρότερη διεθνή ζήτηση και στην επιτάχυνση των κατασκευαστικών εργασιών και υποδομών στην ΔΒΜ. Παρόλαυτά η διεθνής αβεβαιότητα και οι κίνδυνοι εξακολουθούν να θέτουν σε αμφιβολία τους παραπάνω δείκτες.

Ως προς τα επιμέρους στοιχεία, εκτιμάται ότι η ανάπτυξη, κατά τη διετία 2024-2025, θα ωθείται από την εσωτερική κατανάλωση, με αρνητική συνεισφορά στις καθαρές εξαγωγές. Συγκεκριμένα, η ιδιωτική κατανάλωση αναμένεται να παρουσιάσει μεσοσταθμική αύξηση 3,3% κυρίως ως αποτέλεσμα της αύξησης του διαθέσιμου εισοδήματος (λόγω αύξησης μισθών) και του δανεισμού των νοικοκυριών. Οι επενδύσεις, έπειτα από μεγάλη πτώση κατά 16,7% το 2023 αναμένεται να ανακάμψουν κατά 8,7% το τρέχον έτος, τροφοδοτούμενες τόσο από ιδιωτικές όσο και δημόσιες επενδύσεις και ΑΞΕ.

Οι εξαγωγές αναμένεται να παρουσιάσουν μεγέθυνση κατά 4,6%, κυρίως ως αποτέλεσμα της εκτίμησης για βελτίωση του διεθνούς εμπορίου, της εξωτερικής ζήτησης και της επιπλέον συνεισφοράς των εγχώριων παραγωγικών επιχειρήσεων, ιδίως στον τομέα της αυτοκινητοβιομηχανίας. Οι εισαγωγές, δεδομένης της αύξησης του διαθέσιμου εισοδήματος και

της ύπαρξης μεγάλου εισαγωγικού μεριδίου στην σύνθεση των εξαγωγών, αναμένεται να αυξηθούν κατά 5,1%.

Ο πληθωρισμός αναμένεται να συνεχίσει να αποκλιμακώνεται και προβλέπεται να διαμορφωθεί στο 3,5% το 2024 (από 9,4% το 2023) αντικατοπτρίζοντας την πτώση των τιμών τροφίμων και την μείωση των επιπτώσεων από τον «εισαγόμενο» πληθωρισμό. Παρόλαυτα διευκρινίζεται ότι οι κίνδυνοι για την πληθωρισμό παραμένουν υπαρκτοί.

Όσον αφορά στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, σημειώνεται ότι μετά την επίτευξη πλεονάσματος το 2023 (δεύτερη φορά στην ιστορία της χώρας) κατά 0,7% του ΑΕΠ, αναμένεται έλλειμμα τόσο κατά τρέχον έτος (κατά 2,4%) όσο και το επόμενο (2,1% του ΑΕΠ). Ωστόσο, η πρόβλεψη ότι οι ροές στο ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών θα υπερτερούν του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και θα διαμορφωθούν στο 3,5% του ΑΕΠ την τριετία 2024-2026 διασφαλίζουν, ίσως, την περαιτέρω ενίσχυση των αποθεμάτων ξένου συναλλάγματος.

Το τραπεζικό σύστημα της ΔΒΜ συνεχίζει να υποστηρίζει την πιστωτική επέκταση της οικονομίας και αναμένεται να αυξηθεί κατά 6,8% το χρονικό διάστημα 2025-2026. Αντίστοιχα, αυξητικές αναμένονται οι τάσεις αποταμίευσης με προβλεπόμενο ρυθμό τριετίας 2024-2026 περί του 7,4% με 7,6%.

Τα συναλλαγματικά αποθέματα της ΔΒΜ παραμένουν σθεναρά, γεγονός που επιτρέπει την ασφαλή σχέση της σταθερής συναλλαγματικής ισοτιμίας ευρώ/δηναρίου. Βεβαίως, να μην λησμονούμε ότι, ως πολύ μικρή και ταυτόχρονα πολύ «ανοικτή» οικονομία, η ΔΒΜ είναι ιδιαίτερα ευάλωτη σε εξωτερικές αναταράξεις με αναπόφευκτη συνέπεια, οι όποιες αναπτυξιακές εκτιμήσεις να αντιμετωπίζονται με την δέουσα επιφύλαξη, λαμβάνοντας μάλιστα υπόψη, ότι τα τελευταία έτη οι αισιόδοξοι ρυθμοί οι οποίοι αρχικά προβλέπονταν, εντέλει, διαψεύδονται.

Σε γενικές γραμμές, οι ρυθμοί ανάπτυξης της χώρας δεν συμβάλλουν στην σύγκλιση του ΑΕΠ της Βόρειας Μακεδονίας με της οικονομίες κρατών μελών της Ε.Ε κυρίως για τρεις βασικούς λόγους: α) χαμηλή παραγωγικότητα (40% σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μ.ό.), β) φυσικό κεφάλαιο (επίσης 40% σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μ.ό.) και γ) εργατικό δυναμικό (μεγάλες ηλικίες με χαμηλές δεξιότητες). Οι συγκεκριμένες προκλήσεις αποτελούν και τις μεγαλύτερες κείριες απειλές δυνάμενες να διακυβεύσουν τις μακροπρόθεσμες οικονομικές προοπτικές της χώρας. Άλλωστε, η οικονομία της Βόρειας Μακεδονίας, ως μικρή, ανοικτή, και ιδιαίτερα ελλειμματική ως προς το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών της, είναι εξαρτημένη και για το λόγο αυτό, εκτεθειμένη στις επιπτώσεις του διεθνούς περιβάλλοντος, ιδίως του προηγούμενου έτους, αλλά και στις παρούσες δομικές προκλήσεις της παγκόσμιας οικονομίας.

Η προηγούμενη Κυβέρνηση της Βόρειας Μακεδονίας επεδίωξε την ανάπτυξη του αγροτικού τομέα, καθώς και του τομέα του τουρισμού, οι οποίοι βρίσκονται σε σχετικά πρώιμο στάδιο, γεγονός που αναμένεται να δημιουργήσει προοπτικές ανάπτυξης επιχειρηματικών συνεργασιών. Επίσης, στις προτεραιότητες της χώρας εντάσσεται ο τομέας της ενέργειας και των μεταφορών, κυρίως ως προς την βελτίωση των υποδομών.

Η αγορά της Βόρειας Μακεδονίας δεν θεωρείται ιδιαίτερα προστατευτική (με εξαίρεση ορισμένους κλάδους πχ. οινοποιητικός, μελισσοκομικός κλπ) και εν γένει, δεν παρατηρούνται γραφειοκρατικές ή μη γραφειοκρατικές διαδικασίες, οι οποίες να λειτουργούν αποτρεπτικά για το εξωτερικό εμπόριο. Συγκεκριμένα, όσον αφορά στα φυτοϋγειονομικά και κτηνιατρικά πιστοποιητικά είναι στις περισσότερες περιπτώσεις συμβατά με τα ευρωπαϊκά και συνεπώς δεν υφίστανται σοβαρά προβλήματα στον τομέα αυτό. Επίσης, σε γενικές γραμμές, δεν υπάρχουν εξεζητημένες προδιαγραφές για τις ετικέτες ή τη συσκευασία προϊόντων.

Στη Βόρεια Μακεδονία υπάρχουν αρκετά δίκτυα διανομής, αν και με μικρότερο βαθμό εξειδίκευσης απ' ό,τι στα κράτη μέλη ΕΕ. Στο λιανικό εμπόριο υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός εμπόρων και μικρά καταστήματα λιανικής πώλησης, καθώς και ορισμένες μεγάλες αλυσίδες

σουπερμάρκετ και εμπορικά κέντρα. Επίσης, υπάρχει διαφοροποίηση στα δίκτυα διανομής, ανάλογα με τον κλάδο επιχειρηματικής δραστηριότητας. Σε κάποιες περιπτώσεις υπάρχουν μεγάλοι εισαγωγείς – διανομείς, ενώ σε άλλες η εισαγωγή προϊόντων γίνεται είτε μέσω μικρών ανεξάρτητων διανομέων είτε απ' ευθείας από την ενδιαφερόμενη εμπορική επιχείρηση.

Σε γενικές γραμμές, η αγορά είναι ακόμη ανώριμη ως προς την υποστήριξη πωλήσεων, την εξυπηρέτηση των πελατών και την εξυπηρέτηση μετά την πώληση.

Για την ανάπτυξη εμπορικών και επιχειρηματικών συνεργασιών συνιστάται σε κάθε περίπτωση επίσκεψη και γνωριμία με εισαγωγείς και δυνητικούς συνεργάτες, αφού προηγηθεί τηλεφωνική επικοινωνία, κατά προτίμηση στην τοπική γλώσσα, για καθορισμό συνάντησης. Οι εγχώριες επιχειρήσεις αποδίδουν μεγάλη σημασία στις διαπροσωπικές σχέσεις και απαιτείται η δημιουργία σχέσεων οικειότητας και εμπιστοσύνης για τη δημιουργία μιας μακροχρόνιας και ικανοποιητικής επιχειρηματικής συνεργασίας.

Η εγγύτητα των δύο χωρών, σε συνδυασμό με τη χαμηλή φορολογία και το φθινό εργατικό δυναμικό αποτελούν σημαντικά κριτήρια για την ανάπτυξη επενδυτικών σχεδίων στη Βόρεια Μακεδονία από ελληνικές επιχειρήσεις. Σημειώνεται ότι, η ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού χαρακτηρίζεται από υψηλό ποσοστό ατόμων σε παραγωγική ηλικία. Βεβαίως, στα ανωτέρω, θα πρέπει να συνεκτιμηθεί η σχετικά σταθερή αναπτυξιακή προοπτική της Βόρειας Μακεδονίας. Επίσης, δεν πρέπει να παραγνωρίζονται και οι αδυναμίες της αγοράς της Βόρειας Μακεδονίας οι οποίες αφορούν στην ύπαρξη υψηλού ποσοστού άτυπης οικονομίας, έλλειψη καταρτισμένου και εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού, εξ αιτίας κυρίως της μετανάστευσης (brain drain), έλλειψη επαρκών οργανωτικών και θεσμικών δομών και χαμηλή αποδοτικότητα της διοίκησης και της δικαιοσύνης, καθώς και μειωμένη πρόσβαση στη χρηματοδότηση.

Εντούτοις, η πρόσφατη ένταξη της χώρας στο NATO αποτελεί σημαντικό παράγοντα που επηρεάζει θετικά το επιχειρηματικό περιβάλλον, δημιουργώντας αίσθηση ασφάλειας και πολιτικής σταθερότητας. Επιπλέον, η διαδικασία ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, παρά τις δυσκολίες και τις καθυστερήσεις, αναμένεται να οδηγήσει στην υιοθέτηση του κεκτημένου ΕΕ και των ευρωπαϊκών κανόνων και προδιαγραφών. Σταδιακά, μέσα στα επόμενα έτη, η Βόρεια Μακεδονία θα πρέπει να εναρμονίσει το θεσμικό της πλαίσιο με το ευρωπαϊκό και ως εκ τούτου, αυτό θα δώσει περαιτέρω ώθηση στην ανάπτυξη επιχειρηματικών συνεργασιών. Επίσης, η ανάπτυξη υποδομών (ενεργειακά δίκτυα, οδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο και υποδομές κλπ.) θα δημιουργήσει νέα δεδομένα, με θετική επίδραση στην εικόνα της χώρας, ως προς την προσέλκυση τόσο άμεσων ξένων επενδύσεων όσο και τουριστών. Μια βασική πρόκληση είναι η περαιτέρω ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού της χώρας, όσον αφορά στις δεξιότητες, στις ικανότητες και στα προσόντα, σύμφωνα με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, γεγονός που δημιουργεί περαιτέρω επιχειρηματικές ευκαιρίες στον τομέα της παροχής εκπαιδευτικών υπηρεσιών και κατάρτισης.

Παρά την έλλειψη ανεπτυγμένου διμερούς θεσμικού πλαισίου, η Ελλάδα αποτελεί σημαντικό εμπορικό εταίρο της Βόρειας Μακεδονίας. Επιπλέον, στον τομέα των ΑΞΕ η Ελλάδα διατηρείται σταθερά στην τρίτη θέση, παρά τη δυσμενή οικονομική συγκυρία τα τελευταία χρόνια.

Σε κάθε περίπτωση, συνιστάται η επικοινωνία των επιχειρήσεων με το Γραφείο ΟΕΥ – Σκοπίων πριν τη δραστηριοποίηση των ελληνικών επιχειρήσεων στην εδώ αγορά και η επίσκεψη του ιστότοπου "AGORA", στον οποίο αναρτώνται χρήσιμες πληροφορίες για το εδώ επιχειρηματικό περιβάλλον.

4.1 Προοπτική ανάπτυξης διμερούς εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών

Το Γραφείο ΟΕΥ εκτιμά ότι οι ακόλουθοι οικονομικοί κλάδοι έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη δραστηριοποίηση ελληνικών επιχειρήσεων στην εδώ αγορά:

Πίνακας 28: Προοπτική ανάπτυξης διμερούς εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών

A/A	Κλάδοι Ενδιαφέροντος	Ανάλυση - Αιτιολόγηση
1.	Τρόφιμα - ποτά	Οι εγχώριοι καταναλωτές επιδεικνύουν αυξανόμενο ενδιαφέρον για τα ελληνικά προϊόντα, καθώς τα θεωρούν ποιοτικά και πιστοποιημένα σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές προδιαγραφές. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον δείχνουν για τα γαλακτοκομικά και τυροκομικά προϊόντα, το ελαιόλαδο και τα προϊόντα αυτού, τις ελιές, τα κατεψυγμένα προϊόντα ζύμης. Τα ελληνικά ψάρια και θαλασσινά προσελκύουν επίσης το ενδιαφέρον των καταναλωτών, καθώς η εδώ αγορά υστερεί στον τομέα. Ως προς τα ποτά ενδιαφέρον υπάρχει κυρίως για τα αποστάγματα (ούζο και τσίπουρο).
2.	Ενέργεια, με έμφαση στις ΑΠΕ	Η εγχώρια αγορά των φωτοβολταϊκών και εν γένει των ηλιακών θερμικών συστημάτων παρουσιάζει μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης. Δυνητικές συνεργασίες: -Συμμετοχή σε ενεργειακά έργα, όπως η κατασκευή υδροηλεκτρικών σταθμών και φραγμάτων. -Μεταφορά τεχνογνωσίας στον τομέα των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ). -Ανάπτυξη κοινών έργων στον τομέα των ΑΠΕ, όπου η Ελλάδα διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα, κυρίως στον τομέα των φωτοβολταϊκών, ενεργειακής απόδοσης κτηρίων, καθαρών τεχνολογιών.
3.	Τομέας υποδομών, κατασκευών, δομικών υλικών και αγοράς ακινήτων	Δυνητικές συνεργασίες: -Συμμετοχή ελληνικών εταιρειών σε διαγωνισμούς για έργα υποδομών (π.χ. οδικά, σιδηροδρομικά). -Προμήθεια ελληνικών δομικών υλικών & εξοπλισμού για την υλοποίηση κατασκευαστικών έργων.
4.	Φαρμακευτικά και παραφαρμακευτικά-καλλυντικά	Η παραγωγή φαρμακευτικών προϊόντων αποτελεί σημαντικό βιομηχανικό κλάδο. Διαφαίνονται, εν προκειμένω, δυνατότητες τοποθέτησης των αντίστοιχων ελληνικών προϊόντων στην αγορά της Βορείου Μακεδονίας δεδομένης και των συνεχώς αυξανόμενων εισαγωγών της χώρας στον συγκεκριμένο κλάδο.

5.	Τελωνειακή συνεργασία	Η εδώ Κυβέρνηση τοποθετεί μεταξύ των προτεραιοτήτων της εθνικής στρατηγικής μεταφορών τη δημιουργία ανταγωνιστικών και ασφαλών διαδρομών διαμετακόμισης, που διέρχονται από το έδαφός της, ώστε να εκμεταλλευτεί το πλεονέκτημά της, σε σύγκριση με πολύ μεγαλύτερες θαλάσσιες διαδρομές και να μπορέσει να διαδραματίσει κομβικό ρόλο στις εμπορευματικές μεταφορές της Ν.Α Ευρώπης.
6.	Τουρισμός	Δυνατότητες συνεργασίας διαφαίνονται στον τομέα του εναλλακτικού τουρισμού. Παρατηρείται, επίσης, σταδιακά αυξανόμενο ενδιαφέρον εδώ πλευράς για νησιωτικούς προορισμούς και εξερεύνηση άλλων περιοχών της Ελλάδας.
6.	Τομέας Καινοτομίας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης -Νεοφυής επιχειρηματικότητα	Ενδιαφέρον εντοπίζεται στην παροχή τεχνογνωσίας για την ανάπτυξη οικοσυστήματος νεοφυούς επιχειρηματικότητας, αλλά και ψηφιακών υποδομών.

Ως προς άνω, έχουν ήδη υλοποιηθεί δράσεις το τρέχον έτος και συγκεκριμένα:

Δράσεις που πραγματοποιήθηκαν για προσέλκυση Επενδύσεων και επιχειρηματική συνεργασία το Α΄ εξάμ. του 2024

- Συνάντηση με Senior Manager ιαπωνικής επιχείρησης Nirron Express στο πλαίσιο ιαπωνικής επιχειρηματικής επίσκεψης υπό JETRO σε ΔΒΜ και επικείμενης επίσκεψης εταιρείας σε Οργανισμό Λιμένων Θεσσαλονίκης για διερεύνηση ενδεχόμενης επένδυσης (Σκόπια, 6.3.2024).
- Καταγραφή - Χαρτογράφηση Χρηματοδοτούμενων από Ε.Ε. Μεγάλων Έργων στην ΔΒΜ με σκοπό την ενημέρωση ελληνικών επιχειρήσεων (15.4.2024)
- Συναντήσεις με εκπροσώπους επιχειρήσεων που επισκέφθηκαν το Γραφείο ΟΕΥ, κατόπιν αιτήματός τους, προς ενημέρωση, προώθηση συνεργειών ή επίλυση προβλημάτων σχετιζομένων με την ανάπτυξη της επιχειρηματικής τους δραστηριοποίησης.
- Διοργάνωση επιχειρηματικής επίσκεψης στα Σκόπια, ενίσχυση επαφών και συναντήσεων (B2B, consulting, θεσμικό επίπεδο) εταιρείας INTERPHOTON (Σκόπια, 5-7.2.2024)
- Διοργάνωση θεσμικής και επιχειρηματικής επίσκεψης Επιμελητηρίου Καστοριάς και Ένωσης Ξενοδόχων Καστοριάς στα Σκόπια (22-23/4/2024)

Πέραν των ως άνω πεδίων δυναμικής ενίσχυσης των οικονομικών – εμπορικών σχέσεων, δυνατότητες εμπάθυνσης της διμερούς συνεργασίας προσφέρονται και στο πλαίσιο των χρηματοδοτούμενων από την ΕΕ προγραμμάτων:

Μηχανισμός Προενταξιακής Βοήθειας III (IPA III) της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ως προς τις στρατηγικές προτεραιότητες και στόχους της Βόρειας Μακεδονίας στο πλαίσιο σύνταξης της Στρατηγικής Απόκρισης της χώρας για το IPA III (IPA III Strategic Response North Macedonia), έμφαση δίδεται στις θεματικές προτεραιότητες για τον

ανταγωνισμό και την ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς: ανάπτυξη του δημόσιου τομέα, εμπόριο, έρευνα και καινοτομία. Σημειώνεται ότι, στο πλαίσιο της θεματικής προτεραιότητας «Ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα, του εμπορίου, της έρευνας και της καινοτομίας» έχουν υιοθετηθεί από τη χώρα οι στόχοι του Θεματολογίου 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (αξιοπρεπής εργασία και οικονομική ανάπτυξη, βιομηχανία, οικονομία και υποδομές, μείωση ανισοτήτων, υπεύθυνη κατανάλωση και παραγωγή).

Ειδικότερα, σύμφωνα με τις στρατηγικές προτεραιότητές της, η Βόρεια Μακεδονία επιδιώκει τη χρηματοδοτική συνδρομή της ΕΕ για την επίτευξη των ακόλουθων στόχων:

- Προετοιμασία της χώρας για την ευρωπαϊκή εσωτερική αγορά, βελτίωση του κανονιστικού και θεσμικού πλαισίου για τη λειτουργία και δραστηριοποίηση των επιχειρήσεων και την προσέλκυση άμεσων ξένων επενδύσεων.
- Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, ενίσχυση των εξαγωγών και της διαφοροποίησης, διεθνοποίηση της οικονομίας, αντιμετωπίζοντας παράλληλα τις προκλήσεις της κυκλικής / πράσινης οικονομίας.
- Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας της οικονομίας σε εθνικό και τοπικό επίπεδο.

Προγράμματα Μεταρρύθμισης Δημόσιας Διοίκησης (PAR)/ Μεταρρύθμισης Δημοσιονομικής Διαχείρισης (PFM)

Η Κυβέρνηση της Βόρειας Μακεδονίας έχει υιοθετήσει, στο πλαίσιο του μεταρρυθμιστικού της σχεδιασμού, τα προγράμματα για τη μεταρρύθμιση της Δημόσιας Διοίκησης (PAR) και της δημοσιονομικής διαχείρισης (PFM).

Πρόγραμμα διασυνοριακής συνεργασίας Ελλάδας – Βόρειας Μακεδονίας 2021 – 2027

Το πρόγραμμα διασυνοριακής συνεργασίας Ελλάδας – Βόρειας Μακεδονίας της ΕΕ για το 2021-2027 έχει ως σκοπό την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων και της κοινωνίας των πολιτών εκατέρωθεν των συνόρων Ελλάδας - Βόρειας Μακεδονίας για την από κοινού προώθηση της ανάπτυξης της περιοχής.

Οικονομικό και Επενδυτικό Σχέδιο για τα Δυτικά Βαλκάνια της ΕΕ

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε ένα ολοκληρωμένο **οικονομικό και επενδυτικό σχέδιο για τα Δυτικά Βαλκάνια, ύψους έως και 9 δισ. ευρώ**, το οποίο αποσκοπεί στην τόνωση της μακροπρόθεσμης οικονομικής ανάκαμψης της περιοχής, τη στήριξη της πράσινης και της ψηφιακής μετάβασης, την προώθηση της περιφερειακής ολοκλήρωσης και σύγκλισης με την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ειδικότερα, σύμφωνα με ανακοίνωση της ΕΕ, το εν λόγω Σχέδιο προβλέπει δράσεις γύρω από πέντε πυλώνες: i) η δράση για το κλίμα, συμπεριλαμβανομένων της απανθρακοποίησης, της ενέργειας και της κινητικότητας, ii) η κυκλική οικονομία, για την αντιμετώπιση ιδίως των αποβλήτων, της ανακύκλωσης, της βιώσιμης παραγωγής και της χρήσης των πόρων, iii) η βιοποικιλότητα, με σκοπό την προστασία και την αποκατάσταση του φυσικού πλούτου της περιοχής, iv) η καταπολέμηση της ρύπανσης του αέρα, των υδάτων και του εδάφους και v) τα βιώσιμα συστήματα τροφίμων και οι αγροτικές περιοχές. Η ψηφιοποίηση θα αποτελέσει βασικό καταλύτη για τους ανωτέρω πέντε πυλώνες σύμφωνα με την έννοια της διττής πράσινης και ψηφιακής μετάβασης.

Επιπλέον, το Σχέδιο προσδιορίζει δέκα επενδυτικές εμβληματικές πρωτοβουλίες για τη στήριξη μεγάλων οδικών και σιδηροδρομικών συνδέσεων στην περιοχή, την ανανεώσιμη ενέργεια και τη μετάβαση από τον άνθρακα, την ανακαίνιση δημόσιων και ιδιωτικών κτιρίων για την αύξηση της ενεργειακής απόδοσης και τη μείωση των εκπομπών αερίων του

θερμοκηπίου, τις υποδομές διαχείρισης αποβλήτων και λυμάτων, καθώς και την ανάπτυξη ευρυζωνικών υποδομών. Άλλες εμβληματικές πρωτοβουλίες περιλαμβάνουν αυξημένες επενδύσεις στον ιδιωτικό τομέα για την τόνωση της ανταγωνιστικότητας και της καινοτομίας, ιδίως των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, καθώς και εγγυήσεις για τη νεολαία.

Διαγωνισμοί - Προμήθειες

Σημειώνεται ότι το Γραφείο ΟΕΥ – Σκοπίων εκδίδει σε τακτά χρονικά διαστήματα ενημερωτικά δελτία που αφορούν στις τρέχουσες προκηρύξεις διαγωνισμών, τα οποία αναρτώνται στον διαδικτυακό τόπο «AGORA» (www.agora.mfa.gr - επιλογή Γραφείο ΟΕΥ Σκοπίων) και αποστέλλεται σε ελληνικά Επιμελητήρια και φορείς.

Όσοι ενδιαφέρονται να ενημερώνονται άμεσα για τους διαγωνισμούς και τις προμήθειες στη Βόρεια Μακεδονία μπορούν να εγγραφούν στην υπηρεσία “Newsletter” του “AGORA” και να ζητήσουν να λαμβάνουν τη δική τους προσωποποιημένη ενημέρωση σε ημερήσια, εβδομαδιαία ή μηνιαία βάση: <http://www.agora.mfa.gr/component/users/?view=registration&Itemid=949>

4.2 Προοπτική προσέλκυσης επενδύσεων

Όπως αναφέρεται και ανωτέρω, η Βόρεια Μακεδονία είναι κατεχοχόν χώρα προσέλκυσης επενδύσεων. Παρά ταύτα, εντείνεται το τελευταίο χρονικό διάστημα το ενδιαφέρον πολιτών της Βόρειας Μακεδονίας για αγορά ακινήτων (κυρίως τουριστικών) στην Ελλάδα (π.χ. Χαλκιδική).

Πίνακας 29: Προοπτική προσέλκυσης επενδύσεων από τη Βόρεια Μακεδονία

A/A	Κλάδοι ενδιαφέροντος	Ανάλυση – Αιτιολόγηση
1	Αγορά ακινήτων (κυρίως τουριστικών σε Ελλάδα)	Το ενδιαφέρον πολιτών της Βόρειας Μακεδονίας για αγορά ακινήτων κυρίως σε τουριστικές περιοχές της Β. Ελλάδας (π.χ. Χαλκιδική) βαίνει αυξανόμενο τα τελευταία χρόνια.

4.3 Προτάσεις δράσεων ενίσχυσης εξωστρέφειας

Προτεινόμενες δράσεις για την ανάπτυξη του διμερούς εμπορίου:

Δράσεις για Επενδύσεις και Επιχειρηματική Συνεργασία

- Συνεργασία και κοινές δράσεις με την Ένωση Ελληνικών Επιχειρήσεων της Βόρειας Μακεδονίας.
- Δράση δικτύωσης μεταξύ τουριστικών ενώσεων και φορέων.
- Συνεργασία με Helexpo, Σύνδεσμο Γουνοποιών Καστοριάς, ROTA SA (Build Expo Greece), Forum SA (Food Expo Greece), Great Exhibitions (Food Market Show), για ενημέρωση εδώ Επιμελητηρίων και επιχειρήσεων σχετικά με τη διοργάνωση κλαδικών εκθέσεων
- Συνεργασία με Τελωνειακή Διοίκηση ΔΒΜ ως προς το τελωνειακό καθεστώς και ενημέρωση για τυχόν νομοθετικές ή άλλες αλλαγές αναφορικά με διέλευση εμπορευμάτων (εισαγωγές-εξαγωγές).
- Παρακολούθηση, ενημέρωση και τυχόν υποστήριξη αναφορικά με τη Συμφωνία Αποφυγής Διπλής Φορολογίας Ελλάδας-ΔΒΜ.

Δράσεις για Επιχειρηματικές Αποστολές

- Διοργάνωση επιχειρηματικών συναντήσεων και ad hoc επισκέψεων Ελλήνων επιχειρηματιών.

Λοιπές δράσεις για την Προώθηση Εξαγωγών

- Συμμετοχή σε κλαδικές εκθέσεις (σε ad hoc βάση, καθώς δεν υπάρχει κεντρικός φορέας διοργάνωσης εκθέσεων), επιχειρηματικά συνέδρια, σεμινάρια, άλλες εκδηλώσεις προώθησης Ελληνικών προϊόντων, συναντήσεις με κλαδικούς φορείς της χώρας.
- Εκπόνηση κλαδικών μελετών / ερευνών αγοράς για σημαντικούς τομείς με προοπτικές διμερούς συνεργασίας (π.χ. τομέας ακινήτων).
- Συμμετοχή σε εκδηλώσεις πληροφόρησης επιχειρηματιών που διοργανώνονται στην Ελλάδα, είτε από το Υπουργείο Εξωτερικών – Β1 Δ/ση, είτε από επιμελητήρια και άλλους επιχειρηματικούς φορείς.

Δράσεις για την Άρση των Εμποδίων Πρόσβασης στην Αγορά

- Συναντήσεις και έγγραφες παρεμβάσεις σε εδώ Αντιπροσωπεία ΕΕ για την βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και άρση τυχόν δυσλειτουργιών, όπως αυτές καταγράφονται από εδώ δραστηριοποιούμενες ελληνικές επιχειρήσεις.
- Συναντήσεις με ομολόγους από άλλες χώρες μέλη της ΕΕ προκειμένου να δημιουργηθεί συναντίληψη ως προς την κοινή διαχείριση προτάσεων και δράσεων με στόχο την βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος.
- Συναντήσεις και έγγραφες παρεμβάσεις σε τελωνειακές αρχές για την άρση εμποδίων στη διακίνηση προϊόντων και την διευθέτηση δυσλειτουργιών ή παρακωλήσεων (ειδικότερα ως προς τους φυτογειονομικούς έλεγχους, την μετακίνηση ευπαθών και επικίνδυνων προϊόντων κλπ).
- Συναντήσεις με εδώ Επιμελητήρια και Υπουργεία Οικονομίας και Οικονομικών για επίλυση ad hoc θεμάτων που αντιμετωπίζουν ελληνικές επιχειρήσεις κατά τη δραστηριοποίησή τους στην εδώ αγορά.

Λοιπές ενέργειες (συμπληρωματικά σε ανωτέρω)

- Διερεύνηση ανάπτυξης συνεργασιών σε ειδικές μορφές τουρισμού, όπως ο ιατρικός τουρισμός.
- Σύνταξη Ετήσιας Έκθεσης για την οικονομία της Βορείου Μακεδονίας
- Παρακολούθηση της πορείας των ελληνικών εξαγωγών στη χώρα, καθώς και των κρίσιμων μεγεθών του διμερούς εμπορίου
- Παρακολούθηση των διμερών επενδυτικών ροών
- Παρακολούθηση της πορείας της οικονομίας της ΔΒΜ στο σύνολό της
- Ενημέρωση της ηλεκτρονικής πύλης Agora του ΥΠΕΞ
- Ενημέρωση των παραγωγικών Υπουργείων αμφότερων πλευρών για θέματα που άπτονται των ελληνικών οικονομικών συμφερόντων
- Παρακολούθηση της οικονομικής, εμπορικής και επιχειρηματικής δραστηριότητας στην περιοχή
- Συνεργασία με οικονομικά, εμπορικά και τεχνικά επιμελητήρια, ενώσεις, ομοσπονδίες, συνδέσμους κλπ που δραστηριοποιούνται στη χώρα, ενημερώνοντας για όλες τις σημαντικές εξελίξεις τους αρμόδιους και εμπλεκόμενους φορείς στην Ελλάδα και την ΚΥ του ΥΠΕΞ
- Υποστήριξη ελληνικού επιχειρηματικού κόσμου στις προσπάθειές του διείσδυσης στην εδώ αγορά
- Σύνταξη Μηνιαίου Ενημερωτικού Δελτίου (Newsletter), για θέματα οικονομικού και εμπορικού χαρακτήρα.
- Σύνταξη Δελτίου Τρεχουσών Προκηρύξεων δημοσίων διαγωνισμών του Γραφείου.
- Παρακολούθηση Προγράμματος IPA σε ευρωπαϊκό επίπεδο (ομάδων εργασίας).

→ Υποστήριξη και παρακολούθηση ελληνικών προτάσεων στο πλαίσιο διασυνοριακών προγραμμάτων και προγραμμάτων Twinning

4.4 Προτάσεις ενίσχυσης διμερούς θεσμικού πλαισίου

Όπως προαναφέρθηκε, το διμερές οικονομικό και εμπορικό θεσμικό πλαίσιο μεταξύ Ελλάδος και Βόρειας Μακεδονίας είναι ελλειμματικό, εξ αιτίας και του μέχρι πρότινος ζητήματος ονομασίας. Η υπογραφή της Συμφωνίας των Πρεσπών στις 17 Ιουνίου 2018, σε ισχύ από τις 12 Φεβρουαρίου 2019, δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την περαιτέρω διεύρυνση του διμερούς συμβατικού πλαισίου. **Βεβαίως, υφίστανται ακόμα βήματα που θα μπορούσαν να λάβουν χώρα, ιδίως στον τομέα των αγροδιατροφικών προϊόντων.**

Οι κυριότεροι τομείς, στους οποίους θα μπορούσε να αναπτυχθεί θεσμικά η διμερής συνεργασία είναι οι ακόλουθοι: **μεταφορές, ενέργεια, (με έμφαση στις ΑΠΕ), διαχείριση αποβλήτων, τελωνειακή και φορολογική συνεργασία, αγροτική ανάπτυξη, υδάτινοι πόροι, επικοινωνίες, τεχνολογία και τουρισμός.**

Σημειώνουμε τέλος, ότι λόγω ενταξιακής πορείας της χώρας και σχετικών χρηματοδοτικών εργαλείων που υφίστανται προς τον σκοπόν αυτόν, ολόκληρο το φάσμα επιχειρηματικών δραστηριοτήτων που σχετίζονται με κυκλική οικονομία και βιώσιμη ανάπτυξη, παρουσιάζουν θετικές προοπτικές, είτε με τη μορφή επενδύσεων, είτε σχετικών συνεργειών (π.χ στο πλαίσιο ευρωπαϊκών ή άλλων προγραμμάτων συνεργασίας).

5 Παράρτημα

5.1 Χρήσιμες διευθύνσεις

1. Ελληνικές Αρχές

ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΣΤΑ ΣΚΟΠΙΑ

Borka Taleski 6, 1000 Skopje
Τηλ. +389.2.3219260
E-mail: gremb.sko@mfa.gr

ΓΡΑΦΕΙΟ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΣΤΑ ΣΚΟΠΙΑ

Borka Taleski 6, 1000 Skopje
Τηλ. +389.2.3219280
E-mail: grcon.sko@mfa.gr

ΓΡΑΦΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ (Ο.Ε.Υ.) ΣΤΑ ΣΚΟΠΙΑ

Borka Taleski 6, 1000 Skopje
Τηλ. +389.2.3129456, 3129458
E-mail: ecocom-skopje@mfa.gr
Web: www.agora.mfa.gr

ΓΡΑΦΕΙΟ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑΣ ΣΤΑ ΣΚΟΠΙΑ

Borka Taleski 6, 1000 Skopje
Τηλ. +389.2.3213514
E-mail: pdo.skopje@mfa.gr

ΓΡΑΦΕΙΟ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ

Borka Taleski 6, 1000 Skopje
Τηλ. +389.2.3219267
E-mail: liaison.officer.skopje@police.gr

ΓΡΑΦΕΙΟ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ

Borka Taleski 6, 1000 Skopje
Τηλ. +389.2.3103953
E-mail: gr.nm.defat@gmail.com

ΓΕΝΙΚΟ ΠΡΟΞΕΝΕΙΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ

Tomaki Dimitroski 39, 7000 Bitola
Τηλ. +389.47.237340, 237350
E-mail: grofficebitola@mfa.gr

1. Αρχές της Βόρειας Μακεδονίας**ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ**

Kuzman Josifovski Pitu 1, 1000 Skopje
Τηλ. +389.2.3108108
Web: www.nbrm.mk

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΕΛΩΝΕΙΩΝ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Str. Lazar Licenski 13, 1000 Skopje
Τηλ. +389.2.3224342
Web: www.customs.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Jurij Gagarin 15, 1000 Skopje
Τηλ. +389.2.3085347
Web: www.economy.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Dame Gruev 12, 1000 Skopje
Τηλ. +389.2.3255300
Web: www.finance.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Plostad Crvena Skopska Opstina 4, 1000 Skopje
Τηλ. +389.2.3145497
Web: www.mtc.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ, ΔΑΣΩΝ ΚΑΙ ΥΔΑΤΙΝΩΝ ΠΟΡΩΝ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Aminta Treti 2, 1000 Skopje
Τηλ. +389.2.3134477
Web: www.mzsv.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Filip Vtori M. 7, 1000 Skopje

Τηλ. +389.2.3115266
Web: www.mfa.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Orce Nikolov 116, 1000 Skopje
Τηλ. +389.2.3282042
Web: www.mod.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΥΓΕΙΑΣ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

50 Divizija 14, 1000 Skopje
Τηλ. +389.2.3112500
Web: www.zdravstvo.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Dame Gruev 14, 1000 Skopje
Τηλ. +389.2.3106212
Web: www.mtsp.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Sv. Kiril I Metodij 54, 1000 Skopje
Τηλ. +389.2.3212915
Web: www.mon.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Gjuro Gjakovik 61, 1000 Skopje
Τηλ. +389.2. 3240604
Web: www.kultura.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Dimitrie Cupovski 9, 1000 Skopje
Τηλ. +389.2.3116493
Web: www.pravda.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Dimce Mircev 9, 1000 Skopje
Τηλ. +389.2.3117222
Web: www.mvr.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Plostad Presveta Bogorodica 3, 1000 Skopje
Τηλ. +389.2.3251403
Web: www.moepp.gov.mk

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Kiril I Metodij 54, 1000 Skopje
Τηλ. +389.2. 3253921
Web: www.mls.gov.mk

ΚΡΑΤΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Str. Dame Gruev 4, 1000 Skopje

Τηλ. +389.2.3295600
Web: www.stat.gov.mk

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΠΡΩΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Kej Dimitar Vlahov 4, 1000 Skopje
Τηλ. +389.2.3120132
Web: www.apprm.gov.mk

ΓΡΑΦΕΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Str. 11 Oktomvri No.25, 1000 Skopje
Τηλ. +389.2.3103601
Web: www.ippo.gov.mk

2. Εμπορικά & Βιομηχανικά Επιμελητήρια

ΕΝΩΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Blvd. 11 Oktomvri no. 25-7 / 707, Skopje

Πρόεδρος: Άρης Βλάχος

Τηλ. +389 70 388 468

E-mail Προέδρου: a.vlachos@hba.mk

Web: www.hba.mk

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Str. Dimitrije Cupovski 13, 1000 Skopje

Τηλ: +389.2.3244.000

E-mail: ic@mchamber.mk

Web: www.mchamber.mk

ΕΝΩΣΗ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΩΝ

Str.Crvena Skopska Opstina 10, 1000 Skopje

Τηλ.: +389.2.3091440

E-mail: info@chamber.mk

Web: www.chamber.mk

NORTH-WEST ECONOMIC CHAMBER

Str. Dimitrije Cupovski 13, 1000 Skopje

Τηλ. +389.2.3239252

E-mail: info@oemvp.org

Web: www.oemvp.org

ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ

Str.1 Maj bb, 7000 Bitola

Τηλ. +389.47.225.088

E-mail: regiobt@mchamber.mk

ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΜΙΚΡΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Str. Jane Sandanski 113, 1000 Skopje

Τηλ. +389.2.2448077

E-mail: info@sbch.org.mk

Web:www.sbch.org.mk

3. Τράπεζες

STORANSKA BANKA AD (ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ)

Str. 11 Oktomvri 7, 1000 Skopje, P.O. BOX 582

Τηλ.: +389.2. 3295295

Web: www.stb.com.mk

ΚΟΜΕΡΚΙЈΑЛΝА BANKA A.D.

Vasil Iljoski 3, 1000 Skopje

Τηλ.: +389.2.3296800

Web: www.kb.com.mk

NLB TUTUNSKA BANKA A. D.

Str. Majka Tereza 1, 1000 Skopje

Τηλ.: +389.2. 3219517

Web: www.nlb.mk

SPARKASSE BANK

Orce Nikolov 54, 1000 Skopje

Τηλ.: +389.2. 3200 600

Web: www.sparkasse.mk

HALK BANKA AD

Blvd. Sv. Kiril I Metodij 54, 1000 Skopje

Τηλ.: +389.2. 3240800

Web: www.halkbank.mk

PROCREDIT BANK

Manapo 7, 1000 Skopje

Τηλ: +389.2.2446000

Web: www.pcb.mk

4. Διοργανωτές Εκθέσεων

/Δεν υπάρχουν στοιχεία

5. Ξενοδοχεία**HOTEL PARK & SPA**

Str.1732 br.4/5, 1000 Skopje

Τηλ.: [+389.70 377 948](tel:+38970377948)

E-mail: reservations@parkhotel.mk

Web: www.parkhotel.mk

MARRIOTT

Centralen plostad 7,1000 Skopje

Τηλ.: [+389.2.5102510](tel:+38925102510)

E-mail: Skopje.reservations@marriott.com

Web: www.marriotthotels.com

DOUBLE TREE BY HILTON SKOPJE

Bulevar ASNOM 17, 1000Skopje

Τηλ.: [+389.2. 240 0800](tel:+38922400800)

E-mail: reservations@hiltonskopje.com

Web: <http://www.dtskopje.doubletreebyhilton.com/>

ALEXANDAR PALACE

Bul. 8-mi Septemvri No. 15., 1000 Skopje

Τηλ.: +389.2.3092392

E-mail: info@aleksandarpalace.com.mk

Web: www.aleksandarpalace.com.mk

HOLIDAY INN SKOPJE

Blvd. Filip Vtori M. 5, 1000 Skopje

Τηλ.: +389 2 32.92.929

E-mail: hiskopje@hiskopje.mk

Web: <https://www.ihg.com/holidayinn/hotels/us/en/skopje/skmpmp/hoteldetail>

HOTEL STONEBRIDGE

Kej Dimitar Vlahov no.1, 1000 Skopje

Τηλ.: + 389 2 32 44 900

E-mail: info@stonebridge-hotel.com

Web: www.stonebridge-hotel.com

HOTEL PANORAMIKA

Todor Aleksandrov 57, 1000 Skopje

Τηλ.: [+389 2 6092222](tel:+38926092222)

E-mail: info@hotel-panoramika.com

Web: www.hotel-panoramika.com

6. Διπλωματικές Αποστολές**EMBASSY OF THE REPUBLIC OF ALBANIA**

Slavej Planina 2, 1000 Skopje

Τηλ.: +389 2 3246 726

E-mail: embassy.skopje@mfa.gov.al

EMBASSY OF THE REPUBLIC OF AUSTRIA

Mile Popjordanov 8, 1000 Skopje

Τηλ.: +389 2 3083 400

E-mail: skopje-ob@bmeia.gv.at

EMBASSY OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

str. 20 Oktomvri No 15, 1000 Skopje

Τηλ.: + 389 2 3086 216

E-mail: skopje@ambasadabih.org.mk

EMBASSY OF THE REPUBLIC OF BULGARIA

Zlatko Shnajder str. No 3, 1000 Skopje

Τηλ.: +389 2 3229 444

E-mail: Embassy.Skopje@mfa.bg

EMBASSY OF THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA

Lermontova No.2, 1000 Skopje

Τηλ.: +389 2 3110 390

E-mail: chinaemb_mk@mfa.gov.cn

EMBASSY OF THE REPUBLIC OF CROATIA

Bukureshka No.91, 1000 Skopje

Τηλ.: +389 2 3248 170

E-mail: croemb.skopje@mvep.hr

EMBASSY OF THE CZECH REPUBLIC

Periša Saveljik No.3, 1000 Skopje

Τηλ.: + 389 2 3109 805

E-mail: skopje@embassy.mzv.cz

EMBASSY OF THE FRENCH REPUBLIC

Todor Aleksandrov 165, 1000 Skopje

Τηλ.: +389 2 3244 300

E-mail: cad.skopje-amba@diplomatie.gouv.fr

EMBASSY OF THE FEDERAL REPUBLIC OF GERMANY

Lerinska 59, 1000 Skopje

Τηλ.: +389 2 3093 900

E-mail: info@skop.auswaertiges-amt.de

EMBASSY OF THE REPUBLIC OF HUNGARY

Mirka Ginova No. 27, 1000 Skopje

Τηλ.: +389 2 3092 066

E-mail: mission.skp@mfa.gov.hu

EMBASSY OF THE REPUBLIC OF ITALY

8 Udarna Brigada 22, 1000 Skopje

Τηλ.: +389 2 3236 500

E-mail: segreteria.skopje@esteri.it

EMBASSY OF JAPAN

Bul. Filip Vtori M. 3, Soravia Center Skopje, Floor 6, 1000 Skopje

Τηλ.: +389 2 3118 063

E-mail: info@sk.mofa.go.jp

EMBASSY OF THE REPUBLIC OF KOSOVO

Samoilova 136, 1000 Skopje

Τηλ.: +389 2 32 90 320

E-mail: embassy.macedonia@rks-gov.net

EMBASSY OF THE REPUBLIC OF MONTENEGRO

Vasil Stefanovski 7, 1000 Skopje

Τηλ.: +389 2 3227 277

E-mail: north.macedonia@mfa.gov.me

EMBASSY OF THE KINGDOM OF THE NETHERLANDS

Aminta III 69 -71, 1000 Skopje

Τηλ.: +389 2 3129 319

E-mail: sko@minbuza.nl

EMBASSY OF THE REPUBLIC OF POLAND

Dimitar Pandilov 2a, 1000 Skopje

Τηλ.: +389 2 324 88 20

E-mail: skopje.amb.sekretariat@msz.gov.pl

EMBASSY OF THE STATE OF QATAR

Slavejko Arsov No. 81a, 1000 Skopje

Τηλ.: +389 2 3211 500

E-mail: skopje@mofa.gov.qa

EMBASSY OF ROMANIA

Rajko Zinzifov 42, 1000 Skopje

Τηλ.: +389 2 322 80 55

E-mail: skopje@mae.ro

EMBASSY OF THE RUSSIAN FEDERATION

Pirinska 44, 1000 Skopje

Τηλ.: +389 2 3117 160

E-mail: skopje@mid.ru

EMBASSY OF REPUBLIC OF SERBIA

Pitu Guli 8, 1000 Skopje

Τηλ.: +389 2 3129 298

E-mail: srb.emb.northmacedonia@mfa.rs

EMBASSY OF THE SLOVAK REPUBLIC

Budimpeštanska 39, 1000 Skopje

Τηλ.: +389 2 3090 360

E-mail: emb.skopje@mzv.sk

EMBASSY OF THE REPUBLIC OF SLOVENIA

Dane Krapcev No. 6a, 1000 Skopje

Τηλ.: +389 2 317 87 30

E-mail: sloembassy.skopje@gov.si

EMBASSY OF THE KINGDOM OF SPAIN

Nikola Kljusev 7, 1000 Skopje

Τηλ.: +389 2 3215 411

E-mail: emb.skopje@maec.es

EMBASSY OF THE KINGDOM OF SWEDEN

8 Udarna Brigada 2, 1000 Skopje

Τηλ.: +389 2 3297 880

E-mail: ambassaden.skopje@gov.se

EMBASSY OF SWITZERLAND

Maksim Gorki 19, 1000 Skopje

Τηλ.: +389 2 3103 310

E-mail: skopje@eda.admin.ch

EMBASSY OF THE REPUBLIC OF TURKIYE

Slavej Planina bb, 1000 Skopje

Τηλ.: +389 2 310 47 10

E-mail: embassy.skopje@mfa.gov.tr

EMBASSY OF UKRAINE

Albert Shvajcer 7-9, 1000 Skopje

Τηλ.: +389 2 3178 120

E-mail: emb_mk@mfa.gov.ua

BRITISH EMBASSY

Todor Aleksandrov 165, 1000 Skopje

Τηλ.: +389 2 3299 299

E-mail: britishembassyskopje@fco.gov.uk

EMBASSY OF THE UNITED STATES OF AMERICA

Str. Smoilova 21, 1000 Skopje

Τηλ.: +389 2 3102 000

E-mail: usembassyskopje@state.gov

7. ΓΡΑΦΕΙΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ**ΓΡΑΦΕΙΟ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑΣ ΤΗΣ Ε.Ε. ΣΤΑ ΣΚΟΠΙΑ**

Sv. Kiril I Metodij 52 B, 1000 Skopje

Τηλ.: +389 2 3248 500

E-mail: delegation-north-macedonia@eeas.europa.eu

Web: https://eeas.europa.eu/delegations/republic-north-macedonia_en

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΤΡΑΠΕΖΑ

Str. Leninova 34, 1000 Skopje

Τηλ. +389.2. 5515 230

Web: www.worldbank.org.mk

ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Kompleks Banki b.b., 1000 Skopje

Τηλ. +389.2. 3121 034

Web: www.imf.org/skopje

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Soravia Centar Skopje, Filip Vtori M. no.3,VII floor., 1000 Skopje

Τηλ. +389.2.3297.800

Web: www.ebrd.com

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΒΟΗΘΕΙΑΣ ΤΩΝ ΗΠΑ ΣΤΑ ΣΚΟΠΙΑ

Samoilova 21, 1000 Skopje

Τηλ. +389.2.310 2000

Web: <https://www.usaid.gov/north-macedonia>

8. ΦΟΡΕΙΣ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ**ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ**

Nikola Varcarov 7, 1000 Skopje

Τηλ. +389.2. 3100 111

E-mail: info@invest.gov.mk

Web: <http://investnorthmacedonia.gov.mk/>

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΖΩΝΩΝ

Partizanski Odredi Blvd. No.2, P.O.Box 311, 1000 Skopje

Τηλ. +389 2 311 11 66

E-mail: info@fez.gov.mk

www.fez.gov.mk

9. ΔΙΚΗΓΟΡΟΙ - ΝΟΜΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

Metodija Shatorov Charlo no. 1, 1000 Skopje

Τηλ. +389.2. 3212 452

Web: www.mba.org.mk

ΕΝΩΣΗ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡΑΦΩΝ

Blvd. 8 Septemvri No.2, 1000 Skopje

Τηλ. +389.2.3115.816

Web: www.nkrm.org.mk

EGNA LAW FIRM - NAVRIDIS & ASSOCIATES (εταιρεία ελληνικών συμφερόντων)

Gjuro Gjakovik 20/1-10 1000 Skopje

Τηλ. +389 23236000

E-mail: infoskop@navridis.com

Web: <https://www.navridis.com/>

IKPR ROKAS & PARTNERS (εταιρεία ελληνικών συμφερόντων)

68 Orce Nikolov Str., 1000 Skopje

Τηλ.: +389.2.3298.280

E-mail: skopje@rokas.com

Web: www.rokas.com

ADVOKATSKO DRUSTVO TRPENOSKI

Leninova 37 kat 7/22, 1000 Skopje

Τηλ.: +389.2.3229 807

E-mail: info@adt.mk

Web: www.adtrpenoski.com.mk

LAW OFFICE MR. NENAD JANICEVIKJ

bul. Koco Racin 38-1/5, 1000 Skopje

Τηλ. +389.2.3166629;

Mob. +389.75.407210

E-mail: janicevic.advokati@gmail.com

LAW OFFICE KITANOVSKI

Leninova III 4/2, 1000 Skopje

Τηλ.: +389.2.3225.362

E-mail: advokat_kitanovski@yahoo.com

LAW OFFICE MR. KRISTIЈAN POLENAK

Str. Orce Nikolov 98, 1000 Skopje

Τηλ. +389 2 3114 737
E-mail: info@polenak.com.mk
Web: www.polenak.com.mk

LAW OFFICE DIMITROV GEORGI

Ivo Lola Ribar 57-1/6, 1000 Skopje
Τηλ. +389 2 3230 789
E-mail: info@dimitrov.com.mk
Web: <http://georgidimitrov.com/>

LAW OFFICE KARANOVIC I NIKOLIC

Maksim Gorki 13, 1000 Skopje
Τηλ. +389 2 322 3870
E-mail: northmacedonia@karanovicpartners.com
Web: www.karanovic-nikolic.com

LAW OFFICE BEGOVA - DEANOSKI

Str. Nikola Trimpare no.39/1, 1000 Skopje
Τηλ. +389 2 3222 325
E-mail: info@begova.com.mk
Web: www.begova.com.mk

LAW OFFICE VUKSANOVIC

Str. Nikola Trimpare no 12-5, 1000 Skopje
Τηλ. +389 71 238 319
E-mail: advokatoliver@vuksanovic.mk
Web: www.vuksanovic.mk

10. ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ & ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΛΟΓΙΣΤΩΝ – ΕΛΕΓΚΤΩΝ

EUROFAST GLOBAL (Εταιρεία Ελληνο-κυπριακών Συμφερόντων)

Gjuro Gjakovik 20/1-10 1000 Skopje
Τηλ. +389.2.2400225
E-mail: skopje@eurofast.eu

ERNST & YOUNG

Blvd. 8 Septemvri 18/3-4, 1000 Skopje
Τηλ. +389.2.3113.310
Web: www.ey.com

KPMG

Vasil Adzilarski street, 7th floor Soravia Center, 1000 Skopje
Τηλ: +389 2 31 35 220
E-mail: kpmg@kpmg.com.mk

DELOITTE

Partizanski Odredi 15-a, 1000 Skopje
Τηλ: +389 2 311 13 00

11. ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ

IDEA PLUS

Str. Dimce Mircev 18, P.O.Box 161, 1000 Skopje

Τηλ. +389.2.3109.055

E-mail: office@ideaplus.com.mk

PUBLICIS

Franklin Ruzvelt 37, 1000 Skopje

Τηλ. +389.2.3297.670

E-mail: office@publicis.com.mk

SAATCHI & SAATCHI

Str. 11 Oktomvri 3/5, 1000 Skopje

Τηλ. +389.2. 3297688

E-mail: office@saatchi.com.mk

12. ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ**ORBIT LTD. (Εταιρεία Ελληνικών Συμφερόντων)**

Str. 1632 No.53, 1000 Skopje

Τηλ.: +389.2. 2550-651

E-mail: popgavrilova.edit@orbit.mk

Web: <https://orbit.mk/>

FERSHPED

Τηλ.: [+389 2 3149444](tel:+38923149444)

E-mail: i.petrovski@fersped.com.mk

Web: www.fersped.com.mk

DENI INTERNATIONAL

St. 34 No.22 Ilinden, 1000 Skopje

Τηλ.: + 389 2 2581 700

E-mail: info@deniint.com.mk

Web: www.deniint.com.mk

13. ΓΡΑΦΕΙΑ ΕΚΤΕΛΩΝΙΣΤΩΝ**SKOPJESPED**

Str. 164 br.46, 1000 Skopje

Τηλ. +389.2.3134.560

E-mail: info@skopjesped.com

Web: www.skopjesped.com

VIKTORIJA SPED

Bosna i Hercegovina 3, 1000 Skopje

Τηλ. [+389 2 2600605](tel:+38922600605)

E-mail: info@victoriasped.com.mk

Web: www.victoriasped.com.mk

MAKOSHPED

15-ti Korpus 3, p.fah 533, 1000 Skopje

Τηλ. [+389 2 3171011](tel:+38923171011)

E-mail: info@makosped.com.mk

Web: www.makosped.com.mk

BOMI-10 LOGISTIC

ul.852 br.62 kompleks Gazela, 1000 Skopje

Τηλ. [+389 2 2522200](tel:+38922522200)

E-mail: info@bomi10.com.mk

Web: www.bomi10.com.mk

14. ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΠΡΟΣΛΗΨΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ

VRABOTUVANJE

Ul. Vasil Gjorgov 24/1-5, 1000 Skopje

Τηλ. +389.2. 3118 823

E-mail: info@vработuvanje.com.mk

Web: www.vработuvanje.com.mk

HILL INTERNATIONAL

Anastas Mitrev 26/3, 1000 Skopje

Τηλ. [+389 2 3296481](tel:+38923296481)

E-mail: hill@hill-international.com.mk

Web: <https://www.hill-international.com/en-MK/>

DEKRA

Crvena Voda 7/1, 1000 Skopje

Τηλ. [+389 2 3230952](tel:+38923230952)

E-mail: info@dekra.mk

Web: www.dekra.mk

5.2 Χρήσιμες πληροφορίες

Ημερομηνίες ορισμού οικονομικού και φορολογικού έτους Βόρειας Μακεδονίας

Οι ημερομηνίες που ορίζουν το οικονομικό και φορολογικό έτος στη Βόρεια Μακεδονία είναι η 1^η Ιανουαρίου και η 31^η Δεκεμβρίου κάθε έτους.

Συναλλαγματικές Ισοτιμίες:

Το 2022, η συναλλαγματική ισοτιμία του ευρώ προς το δηνάριο ήταν 1 προς 61,62 και του δολαρίου προς το δηνάριο 1 προς 58,60.

Η συναλλαγματική ισοτιμία δηναρίου – ευρώ είναι γενικώς σταθερή τα τελευταία χρόνια, χωρίς ιδιαίτερες διακυμάνσεις.

Είσοδος στη χώρα:

Για την είσοδο στη Βόρεια Μακεδονία έχει θεσπιστεί, από το 2008, για τους πολίτες της ΕΕ η άδεια εισόδου στη χώρα μόνο με ταυτότητα (για τους Έλληνες η νέου τύπου). Φυσικά, για την είσοδο στη χώρα μπορεί να χρησιμοποιηθεί και το διαβατήριο, χωρίς να απαιτείται κάποια θεώρηση (visa).

Σημειώνεται ότι, όταν συντρέχουν ειδικές συνθήκες (π.χ. πανδημία COVID-19) εφαρμόζονται έκτακτες διατάξεις ως προς την είσοδο και την έξοδο στη χώρα, οι οποίες ενδέχεται να αλλάζουν ανάλογα με τις εξελίξεις. Για περισσότερες πληροφορίες παρακαλείσθε όπως επικοινωνήσετε με το Προξενικό Γραφείο της Πρεσβείας Σκοπίων ως ακολούθως: gremb.sko@mfa.gr ή +389 (2) 32 19 260.

Ωράριο Εργασίας (γενικά):

Υπουργεία – Δημόσιες Υπηρεσίες	Δευτέρα-Παρασκευή: 08:30-16:30
Τράπεζες	Καθημερινά: 08:00-16:00 (08:00-18:00 ορισμένα καταστήματα) Σάββατο: 09:00-14:00 (ορισμένα καταστήματα)
Ιδιωτικές Εταιρείες	Δευτέρα-Παρασκευή: 09:00-17:00
Εμπορικά Κέντρα	Καθημερινά (συμπεριλαμβανομένου και του Σαββατοκύριακου): 10:00-22:00

Σημειώνεται ότι, σύμφωνα με τις νέες τροποποιήσεις του Νόμου για το Εμπόριο, η Κυριακή είναι πλέον μη εργάσιμη ημέρα. Εξαιρούνται και μπορούν να λειτουργούν τις Κυριακές οι ακόλουθες επιχειρήσεις: εξειδικευμένα καταστήματα ή περίπτερα πώλησης παγωτού, κέικ και ορεκτικών, λουλουδιών, αναμνηστικών, εφημερίδων και τσιγάρων, καταστήματα στους τουριστικούς χώρους που ορίζει ο Νόμος για τον Τουρισμό, πρατήρια υγρών καυσίμων όπου διακινείται λιανικό εμπόριο, κυρίως τρόφιμα, ποτά και καπνός, καταστήματα, περίπτερα και πάγκοι σε εμπορικά κέντρα (mall) που έχουν ελάχιστη πραγματική επιφάνεια λιανικής 8.000 τ.μ., πάγκοι και περίπτερα όπου πωλούνται αγαθά κατά τη διάρκεια αθλητικών εκδηλώσεων, φεστιβάλ και εκδηλώσεων, εμποροπανηγύρεων και κατά τη δημόσια προβολή κινηματογραφικών έργων, καταστήματα λιανικής πώλησης τροφίμων (εκτός λαχανικών και φρούτων), ποτών και καπνού στα οποία το εμπόριο πραγματοποιείται προσωπικά μόνο από τον ιδιοκτήτη του καταστήματος και πράσινες αγορές.

Ζώνη ώρας:

Σημειώνεται ότι, στη Βόρεια Μακεδονία ισχύει η ώρα Κεντρικής Ευρώπης (GMT+1), ήτοι μια ώρα πίσω από την Ελλάδα (ώρα Ελλάδος μείον 1h).

Ετήσιες αργίες:

Η Βόρεια Μακεδονία ακολουθεί το παλαιό ημερολόγιο (13 ημέρες καθυστέρηση σε σχέση με τις εορτές στην Ελλάδα, εκτός από την Πρωτοχρονιά).

Νέο έτος	1 Ιανουαρίου
Χριστούγεννα	7 Ιανουαρίου
Μ. Παρασκευή – κινητή	σύμφωνα με το Ορθόδοξο Πάσχα
Δευτέρα του Πάσχα – κινητή	σύμφωνα με το Ορθόδοξο Πάσχα
Εργατική Πρωτομαγιά	1 Μαΐου
Κυρίλλου και Μεθοδίου	24 Μαΐου
Ημέρα επανάστασης 1903	2 Αυγούστου
Ημέρα ανεξαρτησίας	8 Σεπτεμβρίου
Ημέρα αντίστασης 1941	11 Οκτωβρίου

Ημέρα επανάστασης (VMRO)	23 Οκτωβρίου
Αγ. Κλήμεντος Αχρίδας	8 Δεκεμβρίου
Ραμαζάνι (Μπαϊράμι) - κινητή	σύμφωνα με το Κοράνι

Συγκοινωνιακή σύνδεση Ελλάδας - Βόρειας Μακεδονίας και αποστάσεις:

Υπάρχει οδική, σιδηροδρομική και αεροπορική σύνδεση της Βόρειας Μακεδονίας με την Ελλάδα.

Αποστάσεις μεγαλύτερων πόλεων σε χλμ. από Σκόπια

Πόλη	Απόσταση σε χλμ.	Πόλη	Απόσταση σε χλμ.	Πόλη	Απόσταση σε χλμ.
Μοναστήρι	170	Kocani	116	Μανρονο	94
Γευεγή	161	Kriva	100	Sarika	62
Gostivar	66	Prilep	134	Stip	91
Kavadarci	105	Tetovo	42		
Kicevo	108	Veles	54		

Ενδεικτικές αποστάσεις των Σκοπίων από ευρωπαϊκές πόλεις: Αθήνα: 735 χλμ., Θεσσαλονίκη: 270 χλμ., Βιέννη: 1.400 χλμ, Φρανκφούρτη: 2.100 χλμ, Άμστερνταμ: 2,600 χλμ, Λουμπλιάνα: 1.000 χλμ, Βελιγράδι: 480 χλμ..

Τηλεπικοινωνίες:

Η Βόρεια Μακεδονία διαθέτει τρεις εταιρείες κινητής τηλεφωνίας (κατά τάξη μεγέθους): T-Mobile (Deutsche Telekom), A1 και Lycamobile. Οι ιδιωτικές εταιρείες έχουν εισέλθει και στη σταθερή τηλεφωνία μετά την απελευθέρωσή της (μεταξύ άλλων T-Home, Telekabel).

Κωδικοί τηλεφωνικών κλήσεων εντός της χώρας

Σκόπια: 02	Μοναστήρι: 047	Δοϊράνη: 034
Κουμάνοβο: 031	Γευεγή: 034	Κρούσεβο: 048
Βέλες: 043	Γκόστιβαρ: 042	Αχρίδα: 046
Πρίλεπ: 048	Τέτοβο: 044	Στιπ: 032
Διεθνής Κωδικός Βόρειας Μακεδονίας: 00389		

...../.....